

Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie

Dette værk er downloadet fra

Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie

www.genealogi.dk

Bemærk, at hjemmesiden indeholder værker, som er omfattet af ophavsret. For ældre værker, hvor ophavsretten er udløbet, kan PDF-filen frit downloades og anvendes.

For værker, som er omfattet af ophavsret, er det vigtigt at være opmærksom på, at PDF-filen kun må benyttes til rent personligt brug. Distribution og publicering af PDF-filen er ulovlig.

SAMFUNDET
FOR DANSK
GENEALOGI OG
PERSONALHISTORIE
STIFTET 1879

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

57DE AARGANG

(10. RÆKKE 3. BIND 2. HÆFTE)

1936

UDGIVET AF

SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI OG
PERSONALHISTORIE

INDHOLD

Ingemanns Muster Maria. Digt og Virkelighed. Af Lektor. dr. phil. <i>Kjeld Galster</i>	81
Biografiske Optegnelser om Geheimeraad Frederik Carl von Warn- stedt. Ved kgl. Ordenshistoriograf, dr. phil. <i>Louis Bobé</i>	93
»Saa mangen Søn af Slesvigs Sletter«. Slesvigske Studenter fra Konge- rigets Skoler. Af dr. phil. <i>Thomas Otto Achelis</i>	97
Om Magister Didrik Larsen Grubbe til Gjerdrups Hørkøst og Efter- slægt. Af Direktør <i>Fr. Grønvald</i>	111
Bidrag til Belysning af Forholdet mellem Teologerne Henrik Nicolai Clausen (1793—1877) og Peter Erasmus Müller (1776—1834). Af dr. theol. <i>Skat Arildsen</i>	114
Officerslægten Kreber. Ved Direktør <i>Th. Hauch-Fausbøll</i>	132
Nogle Meddelelser om Slægten Gandil i Anledning af 200-Aaret for Pierre Gandils Indkaldelse til Danmark. Af Forstkandidat <i>Chr. Gandil</i>	137
Slægten Wilsbech. Ved Postmester <i>C. Klitgaard</i>	141
Fortegnelse over den danske Stamtavle-Litteratur i Aarene 1933 og 1934	150
Smaa Meddelelser. (Et Vidnesbyrd om Frederik den Store 1780)	159
Spørgsmaal	160

I KOMMISSION:

LEVIN & MUNKSGAARDS FORLAG

EJNAR MUNKSGAARD

KØBENHAVN — Juli 1936

Spørgsmaal af genealogisk og personalhistorisk Natur kunne Samfundets Medlemmer erholde optaget i Tidsskriftet, naar de sendes til Samfundets Sekretær: Hovedarkivar i Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet *H. Hjorth-Nielsen*, Bredgade 29, København K.

Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie.

Medlemsbidraget er 12 Kr. + Forsendelsesomkostninger.

Samfundet har siden dets Stiftelse i 1879 udgivet:

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

1. Række, Bind I—III (1880—82) ved *F. Krarup*.
1. — , — IV—VI (1883—85) ved *G. L. Wad*.
2. — , — I—IV (1886—89) ved *G. L. Wad*.
2. — , — V—VI (1890—91) ved *H. W. Harbou*.
3. — , — I—III (1892—94) ved *H. W. Harbou*.
3. — , — IV—VI (1895—97) ved *G. L. Grove*.
4. — , — I—II (1898—99) ved *C. E. A. Schøller*.
4. — , — III—VI (1900—03) ved *G. L. Grove*.
5. — , — I—VI (1904—09) ved *G. L. Grove*.
6. — , — I (1910) ved *G. L. Grove* og *Paul Hennings*.
6. — , — II—VI (1911—15) ved *Paul Hennings*.
7. — , — I—VI (1916—21) ved *Paul Hennings*.
8. — , — I—VI (1922—27) ved *Paul Hennings*.
9. — , — I—VI (1928—33) ved *H. Hjorth-Nielsen*.
10. — , — I—II (1934—35) ved *H. Hjorth-Nielsen*.

I Aargangen 1930 findes Indholdsfortegnelse til Tidsskriftets første 50 Aargange.

Aargangene 1880—1882, 1898 og 1919 er udsolgt. Ved Henvendelse til Samfundets Kommissionær kan Medlemmer erhverve enkelte Aargange til og med Aargangen 1930 for en Pris af 1 Kr. pr. Aargang. Ved Køb af hele den før nævnte Aar udkomne Del af Tidsskriftet, med Undtagelse af de udsolgte Aargange, leveres dette for en Pris af 40 Kr. — For Ikke-Medlemmer er Priserne hhv. 1 Kr. 50 Øre og 60 Kr. — Aargangene efter 1930 koster 15 Kr. pr. Aargang. Enkelte Hæfter sælges ikke.

Abonnement paa Personalhistorisk Tidsskrift kan kun erholdes, naar Medlemsrettigheder i Samfundet erhverves. Henvendelse herom sker direkte til Bestyrelsens Sekretær, Hovedarkivar i Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet *H. Hjorth-Nielsen*, Bredgade 29, København K. Foreninger og Biblioteker har Adgang til at blive Medlemmer af Samfundet.

INGEMANNS MOSTER MARIA DIGT OG VIRKELIGHED

Af
Kjeld Galster.

1.

Da Ingemann var kommet hjem efter sin lange Udenlandsrejse i Efteråret 1819, var det hans Lyst i de lange Vinteraftener bag de frosne Ruder i Kaminildens Skær at fortælle Eventyr til Slægt og Venner, som han nu atter kunde være sammen med.

Et af disse var »*Moster Maria*« (1820 i »Eventyr og Fortællinger«).

Indholdet er i Korthed følgende:

»I Aften fortæller du os nok Eventyret om Rolf Blåskæg,« siger den lille Gitte til sin Moster Maria. I det samme banker det på Døren, og Hr. Hind træder ind.

»Du kommer altid, når hun vil fortælle os Historien om Blåskæggemanden,« siger Gitte ærgerlig. »Det var ham, der slog sine Koner ihjel,« tilføjer hendes lille Broder Hans belærende. »De er dog rask. Jeg synes, De ser så bleg ud,« siger Moster Maria, idet hun kommer ind med Lyset.

Det mærkes snart, at Hind, en ung, jysk Herremand, der er kommet til Hovedstaden for at adspredes efter sin Hustrus Død, er meget optaget af Maria og hun af ham. Hendes Søster, Fru Kaptajn S . . . , i hvis Hus hun opholder sig, advarer, hun tror ikke på ham, mener, at han kun er ude efter hendes Medgift. Derimod er Marias Curator meget ivrig for Partiet.

Men i en Samtale nogle Dage senere vinder Hind Maria helt for sig ved snildt overdrevne Beskyldninger om at være Skyld i sin første Hustrus Død — Maria tror heri at mærke hans fine Sind — og så ved at udkaste den Mistanke, at Svogeren, Kaptajnen, er imod Forbindelsen, fordi han har lånt hendes Arv.

På Bryllupsdagen er Hinds Stemning noget trykket, og det hjælper ikke på ham, at Kaptajn S . . . , der pludselig kommer hjem og overrækker ham hele Marias Arv, søger at sætte Humø-

ret op. Endnu værre bliver det, da lille Gitte pludselig råber: »Men se, Moster! Hr. Hind har jo også blå Skæg, han er jo helt blå om Hagen.«

Som de sidder ved Bordet siger han på en Gang til sin Brud: »Hvilken Dato skriver vi i Dag?« og da han har fået det at vide, udbryder han: »I Fjor i denne Time døde hun.« I det samme ser Maria til sin Forfærdelse på Ruden ligeoverfor et kridhvidt Ansigt, der i samme Øjeblik forsvinder.

Scenen er nu på Hinds Herregaard nogle Måneder senere. Nu han mener at have bjærget Maria hjem, åbenbarer han kynisk sin tidligere Forstillelse og List.

Hvert Ord »slukker en Stjerne på hendes Drømmehimmel«.

Maria må næsten tro, han er en helt anden Person end før, og trækker sig mismodig tilbage til sit Soveværelse.

»Her var det jo, hans første Hustru døde,« tænker hun og opdager i det samme en Løndør. I Værelset der bagved tror hun til sin Rædsel at se sin Mand stå og gnide på Kanten af et Hjørneskab, og på dette ser hun Blodstænk.

»Ja, han har myrdet sin første Hustru,« råber hun og flygter ud af Huset bort fra sin Ægtefælle.

Hind skriver og forklarer hende Forholdet: I en heftig Scene, da hans Hustru var kommet frem med sin grundløse Skinsyge, havde han stødt hende over mod Bordet. I Fortvivlelse havde hun derpå løbet Panden mod Stenvæggen. Kort efter var hun død, *hvoraf* vidste ingen.

At han på en Måde havde elsket hende, syntes Maria klart, og at han aldrig havde haft ondt i Sinde imod hende, det så hun også, men hendes Rædsel var så stor, at hun aldrig vendte tilbage til ham.

Året efter Brylluppet døde han.

Maria opholdt sig hos sin Søster, og ligesom Gitte og Hans havde siddet på hendes Skød, sad senere deres Børn igen der. Hver Gang hendes ulykkelige Bryllupsdag indtraf, lukkede hun sig inde på sit Kammer, og i flere Uger derefter var hun nedsunken i dyb Sørgmodighed.

2.

Når Ingemann har digtet denne Fortælling (ligesom de tre andre i Samlingen), har en af hans Bevæggrunde været almindelig Lyst til Fabulering. Han havde lige været Gæst en Måned hos T i e c k i Dresden og hørt på denne Fortællingens Mester, og nu, han var kommet hjem i Kredsen, havde han selv sin store Glæde deraf.

Et andet Motiv var det almindelig Romantiske: Dobbeltgænger, Varsler, Midnatsslag, sidste Ord på Dødslejet, Benyttelse af

Folkeeventyr. Endvidere Rædselsmomentet: Muligheden af Hustrudrab.

For det tredje er der Karaktertegningen — og det er vel mest det, der giver »Moster Maria« en Stilling i Ingemanns Produktion:

Marias Sind er åbent for Drømmens og det overnaturliges Verden, der lever hun, og hun er lidet skikket til at møde Livets Hårdhed, godhjertet og tillidsfuld, åben og ærlig, som hun er.

Hind derimod er et Barn af denne Verden. Følelsen må aldrig løbe af med Forstanden, Livet skal nydes, Svig og Forstillelse er tilladt.

Her har vi Modsætningen: Følelsesmenneske — Forstandsmenneske; Hjertemenneske — Hjernemenneske, som derefter skulde komme til at spille så stor en Rolle i Ingemanns Produktion, først og fremmest i de historiske Romaner, hvor stadig Hjertemennesket er Helten og Hjernemennesket — om det så er Valdemar Atterdag! — Skurken.

Det fjerde Motiv for Ingemann, og det, der i denne Sammenhæng interesserer os mest, er, at han i »Moster Maria« får Lejlighed til digterisk at gengive et Stykke Virkelighed, en tragisk Episode i en Slægtnings Liv. Thi det var hans Mening, efter at han i så mange År havde færdes i Ideernes tynde Luftlag mellem Ånder og Alfer, nu at komme ned på Jorden og skildre Mennesker.

3.

At der ligger Realiteter til Grund, fortæller Ingemann allerede i »Forerindring« til 2. Udg. (1845): »Fortællingen »Moster Maria« grunder sig på en Familiebegivenhed, meddelt af Fortællingens Hovedperson selv. Næsten alle Bipersonerne i Fortællingen tilhører ligeledes det virkelige Liv; selv dens fantastiske Elementer, der dog ikke ere psykologisk uforklarlige, grunde sig på Meddelelser af formentlige Livserfaringer.«

Fuld Besked giver han os herom i sin *Levnedsbog* (1862): Moster Maria er hans »Grand'mamas« Halvsøster og opholdt sig sammen med denne hos hans Forældre i Torkildstrup Præstegård på Falster: »Hun havde været højst ulykkelig gift med en besynderlig uhyggelig Enkemand, der fornemmelig kun havde efterstræbt hendes Formue, medens han med sit indsmigrende Væsen saaledes havde skuffet og forblindet hende, at hun ægtede ham mod Familiens Ønske, trods alle varslende Rygter om hans skumle Charakter og hans Forhold til den afdøde Kone. Bruden troede ved Bryllupsbordet at have set den døde Kones blege Ansigt bag Ruden. Siden, da hun med Afsky havde set Ægtemandens sande Skikkelse og opdaget sin egen forfærdelige Hjerteskuftelse, var

Dobbeltheden i dette Menneskes Væsen saaledes indtraadt i hendes Forestilling, at hun troede at se ham, som en pludselig kommende og forsvindende Skygge, hvor han dog ikke virkelig var tilstede. Hun havde med Skræk og Gru maattet flygte fra ham og for sin hele Fremtid søge Tilflugt hos Familien.«

Som man ser, er det en fuldstændig Verificering af den romantiske Fortælling, lige til Ansigtet bag Ruden; dog er der intet nævnt om det formentlige Hustrudrab.

Derefter er det let at finde de øvrige Personer: Svogeren og Søsteren er **Lars Swane**, Kaptajn i ostindisk Kompagni, og **Johanna Maria S. De små, Gitte og Hans**, deres Børn, er Ingemanns Moder **Birgitte** og hans Morbror. Også Skurken optræder — som vi skal se — under sit virkelige Navn.

4.

Som det erindres, sagde Ingemann (i 1845) forsigtigt, at Fortællinger grunder sig på *formentlige* Livserfaringer; til os er de kommet, set gennem Moster Marias (og Digterens) Temperament. Det kunde have sin Interesse, om vi kunde få hævet disse to Slør for Virkeligheden og måske få konstateret, *hvad* der er sket.¹

I Fortegnelse over Københavns Huse og Indvånere efter Branden 1728 findes en **Frands Harboe** i Grønnegade (Gade-numrene 39—43):

Snedkerkroen, beboer **Frands Pederszen Harboe**
Kroe fader.

Manden (kaldes Snedkernes Krofader):1 Konen:1 Børne-
ne:2 Tjenestepiger:2.

Den 19. Februar 1726 havde **Frands Harboe** og **Karen Andersdatter** (hans første Hustru), fået en Datter døbt i Holmens Kirke, **Johanna Maria** (senere Ingemanns »Grand'mama«).

Iflg. Holmens Kirkes Vielsesprotokol viedes **Frands Harboe**, Værtshusmand på Snedkerkroen, og Pige **Karen Tendrup** d. 6. Februar 1732² med kgl. allernådigst Tilladelse uden Trolovelse og Lysning i Notarii Publici Segneur **Ærebois Hus**. Forlover-

¹ Det følgende Arkivmateriale er venligt stillet til min Rådighed af **Jørgen Swane**, Fuldmægtig i Finansministeriet. Forøvrigt er personalhistoriske Oplysninger hentet fra: Hauch-Fausbøll: Slægten Ingemann (Personalh. Saml. I 1901), **Leo Swane**: Blade af en Familie-Krønike 1923 og **Rønning**: B. S. Ingemann 1927. Et Par supplerende Bemærkninger har Medlem af Skriftudvalget, Arkivar i Rigsarkivet S. Nygård, haft den Godhed at tilstille mig på Grundlag af sine Samlinger.

² Iflg. Vor Frue Skoles Ligbog begravnes **Karen Andersdatter** i Ugen 20.—27. April 1731.

ne var Frands Harboes Broder Gerhard, Fuldmægtig hos Oeconomy Bræmer, og Notarius Publicus Sr. R a s m u s Æ r e b o.

Københavns Skiftekommissions Forseglingsprotokol udviser, at Anno 1742 d. 2. Februar blev efter K a r e n N i e l s d a a t t e r s Begæring foretaget Forsegling efter hendes nylig ved Døden afgangne Mand Frands Harboe, Værtshusholder, og at der d. 16. December 1742 blev foretaget Forsegling efter afgangne Karen Tendrup, forhen afgangne Frands Harboe Værtshusholder i Laksegade hans Efterleverske.

Skiftet udviser, at Frands Harboe efterlod sig 2 Døtre, een i hvert Ægteskab. Den ene er, som nævnt, Johanna Maria.

Den anden er K a t r i n e M a r i a, vor Moster Maria.

Hun må — efter alle Aldersopgivelser at dømme — være født i Begyndelsen af 1734; nogen Dato har ikke kunnet findes, antagelig fordi hun er blevet døbt i Nikolaj Kirke, hvis Dåbsprotokol mangler for disse År.

Af Skiftet og Overformynderiets Hovedbog fremgår det, at hun efter Faderen arvede 255 Rdl. 3 M. $5\frac{1}{4}$ β, efter Moderen 511 Rdl. $10\frac{1}{2}$ β, ialt 766 Rdl. 3 M. $15\frac{3}{4}$ β. Efter Fradrag af nogle Omkostninger blev der 759 Rdl. til Rest, som indbetaltes i Overformynderiet, idet hendes Formynder — Skipper Jens Larsen i Toldbodgade — indleverede en Obligation fra Tømmerhandler Niels Ågesen. Da denne solgte Tømmerpladsen og Pakhuset i Ny Toldbodgade, hvori han havde givet Pant, til Skibskaptajn og Tømmerhandler Peder Nielsen Wiborg, udstedte denne d. 3. April 1745 en ny Obligation.

Hvor de to Børn er kommet hen ved Forældrenes Død i 1742, kan ikke oplyses, men 31. Juli 1748 viedes Johanna Maria Harboe til Styrmand, Ungkarl L a r s H a n s e n S w a n e (iflg. Vor Frue Kirkebog). Katrine Maria er da sikkert kommet til at bo hos Søsteren. 6. Oktober 1748 blev hun konfirmeret i Vor Frelzers Kirke af Hr. Holst.

Den 18. Oktober 1751 blev den kun 17-årige Pige gift med den c. 54-årige Klokker og Kordegn i Thisted P e d e r H i n d. I Slotskirkens Vielsesprotokol findes: 18. Oktober 1751 blev Peder Hind, Klokker og Kordegn i Thisted, copuleret af Sognepræst Bang til Katrine Frandsdaatter Harboe. Copulationen skete i Sognepræst Bangs Hus. Sr. Nærgaard boende i Badstuestræde var Forlover for Brudgommen, og Sr. Wiingreen boende i Lille Kongens Gade var Forlover for Bruden.

4 Dage derefter, 22. Oktober, gav Peder Hind Katrine Marias Formynder, Sr. Jens Larsen, Kvittering for »hendes Fædre- og Mødrene-Arvekapital med Renter og videre, som han efter Afkaldets Indhold altsammen af Formynderen rigtig har annammet og oppebaaret.«

Om P e d e r H i n d s Liv før 1751 kan følgende oplyses:

Iflg. Holmens Vielsesprotokol viedes d. 2. Marts 1734 studiosus theologiæ Peder Henriksen Hind til Jomfru M a r g a r e t a C a t h a r i n a T h y e, Datter af Oberstløjtnant Mathias Thye. Hans Forlover var Niels Kristensen Sperling.

17/8 1735 fik Peder Hind i Horsens døbt Sønnen M a t h i a s. 14/10 1738 fik Prokurator³ Peder Hind i Ålborg Budolfi Kirke døbt Datteren M a r e n.

1740 blev den tidligere teologiske Student og Prokurator Kordegn og Skoleholder i *Thisted*, hvor hans Kone vel havde Familieforbindelser.

7/8 1743 blev han gift anden Gang, idet han, iflg. *Thisted Kirkebog*, blev sammenviet hjemme i Huset efter kgl. allernådigst Bevilling med Jomfru A n n a C a t h a r i n a H i l d e b r a n d t, Datter af C o n r a d H i l d e b r a n d t.

D. 22. Juli 1750 blev i *Thisted Kirke* i den store Gang lige ud for Stolene No. 8 Kordegnens salige Hustru Madam Anna Catharina Conradsdatter Hildebrandt jordet, 23 År gammel. Hun har altså kun været 16 År, da hun blev gift med den c. 46-årige Peder Hind. Den 6. November 1750 fik denne kgl. Bevilling til at sidde i uskiftet Bo med hans og hans ved Døden afgangne Hustrus fælles sammenavlede umyndige Søn C o n r a d, og hvis han vil skifte og dele, da må han selv indbyrdes med Samfrænder handle og slutte en Skifteforhandling. —

Det havde været en bevæget Tid for den *Thisted Klokker*, de Måneder, der gik forud for Brylluppet: Byfoged i *Thisted*, Peter Lübecher, lod føre Tingsvidne imod ham, begyndt 24. Oktober 1750 og sluttet 7. November, for hans »*slette Opførsel og lastværdige Forhold i mange Maader*«, hvorefter han d. 16. April 1751 blev mulkteret af Øvrigheden og tillige derefter reprimanderet. »Men da bemeldte Commerce-Raad Peter Lübecher lod begiere noget af hannem i Sagens Omkostning og viise ham først, hvad paa-staaes kunde, dernest Afslaget og end viidere at moderere, om hand endnu syntes Regningen at være for høy, skal hand med skammelige Ord og Løgn have angrebet Commerce-Raad Lübecher, så han skal være foraarsaget at søge en sømmelig Satisfaction.« Derfor indgik Byfogden til Kongen med en Supplique om at få nedsat en Kommission til at dømme dem imellem, og 23. Juli 1751 udnævnedes da Oberstløjtnant Jens Molderup og Amtsforvalter over Dueholm, Ørum og Vestervig Amter Laurs Fog til at undersøge Sagen og afsige Dom i den, »paa det at Sagen paa begge Sider kand desto snarere og uden u-fornøden Viitløftighed afgjøres og rettelig paaskiønnes, om Commerce-Raad Lübecher

³ Juridisk Embedseksamen var først blevet indført 1736.

haver i nogen Deel giort Peder Hind Uret og søgt hans Værste, og hvad Erstatning han (o: Hind) bør give og viise for sine formeentlig skammelige og fornærmelige Ord, samt hvad han i den imod hannem førte Sag, saavelsom nu atter forarsagede Søgemaal og Tiltale, bør svare og undgielde.« (Den kgl. Udnævnelse af Kommissarierne af 23. Juli 1753. Jydske Tegnelser 31,82 ff.).

Desværre kan det ikke oplyses, hvori Peder Hinds »slette Opførsel og lastværdige Forhold i mange Måder« bestod, ligesom heller ikke, hvorledes den sidste Sag sluttede.⁴ Men Akterne giver et godt Indblik i Peder Hinds Karakter og i de Forhold, den unge Madam Hind måtte leve under.

Kun en ganske kort Tid varede Samlivet; efter få Måneders Forløb forlod Madam Hind sin Mand og tyede tilbage til Søsteren og Svogeren. Her fødte hun i Juli 1752 en Datter: D. 11. Juli 1752 fik Peder Hind, Klokker i Thisted udi Jylland, og Kathrine Maria Hind ved Nyehavn en Datter døbt, kaldet *Mette Kirstine*. (Nikolaj Kirkes Døbeprotokol). — Barnet levede ikke længe: I Ugen 16.—23. September 1752 begravedes Seign. Hinds Barn i Nyhavn paa Nikolaj Kirkegaard (Vor Frues Ligbog).

5.

Når vi sammenligner Fortællingen med Akterne og hvad vi ellers ved, er det let at finde Uoverensstemmelser, både store og små: Hind er ikke ung, men 54, ikke Herremand, men Klokker og Skoleholder; at Formuen på de 759 Rdl. skulde have været noget Motiv af Betydning, selv om det naturligvis var *Penge* for en Klokker fra Thisted, er usandsynligt — der er mere nærliggende Motiver, når en 54-årig Mand søger at vinde en ung Pige på 17; der foreligger ikke noget som helst Bevis for begrundet Mistanke om Hustrudrab; Gitte og Hans kan ikke optræde lige før Brylluppet, da de først er født 21. Maj 1751 og 15. Marts 1753; Hjemmet, hvor Begivenhederne sker, er ganske tydeligt Birgitte Ingemanns Barndomshjem ved »Nye Canal«, Matr. No. 11, nu Nyhavn 31, men derhen flyttede Lars Swane først 1752, Året før boede han på Christianshavn; også at Brylluppet stod på Årsdagen for hans tidligere Hustrus Død, og at han selv døde netop et År derefter, tilhører naturligvis Digtningen. Men dette er kun lidt i Sammenligning med den store Overensstemmelse mellem Digtning og Virkelighed.

⁴ Justitsprotokollen for Thisted mangler for Tiden 1743—55; Politiprotokollen er først begyndt 1766, og der findes i Stiftsamstets Arkiv ikke noget Kommissionsdokument om Peder Hind.

Vil vi søge at rekonstruere det sandsynlige Handlingsforløb, bliver der tre Kilder at øse af.

Den første er naturligvis Akterne. Den anden er, hvad Inge-mann fortæller. Naturligvis må det tages med megen Forsigtighed, da det jo er Dichtung und Wahrheit blandet sammen. Men det er af Vægt, at Ingemann har hørt om Begivenhederne af Moster Maria selv.

Den tredje Kilde er Hovedpersonernes Karakter, Hinds, som vi lærer den at kende af Akterne (også dem, der nedenfor skal fremdrages), og Moster Marias fra Ingemanns Omtale i Levnedsbogen.

Hind har været stridig og stædig, trættekær og kværuerende, hidsig og voldsom i sine Handlinger. Madam Hind har været en Kvinde med stærke Svingninger i sit Sind, fra Fryd til den dybeste Fortvivlelse, udpræget maniodepressiv, og derfor svag og uegnet til Modgang.

Handlingens Kerne har da vist omtrent været denne :

Da Hind har søgt at vinde Jomfru Harboe, har hendes Familie modarbejdet det, de kendte og troede på Rygterne om hans »slette Opførsel og lastværdige Forhold i mange Maader«. Men Marias Kurator, Skipper Jens Larsen, har været ivrig for Partiet, og selv har hun givet sit Minde.

Lige efter Brylluppet er hendes lille Formue blevet udbetalt til Manden. Da hun er kommet over til sit nye Hjem, har hun imidlertid snart opdaget, at hendes Forventninger blev skuffet. Det var Virkelighed med hendes Mands »slette Opførsel og lastværdige Forhold i mange Maader«, han var lige blevet mulkteret og reprimanderet derfor, og hun kom midt op i Hinds bitre Strid med Øvrigheden.

Under disse vanskelige Forhold er hendes Mands pirrelige Sind blevet endnu pirreligere, og i Hidsighed har han sagt Ting, der får hende til at synes, at han er ligesom en helt anden.

Hun har hørt Rygter om Mandens voldsomme Behandling af hans tidligere Hustru, og engang har så Hind i sin ustyrlige Hidsighed lagt Hånd på hende.

Skrækslagen er hun flygtet bort, frugtsommelig, og få Måneder efter Brylluppet sad hun atter i Søsterens Hus.

Hind skrev til hende, erkendte sine Fejl og bad hende vende tilbage. Hun indså, at han på sin Måde havde elsket hende, og at han aldrig havde haft noget ondt i Sinde imod hende. Men hendes Rædsel var så stor, at hun aldrig mere genså ham.

Det Barn, hun fødte, døde kun et Par Måneder gammelt.

6.

Vi skal nu følge de to Hovedpersoners videre Skæbne efter Katastrofen.

De nævnte Sager skulde ikke blive de eneste, der blev anlagt mod P e d e r H i n d.

9. Marts 1759 udgik der fra Kancelliet Missive til Biskop Brorson i Ålborg, at en mod Peder Hind anlagt Sag for at have skrevet en Klage for afgangne Anders Enevoldsens Efterlever-ske over tvende Bønder, må være ophævet, og hans Døtre efter-gives de idømte Faldsmåls Bøder og således befries fra at vidne i deres Faders Sag.

Så godt gik det ham ikke i en anden Sag. Af Kancelliets Suppli-que-Protokoller og Jydske Tegnelser findes følgende herom: Peder Hind havde »meget ilde slaget og medhandlet« en ridende Postil-lon ved Navn Erik Johansen, da han på sit Udridt fra Thisted efter Budskikkelse var aftrædet i Klokkerens Hus. I denne Anled-ning blev der anlagt Sag mod Klokkeren, og denne synes at have været et Par År. 26. November 1759 (det er Kancelli-Kollegiets Indstillingsdato, ikke Ansøgningens) søges der om gratis Sagsan-læg mod ham, og i Efteråret 1761 er Sagen igen omtalt. Hind er nemlig blevet dømt til at betale 20 Rdl. i Omkostninger og 9 Rdl. i Mulkt, samt 4 Rdl. til Justitskassen, men da han iflg. Memorial fra ham ikke er i Stand til at betale disse Penge uden sin yderste Ruin, befries han ved Missive af 25. September 1761 til Gehejme-råd Baron Holck og Biskop Brorson for de 13 Rdl. Mulkt og Bøde.

Men også denne Sag får et Efterspil. Iflg. Kancelli-Kollegiets Indstilling af 11. November 1761 til Konseillet takker Peder Hind for de ham eftergivne 13 Rdl. Bøde, men beklager derhos, at By-fogden Commerce-Råd Lübecher haver anlagt Bisag imod ham, alene fordi han i den nu afgjorte Sag har skrevet i et indgivent Indlæg, at Byfogeden var hans Uven og Avindsmand, som (∴ den anlagte Bisag) vil ruinere ham at udføre, og beder derfor om Befaling til Byfogeden at nedlægge sin particulære egen Sag for så ringe et Ord.

Ansøgningen blev sendt til Stiftamtmanden til Erklæring. Den indkom fra Biskoppen, dateret 21. December 1761. — 30. Dec. s. Å. indstillede Kancelli-Kollegiet den således: »Af hosfølgende Bi-lag ... erfares det, at Supplicanten ikke uden Aarsag er ved Under-retten af en Sættedommer tilpligtet at revocere disse af ham imod Commerceraad Lybecher udsagde Ord, samt betale 16 Rdl. i Pro-cessens Omkostninger og 2 Rdl. til Justitscassen. Da nu Lybecher gerne har villet forlige sig med ham og eftergivet ham de meste af Omkostningerne, har Supplicanten dog ej været at bringe til nogen mindelig Forlig, men tvertimod fremturet i sin Trættekær-hed, af hvilken Aarsag Lybecher har maattet tage Fornylesedom. I den Henseende indstilles, om Supplicanten maatte befales at fyldestgøre Dommen med at revocere hans nærværende Ord for Retten og med at betale de idømte Omkostninger baade med Dom-

men, saa og med Dommens Fornyelse over ham ...« Kancelliet resolverede Dagen efter: Forbliver ved Lands Lov og Ret.

Hind træffes stadig i Thisted Ekstraskattemandtal ligetil 1774. Husstanden består af ham, hans Børn og en Tjenestepige. I Rubrikken: Børn over 12 År opføres: Conrad, Jomfru Kirsten, Jomfru Karen; Sr. Conrad, 2de Døtre; Jomfru Kirsten, Carren, Mathias; o. lign.

Iflg. Lengnicks Kirkebogsuddrag viedes 27. November 1767 i Thisted Klokker og Kordegn J a c o b Ø r s l e v til Jomfru K i r s t i n e H i n d. 19. Februar 1768 konfirmeredes Biskoppens Kaldsbrev af 15. Oktober 1767 for Studiosus Theologiæ Sr. Jacob Ørslev til at være Kordegn, Skoleholder, Klokker og Graver i Thisted efter sin Svigerfader Sr. Peder Hind, der har afstået ham Embedet, imod at han årlig giver Peder Hind i Pension 50 Rdl. og hans 2de Børn hver enten 16 Rdl. eller fri Kost og Logement med videre.

I Juli 1774 flytter Peder Hind med tvende Børn og Tjenestepige fra Thisted til Bedsted (20 km Sydvest for Byen); sikkert fordi hans Søn K o n r a d H i l d e b r a n d t H i n d var blevet Degn der (1773 var den tidligere Degn der blevet forflyttet).

Her i Bedsted begravedes han 29. Januar 1783, 86 År gammel.

7.

Efter Flugten (og den lille Datters Død) synes det, at M a d a m H i n d har fået et Knæk for Livstid. Det er, som om hun har mistet Livsmødet, det elementære: at ønske og ville noget for sig selv. Så vidt vi kan se, levede hun kun videre som Lem af Familien, som *Moster*.⁵

Hun *blev* hos Søsteren og Svogeren, fulgte dem — som Mandtalslisterne viser — ind i de forskellige Boliger.

6. Marts 1781 døde Svogeren Lars Swane, og Enken flyttede — efter at have sat næsten hele den ikke ubetydelige Formue overstyr — 1786 ned til sin Datter Birgitte Ingemann i Torkildstrup. »Moster« fulgte med. Og hernede var der et Par livlige Øjne, den lille Bernhards, der iagttog de to ejendommelige Søstre, Grandmama og Moster.

28. December 1796 døde Johanne Marie Swane.

Da Søren Ingemann var død (31. Dec. 1799), rejste Enken med hele Børneflokken til Slagelse.

Moster fulgte med også denne gang, og her levede hun alle Årene, til Hjemmet opløstes 1809.

⁵ Således — uden Egenavn — kaldtes hun af hele Familien, tredie som anden Generation.

Gennem hele Opvæksten og lige til sit 20. År har Ingemann altså haft Lejlighed til fortrolig Omgang med hende:

Hun var i høj Grad livlig og deltog ivrig i al Husgerning. Men pludselig kunde hun blive helt forandret. En ringe Ting, f. Eks. en Dues Død, kunde give den første Anledning dertil. Så følte hun sig helt forladt, vilde ingen se, ikke tage mod Trøst, lukkede sig inde og blev i Sengen. En sådan Depressionsperiode kunde vare en hel Måned.

Dette Tungsind var, mente han, en Følge af hendes Ungdoms »uforglemmelige Hjertesorg«.

Hun levede for *at tjene andre*.

Overfor sin ældre Halvsøster påtog hun sig næsten en Tjenerindes Skikkelse. Og navnlig overfor Børnene — sine »Gutter« kaldte hun Drengene — skyede hun ingen Opofrelser. Hun kunde våge hele Nætter, når hun havde lovet sin mindste »Gut«, Bernhard, at vække ham tidligt. Det var naturligvis især under Skolegangen i Slagelse; hun kunde da undertiden i sin Iver og Omhu, når hun havde blundet en Stund og Månelyset skuffede hende, stå op af Sengen for at vække Drengen.

»Hun blev ham,« således sammenfatter Ingemann sit Indtryk, »et Slags Forbillede på en tragisk Korsdragerinde, der med knust Hjerte gaaer gennem Hverdagslivet og sysler kærlig med Smaa-ting for Andre, medens den hele Verden for hende selv er en Ruin.«

Efter Svogerens Lars Swanes Død (1781) havde hun oplevet en uhyggelig Tid: i Løbet af 4 År var 3 af hendes Søsterbørn, som hun havde set vokse op, døde, den 17årige Emanuel, den 24årige Catharina og den 21årige Karen Fransiska. 1803 fulgte Hans Swane efter, kun 50 År gammel, »af Brystsyge«, siger Kirkebogen.

Nu i 1809 oplevede hun en lignende uhyggelig Tid i Slagelse: medens man forberedte Fransiska Ingemanns Bryllup med N. C. Spur, kom Broderen Emanuel hjem, syg af Tuberkulose, og 5. Marts døde han. Birgitte, hendes sidste Søsterbarn, fulgte 8. Maj sin Søn, Moster Marias trofaste Støtte, der trods den store Børneflokk havde delt sine små Kår med hende.

Nu blev Hjemmet opløst. På Ekstraskattemandtalslisten fra 7.—8. Juli 1809 opføres Madam Hind som opholdende sig hos Madam Rosenkilde i Slagelse. Men i Afganglisten for Juli 1809 opføres hun som rejst bort »til Landet«.

Kun to af hendes Nærmeste havde eget Hjem: den nygifte Fransiska Spur i Hem Præstegård ved Mariager og den nygifte Søren Laurentius Ingemann i Årby Præstegård ved Kalundborg. Men ingen af disse Steder er der Spor af hende,

så det er sandsynligt, at den gamle 75årige Kone har måttet leve sine sidste År mellem Fremmede.

16. Juni 1810 døde *Swane Ingemann* (31 År), 16. Oktober 1812 *Christian* (25 År)— ligesom Moderen og Broderen af *Brystsye* — 6. Januar 1813 *Søren* (34 År), medens hendes yngste »Gut«, *Bernhard*, regnede sig for »en *vis* Candidat til *Tæringsdøden*«. Har mon gamle *Moster* også oplevet det?

Hun er død så ensom som et Menneske kan blive.

BIOGRAFISKE OPTEGNELSER OM GEHEIME- RAAD FREDERIK CARL VON WARNSTEDT

Ved *Louis Bobé.*

Nedenstaaende to Breve fra Theaterchefen, senest Overceremonimester Hans Wilhelm von Warnstedt († 1817) er rettede til hans Brodersøn Georg Emil Friedrich von Warnstedt, Overlandevejsinspektør i Holsten (1785—1836), i Anledning af dennes Forespørgsel hos Farbroderen om at give ham biografiske Oplysninger vedrørende Faderen Frederik Carl von Warnstedt (1750—1811), fra 1776 Jægermester i Rensborg og Steinburg Amter samt Sønder Ditmarsken, forflyttet 1780 i samme Egen- skab til 2. slesvigske Distrikt, udnævnt 1808 til Gehejmerraad. C. D. F. Re- ventlow betegner ham (i 1796) som den kundskabsrigeste Forstmand blandt de kongelige Jægermestre. Om Brødrene H. W. og F. C. v. Warnstedt hen- vises til mine Biografier af begge i Dansk biogr. Lexikon XVIII, 271 ff. og de af mig i nærværende Tidsskrift 7, VI, 275 ff., meddelte Breve fra H. W. v. Warnstedt til hans Søkende. Originalerne til de her meddelte Breve tilhører Hr. Kammerherre C. Wernstedt, Näs Säteri, Ö. Stauby.

I.

Fdal d. 19de Xbr. 1811.

.....

Jeg erindrer ickun min sal. Broders Introduction til hans egen opsadte Biografie, og den syntes mig var god, men han kiendte selv kun lidet — eller havde glemt — eller undsaae sig for at frem- bringe, hvad han egentlig med Vished vidste om sin Fremgang paa Livets Bane. Her er, hvad jeg derom ved.

J Aaret 1756 bød min sal. Onkel Beulwitz¹ min sal. Moder at drage til Kiøbenh. fra Stubbekiøbing i Falster og gav hende Anbefalning med til gamle Grev Moltke og første Bern- storff, hans Venner. Saasnart hun fremstille sig for denne sid- ste, fick hun Løfte om hastig Hielp. 14 Dage senere loed han hende invitere for at melde, at Kongen, F. den 5te, gav hende Pension og Valget at placere en af hendes Sønner ved Cadeterne og den anden ved Pagerne. Din Faer havde endnu ey fyldt sit 6te Aar, ved Ca- deterne var det ondt, ved Pagerne godt for den spæde Dreng. Mo- deren græd over Barnet. Jeg græd over Moer og Bror og bestemte mig for Cadet Corpset. En Hændelse — jeg mener Guds styrende Forsyn, bragte den vakre Dreng i Vinteren mellem 56 og 57 ind i Kongens inderste Gemak, den milde Konge gav sig i Snak med

¹ Geheimeraad, Overhofmester i Sorø Christoph Ernst v. Beulwitz (1695—1757).

den smukke norske Dreng, fik stor Naade for ham og anbefalede ham alvorligt til Pagehofmesterens besynderlige Opsyn og til hans Premier Page, — endnu levende gamle v. K r o g h s specielle Om-sorg som Normand. Dette Baand mellem Kongen og min Bror opløstes ey uden ved Kongens Død 1766. Paa Sygesengen befalede K. den gamle M o l t k e at sætte min Bror til den unge Konge som Premier Page, det skede. Som saadan erhverved min Bror sig paa den ham medfødte ærlige Maade de tvende Enkedronningers høye Gunst i saa høj Grad, at de foranledigede, at han som eene-ste Page geleidede C. VII paa sin store Reisse i Aaret 1768. Paa denne Reisse vandt min Bror daglig meer Kongens og den heele Svites Biefald, saa at Kongen i Amsterdam til alles Glæde fratog ham Page Livriet, bestilte ham til Kammerpage og gjorde ham til sit daglige Sælskab, til sin Vagt og til sin personlige Sickerhed. Saaledes geleidede han K. til Engeland, Frankrig og giennem Tydskland hiem i Januar 1769, da han blev udnævnt til Kammerjunker d/ 29 Januar. Hvordan min Brors forsigtige og ærlige Opførsel i den Vinter var, kan siges, men ey beskrives, men dette dog, at han intet virkede for sig selv eller sin Slægt; mindre blandede han sig i Hof eller andre Sager. I Foraaret 1769 blev han paa D. [Dronning] C. [Caroline] M. [Mathildes] Forestilling, mente man, Kammerhr. og kort derefter Reisse Staldmester. J Sommeren 1769 blev Hoffet meget uroeligt. Hertugen af Glocesters Besøg frembragte mange Tildragelser: Gr. H.s [Holcks] Unaade tiltog, saaledes som St. [Struensees] Naade og Jndflydelse i offentlige og Privat Sager voxte. — Min Brors Stilning med Konge og Hof var stedse endnu den samme gode. — Alt paa Hiemreisen havde Kongen udspurgt min Bror om sine Falmille(sic) Omstændigheder og befalet Gr. Holk at erindre ham om samme ved Hiemkomsten. Han gjorde saa, og mine 2 Søstre erholdt en Pension af 500 r. For mig var et Compagn. bestemt, hvortil Gr. H. foreslog mig hans Vens, Major W a l t e r s d o r f f s imod at betale ham 300 r aarlig Pension. Jeg afslog Tilbudet. Kongen, som erfoer, at H. vilde tiene sin Ven og icke mig, blev høvelig fortørnet paa H., loed mig hente til Fberg ved Stafette og gav mig Cap. Character. Denne Omstændighed skadte H. meget i alles Øyne og frembragte Kulde imellem ham og min Bror. H.s Fald var besluttet fra høyt Sted, hans Jndflydelse i alt vigtigt tabt. Jmidlertiid forblev han i siine Hofembeder, men i stor Nullitet til 1770. For at udføre de store Planer, som St. vilde udføre, behøvede man en Person om Kongens, som kunde medvirke og som var meer hærdet i Jntrigue, men (sic) [end] min ærlige, uskyldige og uerfarne 20 Aar gamle Broder. St. [ruensees] intime Ven, Gr. H. offentlig erklærte Fiende, den intrigante B r a n d t blev valgt, men man vovede ey at rok[k]e min Broder, som kanske var det eneste Menneske, Kongen ansaae for sin Ven

og viiste dette Sindelav paa en saare opfaldende Maade. — Brandt kunde og vilde ikke deele Yndlings Anseelse med min Bror, som ey var interessert og snu nok til at forekomme sit Fald, men taalte Br. Stiigen uden Misgunst og uden Frygt. Denne Roelighed nyttede den snedige, for lidt efter lidt at svække K. [ongens] Kiærlighed og Tillid. Man sagde den Sandhed, at min Bror var kied af Hoffet, og at hans hemmelige Ønske var at ansættes ved Cavalleriet. Kongen, som alt paa sin store Reise havde udtænkt et illusorisk Corps, hvorved min Bror, jeg og mangfoldige fler skul[d]e tiene under hans specielle Befaling, troede dette Foregivende og tilskrev ham til den Ende med egen Haand en yderst naadig synende Billet, de dato 13de Febr. 1771 omtrent saaledes: Mon cher ami, sachant que ton inclination ne sympathise pas avec la vie de la cour & que tu préfère l'état militaire, je te nomme lieutenant dans le Regiment de Cavallerie N/: jeg har glemt Navnet:/ avec une pension pour la vie de 1000 r., qui augmentera les gages dans tous les grades que tu occupera pp., han underskrev sig: ton affectioné Roi & ami. Hvor meget dette nedtrykte ham, begribes let. Men neppe havde han været 3 Maaneder borte, førend Kongen reclamerte hans Tilbagekomst. Man gjorde alt mueligt for at hindre samme; men endelig blev St. nødt til at skrive min Bror til og i Kongens Navn at befale hans prompte Hidreise. Han kom i Sommeren 1771 og blev saare vel modtaget og admittert til alle private Hofforlystelser, men kloger og forsigtiger blevet, holdt han sig tilbage og fra al Intimitet med nogen indtil Catastrofen 1772, da han begjærte Tilladelse at reise til Sch[1]eswig igien, fordi ham blev givet Vink om, at de ny regierende frygtede for, at K. kunde falde paa at vilde have ham om sig, hvorved de andre meer interesserte bleve unyttige for daværende Parti. — Her har Du noget. Du skal faae meer; om deraf noget kan bruges, ved jeg icke. Men Mandens Historie er sælsom. Send mig hans eget Udkast ved Fredrik, som vil bort. —
adieu.

II.

2den Epistel fra

Fdal d/ 19de Xbr. 1811.

At skrive min sal. Brors Biografie, vilde næsten være et umueligt Arbejde for ham selv. For mig just icke, men et saadant Værk, om det end var nok saa sandt og detailleret, kunde dog vel ey afbenyttes til det Brug, samme bestemmes for: Altfor store komme med i Spillet, og man tør icke ustraffet compromettere end icke deres ægte Dyder og menneskelige Svagheder, mindre en[d]da deres Feyltagelser. — Jmellem Slægtninger kan man derimod sige sig fortrolig alt. Og derfor Continuationen her, i største Fortrolighed, af min Sedel fra i Morges.

At en secondair adelig, dog for Landet fortienstfuld, men yderst fattig og uden Protection, beste[e]d Famillie i et saare kort Tiidsrom kunde opsvinge sig, fra saa at sige J n t e t til Kammerherre, Staldmester og Regentens Yndling paa min Broders, og til Compagnie Chef og virkelig tjenstgiørende Generaladjutant, paa min Side fra yngste Prémier Lieutenant af i Kongens Regiment, var den Tiid intet besynderligt, men ansaaes og ansees endnu som noget overordentligt. Min Broders dybe Fald, som naturlig havde mit ephemeriske Stiigen til Følge i Faldet, forundrede, ja mishagede Publicum, men da vi vare uden Protection — og især — fattige, saa glemtes vi og vor i Sandhed! uforskyldte Kræn-kelse. Geheimeraad Schak, Dronning J. M.s og P. F.s Yndling glemte det dog icke. Denne sandelig edle Mand erindrede stedse, at min Broder og jeg klædte ham og fremsadte ham anstændig ved hans første Aparition ved Hoffet. Han hialp til, at min Broder erholdt Afsked fra Militair Etataten [sic] og Tilladelse at reisse paa Forstvidenskaben, som han tillige med Sprog og en fuldkommen Udbildning havde erhvervet i sin roelige schleswigske Forfatning under Prinz C a r l s, men i Besynderlighed under den værdige D e v i t z e s¹ Veyledning og Raad. — Hiemkommen fra sin Forst- og Jnstructionsreise med Hr. v. Malsburg, kom han hertil for at søge Embede og erholdt Forstmester Tienesten i Rendsborg, givtede sig og noget — Gud veed hvorlænge — efter, fick den Post, han for tiiilig døde udi. 1780 erholdt Grev R a n t z o w² det hviide Baand til Udstyr ved hans Bryllup med Baronesse J s e l i n g. Dettede (sic) fornærmede min Broder og mig samt mange fleer. Jeg skreg for min Broder og mig selv som langt ældre end R a n t z o w. Din Faer erholdt Baandet, men jeg det underlige Svar, at Baandet aldrig havde været paa en General Adjutants Uniform. —

Hvad din Fader var som indsigtfuld Kongens Embedsmand, hvad han i den Stilning har vundet for Kongens Bedste; hvad han var som Ridderskabets Deputeret og som Landskabs Deputeret, see alt sligt og meer, ved Du nøyere end jeg. At han begrædes af hvermand, som kiændte hans redelige Sindelav mod Gud, Konge og Medmenneske ved Du og. Hvorledes Du vil indklæde den Lieutenants Lykke i hans Levnet, begriber jeg icke, men reent at forbigaae denne og den Omstændighed, at Frederik den 5te antog sig ham fra Barn af, synes mig umueligt. En Samtale og at viise mig, hvad Du skriver, bliver fornødent.

¹ Major Franz Joachim von Dewitz til Løitmark (1714—81). (Efterl. Reventlowske Pap. VIII, T. 79).

² Kammerherre, Hofjægermester Chr. Fred. Ernst Rigs greve Rantzow (1740—1807), gift 1776 m. Marie Margrethe Baronesse Iselin. Han blev 1. Febr. 1776 hvid Ridder.

„SAA MANGEN SØN AF SLESVIGS SLETTER“
SLESVIGSKE STUDENTER FRA KONGERIGSKE SKOLER

Af *Thomas Otto Achelis*.

Ved Kong Christian VIII's Besøg paa Kolding lærde Skole den 3. August 1840 henvendte Rektor *Johannes Grønlund* sig til Kongen paa Vers og anmodede ham om at skaffe »den mindste iblandt Landets Skoler« et større Hus. Ved denne Lejlighed minder han om den Betydning, Skolen har haft for Slesvig og hentyder til Sprogpatentet, som var givet for halvtredie Maaned siden, og til den Interesse, Kongen derigennem har vist for det danske Sprog:

»Den Skole fostred i sin Skød
Saa mangen Søn af Slesvigs Sletter,
Som her en kjærlig Pleie nød
Og Sejr det danske Sprog forjætter,
Som meer sig, ved Dit vise Bud,
Blandt Nabofolket breder ud.«¹

Fire Aar senere blev Ønsket om en ny Skolebygning opfyldt, men under en anden Rektor. Naar *Grønlund* taler om »Nabofolket«, saa er det den gamle Betegnelse og Opfattelse, som raa-der her endnu. En halv Snes Aar senere havde en Rektor for Kolding lærde Skole vistnok valgt et andet Udtryk. Det samme Udtryk havde en af hans Forgængere, Rektor *Erik Gjörup Tauber*, brugt 1818; han boede i »Hamborgerherberget« paa Søndergade »kun ti Skridt fra Jyllands Grænse ... med Øjet fæstet paa den Bro, der skiller os fra et Nabofolk, der ikke ret tilhører os og ugerne nævnes som vore Brødre«. Og den samme Tanke ligger til Grund i den Tale, som *Anders Sørensen Vedel* 1567 — det vil sige et kvart Aartusinde tidligere — holdt til Minde om Rektor *Jens Pedersen Grundet* i Ribe:² »Det Ry« — hedder det i Lektor *Dr. phil. F. C. Møth's* Oversættelse,³ — »der gik af hans Navn, var saa stort, at Forældre sendte deres Børn til ham fra dette og det tilgrænsende Lands fjerneste Egne«.

Rektorerne i Ribe havde mere Grund til at tale om »saa man-

gen Søn af Slesvigs Sletter« end Rektor Grønlund i Kolding. Valdemar Bloch har i Ribe Katedralskoles Indbydelsesskrift 1920 samlet »Sønderjyder, dimitterede fra Ribe Katedralskole«. Hans Fortegnelse anfører 200 Navne, og den er ikke en Gang fuldstændig. Paa den ene Side tager han Holstenerne med, som ikke kan betegnes som Sønderjyder — i hvert Fald ikke efter den sædvanlige Sprogbrug —, og Studenterne fra Enklaverne var statsretsligt ikke Slesvigere, men Danske.

Særlig saa længe Ribe Stift strakte sig ned til Vidaaen, og indtil der blev grundlagt evangeliske Latinskoler i Slesvig Stifts nordlige Egne, har der vistnok været ikke saa faa Peblinger fra sønden Aa, der har siddet paa den gamle Katedralskoles Bænke. Knud Bramsen, som var Konrektor ved Haderslev Latinskole 1570—1575, fortæller i det Hertug Hans den Ældre tilegnede »Carmen bucolicum«⁴, at Haderslev Bys Borgere før Latinskolens Stiftelse i 1567 var nødt til at sende deres Børn til Ribe eller til Lybæk eller ogsaa til Hamborg, men at de nu, Guderne være Tak, kan lære i Fædrelandet, hvad de tidligere havde lært ved fremmede Kyster. For Eks. staar der i Hammelev Kirkeregnskabsbog noteret en Afgift for »des vorstoruen kerckherrn H. Jürgens Sohn Claus de tho Ripen thor schole ginck«. Ligeledes veed vi, at Laurids Petersen fra Haderslev, som senere blev den første Præst ved Petri Kirke i København, har besøgt Ribe Katedralskole.

Indtil 1850 har Bloch 134 Navne, deraf de 46 fra Enklaverne og 78 fra Tørninglen, som i gejstlig Henseende hørte til Ribe Stift. Dertil kommer endnu 25 Dimittender.⁵ Indtil 1850 har der været fra de forskellige Egne:

Aar	Dimittender	Enklaverne	Tørninglen	Slesvig Stift	Holsten
16. Aarhundrede	5	0	3	2	0
1601—1650	21	6	11	4	0
1651—1700	33	7	26	0	0
1701—1750	38	11	21	4	2
1751—1800	32	10	16	4	2
1801—1850	31(29)	9	14(13)	8(7)	0
	160(158)	43	91(90)	22(21)	4

I Aaret 1840, da Rektor Grønlund i Kolding talte om »saa mangan Søn af Slesvigs Sletter«, var allerede 92 Slesvigere dimitteret fra Ribe Katedralskole, deraf de 76 fra Tørninglen, medens Kolding Skole næppe kan opvise flere end ti, — hvorved det iøvrigt kan være tvivlsomt, hvor mange af dem Rektoren har vidst Besked om.

Ogsaa Odense Katedralskoles Rektor kunde — og med mere Ret end hans Kollega i Kolding — tale om »saa mangan Søn af Slesvigs Sletter«. En Discipelprotokol fra Odense Latinskole haves

først fra 1757,⁶ men der kan alligevel paa Grund af Universitetsmatrikler, Stambøger og lignende Kilder eftervises en hel Række Slesvigere, særlig naturligvis fra Als og Ærø, der fik deres Uddannelse til Universitetet i Odense.⁷ Indtil 1850 har der været:

Aar	Dimittender	Als	Ærø	Slesvig	Fastland	Holsten
1601—1650	13	10	0	3	0	0
1651—1700	11	10	0	1	0	0
1701—1750	2	2	0	0	0	0
1751—1800	13	10	1	2	0	0
1801—1850	30(29)	14	7	6	1	1
1601—1850	69(68)	46	8	12	1	1

Derved er at bemærke, at Alsingerne hørte til Fyens Stift med Undtagelse af Sønderborg, Kegsnæs og i Tiden 1676 indtil 1730 Nørreherredets fem Kirker: Egen, Svendstrup, Hagenbjerg, Oksbøl og Nordborg.⁸ Eleverne fra disse 2, henholdsvis 7 Sogne, der kom til Odense Latinskole, kom altsaa fra Slesvig Stift til Fyens Stift. Ordnet efter Stifterne faar vi følgende Oversigt:

Aar	Dimittender	Fyens Stift	Slesvig Stift	Holsten
1601—1650	13	5	8	0
1651—1700	11	8	3	0
1701—1750	2	2	0	0
1751—1800	13	10	3	0
1801—1850	30(29)	20	9	(1)
1601—1850	69(68)	45	23	(1)

I Almindelighed har Stiftsgrænserne været afgørende for Besøget af Latinskolerne. Udal og Skrydstrup i Haderslev Amt ligger nærmere ved Haderslev end ved Ribe, Eleverne derfra gik alligevel til Ribe, da Ribe var Stiftsbyen. Det samme gælder paa Als, hvor Sønderborg Latinskole hørte til Slesvig Stift, Katedralskolen for Fyens Stift laa i Odense; men netop paa Als findes en Del Undtagelser fra Reglen: Alsinger besøgte Skolen i Slesvig Stift,⁹ og Elever fra Slesvig Stift kommer til Odense, men mærkeligvis aldrig fra 1657 indtil Aar 1766, da *Alexander Zoffmann*, Sønderborg-Borgmesterens Søn, blev forflyttet derhen, da han havde kysset *Kantor Hoenicke's Datter*.¹⁰ Derimod ser man tydeligt Stiftsgrænsens Betydning i Forholdet mellem Haderslev og Kolding Latinskoler. Vejen fra de otte Sogne til Kolding er nærmere end til Haderslev, alligevel gik indtil 1800 næsten alle Elever fra de otte Sogne til Haderslev,¹¹ ingen til Kolding, fordi Sognene hørte til Slesvig Stift.

Indtil 1700 har kun meget faa Slesvigere besøgt Kolding Latinskole. Den første var *Johannes Lucht* fra Ekernefælde (1552),

som senere blev Præst i Haddeby og Slesvig,¹² den næste — næsten et Aarhundrede senere — *Gottfried Schumacher*, Haderslev Bys første Postmester, der først besøgte sin Fødebys Latinskole og dernæst Kolding Skole indtil 1640.¹³ Saa kom *Søren Lintrup*, den senere Professor, Biskop og Hofpræst, fra Tørninglen til Kolding, hvor han blev Student i 1686.¹⁴

I det attende Aarhundrede er der ogsaa kun faa Slesvigere: *Fridericus Pauli* fra Hygum, Student fra Kolding 1722¹⁵; *Johannes Christopher Neuchs* og hans Broder *Hans Henrik* fra Horsbøl i Tønder Provsti¹⁶ og *Hans Severin Kleist* fra Bjært.¹⁷ De tre sidste var kommen til Kolding, da Fædrene var flyttet derhen; Kleists Fader var blevet afskediget som Præst i Bjært 1774, seks Aar senere blev Sønnen Student fra Kolding, men døde sammesteds som Bagermester i Januar 1798. Derforuden synes *Hans Tøxen* fra Nustrup, som blev Student »priv. Kolding« den 2. Maj 1791, at høre herhen.

Regner man Eleverne fra Tørninglen og Sønner af de tilflyttede fra, saa har der kun været to Slesvigere indtil 1800, der har besøgt Kolding Latinskole. Dette blev anderledes i det nittende Aarhundredes første Halvdel. Fra de otte Sogne kom de fleste Elever endnu til Haderslev:¹⁸ *Prætorius* fra Hejls (Student fra Haderslev 1808), *Erichsen* fra Grønninghoved (1809), *Th. Thygesen* fra Stenderup (1830) og hans Broder *J. Thygesen* (1836)¹⁹, ligeledes *G. Petersen* fra Stenderup (1836), ogsaa *Fehr* fra Ødis har besøgt Haderslev lærde Skole indtil Omdannelsen 1850, da paa en nær alle Elever forlod Skolen.

Men den nationale Bevægelse bevirkede, at en Del Forældre foretrak at sende deres Børn paa den kongeriske Skole. Afgjort er dette Tilfældet med *Hans Tjellesen Schmidt*, født i Tiset 1829²⁰. Han besøgte først Almueskolen, blev, da han viste Lærelyst og Aandslivlighed, sendt til Pastor *Andreas Hansen* i Hjerpsted. Men der var Drengen ikke tilfreds; Præsten var tysk-sindet — han var født i Aarslev, altsaa paa tidligere gottorpsk Omraade. Efter at Drengen havde været der et Aar, gjorde han Indsigelse mod den paatænkte Fortsættelse, og han satte sin Vilje igennem ved Hjælp af Pastor *Müller* i Gram, der sagde til hans Forældre: »Der kan han maaske lære at blive en Fjende af sine egne Forældre«. — Fra 1844 til 1849 var han saa Elev paa Kolding lærde Skole; Foreningen for dansk Undervisnings Fremme, som var stiftet i Maj 1843, støttede ham i denne Tid.

En anden Slesviger, som besøgte Skolen i Kolding, var *Johan Daniel Ludvig Strarup*. Født i Højrup, hvor Faderen den Gang var Præst, kom han, da Faderen var død i Lintrup Præstegaard 1838, 1839 til Kolding Skole, fra Tørninglen, ligesom Schmidt. Mindet om ham lever endnu, skønt han aldrig kom højt

i Rangklasserne. Han døde nemlig som Degn ved Straffeanstalten paa Christianshavn; berømt var han blevet — og er det endnu — ved en Drikkeviser, som han skrev i Vinteren 1844—45, og som foranledigede hans Bortvisning fra Skolen. Visen, der gør Nar af Lærerne, er aftrykt i *Georg Bruuns Bog »Seks Rektorer«*, hvor der ogsaa findes en Fremstilling af Bortvisningen paa Grund af Akterne.²¹

Det var i Sommeren 1840, Rektor Grønlund mindede Kongen om »saa mangan Søn af Slesvigs Sletter«. Indtil denne Tid har, foruden Strarup, følgende Slesvigere besøgt Kolding lærde Skole²²: Voigt, Joachim Otto, Stud. fra Kolding 1816, født Norborg, Botaniker, død 1843.

Aagaard, Andreas Jacobi Crucka^u²³, Stud. fra Kolding 1823, Søn af Sognepræst Jacob Aagaardi Aller (Faderen var ogsaa Student fra Kolding).

Salling, Johannes Ludvig Eliezer, 1834, Søn af afdøde Sognepræst S. i Vonsild.

Nielsen, Oluf, »Søn af afdøde Bønderforældre i Maugstrup ved Hadersleben«, Stud. fra Kolding 1834.

Tietke, Adam Johan Vilhelm, »Søn af Pastor T. i Fjelstrup ved Hadersleben«, Stud. fra Kolding 1834. (Faderen stammede fra København).

Kjær, Peter Nicolai, Søn af Kammerraad K. i Straarup, Stud. fra Kolding 1843.

Kragh, Paul, Søn af afdøde Lærer K. i Bramdrup, Stud. fra Kolding 1846.

Kjær, Carl Fred., Broder til P. N. K., besøgte Kolding Skole 1840—44.

Albinus, Johan Jørgen Daniel, Søn af Kancelliraad A. i Dalby, i Kolding Skole 1839—42.

Selv om Elevantallet i Kolding ikke var stort — det svinger 1833—1840 mellem 27 og 36 — kan det være tvivlsomt, om Grønlund var berettiget til at tale om »saa mangan Søn af Slesvigs Sletter«. Men vi vil ikke gaa i Rette med en Digter. Disse Vers er senere betegnet som »laetum ominis augurium«, en glædelig Spaadom²⁴. Dette hænger sammen med den Forandring, som skete med Kolding lærde Skole 1844.

I en officiel Beretning om Skolereformen fra 1844 hedder det²⁵:

»En Reform af det lærde Skolevæsen havde gennem en længere Række af Aar været anset for nødvendig og nærforestaaende, og uden Tvivl havde ogsaa de fleste Sagkyndige været enige om Hovedpunkterne af de Forandringer, som maatte være at indføre. Om Tiden derimod og Maaden, hvorpaa Reformen vilde blive iverksat, var man mere uvis. Omstændighederne havde imidlertid medført, at Reformen kom baade hurtigere og anderledes, end nogen havde ventet, idet en tilfældig Begivenhed

skulde give den Impuls, som bevirkede, at Reformen blev bestemt at skulle iværksættes strax, men for det første alene i tre af Skolerne, nemlig Metropolitanskolen, Odense Cathedralsskole og Kolding lærde Skole.«

Hvad menes ved denne »tilfældige Begivenhed«? Læser man Beretningen igennem, kommer man til den Formodning, at denne »tilfældige Begivenhed« staar i Forbindelse med den paafaldende Behandling, som Kolding lærde Skole fik. Det var ikke Skolens daarlige Stand, som gav Anledning til den forcerede Skolereform, men Regeringen ønskede at indrette Kolding Skole som en Slags Akademi eller større Gymnasium.²⁶ Paa denne Maade haabede man at faa Slesvigere til i større Tal at søge denne danske Skole i Stedet for den tyske i Haderslev.

Fra 1840 til 1844, da Reformen blev iværksat, var følgende Slesvigere optaget i Kolding lærde Skole:

Albinus, Andreas Michael Wissing, 1841.

Kjær, Søren Gisbert, 1841—46.

Walther, Otto Christian Diderik, Søn af afd. Pastor W. i Bjært, 1841—48.

Kjær, Vilhelm Julius, 1843—46.

Kjær, Emil Adolph, 1843—49.

Nu blev Kolding lærde Skole udvidet. Afgangseksamen ved Skolen traadte i Stedet for den gamle Studentereksamen ved Universitetet. Den meget dygtige Rektor Christian Frederik Ingerslev erstattede den ubetydelige Grønlund, en ny Skolebygning blev opført, Elevantallet voksede stærkt. Medens der hidtil altid havde været flere Elever i Haderslev end i Kolding, havde begge Skoler 1845 lige mange Elever, og fra 1846 var der flere i Kolding end i Haderslev. Først efter at Haderslev Skole var blevet en dansk Skole, blev den igen den største.

Man haabede at faa Slesvigere til Kolding Skole. Orla Lehmann har 1855 i Landstinget, da Nedlæggelsen af Kolding Skole var paa Tale, sagt, at 1844 var Skolen indrettet,

»som om den skulde være et lille jydsk Universitet ved Indgangen til Slesvig og tillige et virksomt Middel for Danskhedens Opretholdelse i det Nabo-distrikt, hvor man ikke havde Courage til at gøre det, som Ret var, nemlig at lade Skolerne i den dansktalende Del blive danske, men derimod vilde saa nær ved Indgangen til samme holde i det mindste Døren i Klem, for at dansk Aand og dansk Dannelse kunde i det mindste indsmugles i et under den danske Krone staaende og til Danmark hørende Land.«²⁷

Fra 1844 til 1850 er følgende Slesvigere optaget i Kolding lærde Skole:

Schmidt, Hans Tjellesen, født i Tiset 1829, Stud. fra Kolding 1849.²⁸

- Riegels, Christian, Søn af Husfogden paa Als R., paa Skolen 1845—50, Student 1851²⁹.
- Andresen, Lorenz Andreas, født i Risum, Tønder Amt, 1828, i Kolding Skole 1846—1848, derefter i Haderslev Skole indtil 1850.³⁰
- Blom, Lauritz Boiesen, Fader Lærer i Dalby, senere i Ajtrup, i Skolen 1846—52.
- Utzon, Peter Heinrich, fra Dalbymølle: 1846—50.
- Jürgensen, G., fra Oxevad Præstegaard: 1846—47.
- Boisen, Peter, fra Vonsbæk Præstegaard: 1846—47.
- Iversen, Conrad, født Stevelt 1833: 1847—52³¹.
- Ohrt, Adolph, fra Gram: 1847—48, døde 1848.
- Bekker, Carl Henrik, født Gl. Haderslev 1834, i Kolding Skole 1848—1851, Student fra Haderslev Skole 1854³².
- Bøllemøse, Emil, fra Hjortlund Præstegaard: 1848—1851.
- Hornemann, A., Fader Overinspektør paa Augustenborg: 1848—50.
- Eggers, Oluf: Fader: Baron E. i Slesvig: 1849—1851^{32a}.
- Jürgensen, P., fra Oxevad Præstegaard: 1849—1853, derefter i Haderslev Skole.
- Boesen, J., fra Fjelstrup Præstegaard: 1849—51, derefter i Haderslev Skole.

Det er femten Elever i fem Aar! Med større Ret kunde Rektor Ingerslev have sjunget om »saa mangan Søn af Slesvigs Sletter«. Ikke forgæves havde Kolding Skole et Avertissement i »Dannevirke« om Optagelse af Elever^{32b}. De ni kom før Krigen, den ene af dem gik netop 1848 over til den tyske Skole, vistnok af nationale Grunde. I de Forhandlinger, som blev ført angaaende Haderslev Skoles Omdannelse til en dansk Undervisningsanstalt, spillede ogsaa Kolding Skole en Rolle; de, som ønskede de gamle Forhold bevaret, pegede netop paa Kolding og Ribe Skoler: Der kunde enhver, som ønskede det, faa dansk Undervisning.³³

Efter Trearskrigen fik Haderslev lærde Skole dansk Undervisningssprog. Alligevel kom endnu Elever fra Slesvig til Kolding lærde Skole, men færre. Kun fra Kolding Opland mod Syd foretrak nu alle Kolding af praktiske Grunde; da begge Skoler nu var danske, bortfaldt Stiftsgrænsens Betydning af sig selv. Desuden kom enkelte fra Haderslev By og nærmeste Omegn endnu en Tid lang til Kolding. Men samtidig begynder nu Elever fra Kolding at gaa over til Haderslev lærde Skole, det var baade Slesvigere og Ikke-Slesvigere: 1851 gik to denne Vej, næste Aar ligeledes to, 1853 kun en, 1854 ingen og 1855 fire. Samtidig ophævedes den gamle Skole i Kolding, som var grundlagt kort Tid efter Reformationen.

Allerede 1850 havde Undervisningsministeren udtalt:³⁴ »Hvis imidlertid en dansk lærd Skole, saaledes som det i 1847 var be-

stemt, og som det maa antages at ville ske, kommer i Stand og befæster sig i Haderslev eller overhovedet i Nordslesvig, bortfalder unægteligt en væsentlig Grund til Opretholdelsen af Kolding Skole, og det turde være tvivlsomt, om Hensynet til Bygningen alene da vil være stærk nok«. — Fem Aar senere faldt Kolding Skole. Madvig skrev:

»For saa vidt endnu i 1850 det Hensyn gjorde sig gældende ved Kolding Skole, at den tillige skulde virke for den dansktalende Befolkning i det østlige Nordslesvig, og det derfor endnu i Ministeriets allerunderdanigste Forestilling betegnes som betænkeligt og utilraadeligt at rykke den paa den østlige Side af Landet nærmeste danske Skole saa langt bort fra Slesvigs Grænse som til Horsens, forudsætter Undervisningsinspektøren, at Betæneligheden fra denne Side imod Kolding Skoles Nedlæggelse nu er bortfalden, efter at Haderslev Skole er, hvad Undervisningssproget angaar, forandret til en dansk Skole, og at det endog vil kunne siges, at Haderslev Skole vil, naar Kolding Skole nedlægges, tilbyde nogle Dele af den hidtil til Kolding henviste nærmere Erstatning end Skolen i Horsens, om det end ikke tør antages, at i det Ringeste i Førstningen synderlig mange Disciple fra Kolding eller dens Omegn i Kongeriget vil blive sendt til Haderslev.«

I Kolding var man naturligvis ikke henrykt over Skolens Nedlæggelse. Skolens Forstanderskab havde henvendt sig til Kongen og ytret, at

»Haderslev lærde Skole, uagtet vel god dansk og kun beliggende i fire Miles Afstand fra Kolding, efter Forstanderskabets Kendskab til Forholdene i Haderslev By, næppe kan ventes søgt af mange Børn af danske Forældre, medmindre de kunde komme i Huset hos Lærere eller andre Embedsmænd.«

Endog i Haderslev havde man Betæneligheder. Dannevirke skrev:

»Begivenheden er egnet til ogsaa at vække Ængstelse i Nordslesvig..... Fra deres Begyndelse af have Kolding og Ribe lærde Skoler været Danskhedens faste Rygstød i Nordslesvig. Nu er rigtignok Haderslev lærde Skole bleven omdannet til en fremskudt Hærpost og Kolding Skole nedsunken til at være Reserven, men hvorfor vil man ile med at nedlægge sin Reserve.«

»Saa mangan Søn af Slesvigs Sletter« kom til Kolding lærde Skole først, da Nationalfølelsen var vakt. Lidt tidligere havde ogsaa en anden Bevægelse begyndt. Ligesom nu Slesvigere valgte at gaa til Ribe eller Kolding Skoler, havde Forældre fra Tørninglen — d. v. s. fra Ribe Stift — valgt at sende deres Børn til den tyske Skole i Haderslev.³⁵ Det var ikke saa mange, men ogsaa her mærker man, at de gamle Stiftsgrænser mister deres Betydning, da en ny Tid kommer.

I.

Tilføjelser til Valdemar Blochs »Fortegnelse over Sønderjyder dimitterede fra Ribe Katedralskole« (Ribe 1920).

Petersen, Laurids; 1559. Fra Haderslev. (Jfr. C. F. Wegener, Anders Sørensen Vedel (1846) S. 173, Anm. 19).

Stuhr, Claus Jørgensen; 1567. Fra Hammelev, jfr. S. 98.

Jani, Ivarus; 1621. Fra Barsbøl, imm. København 28/9 1621.

Jani, Petrus; 1623. Fra Fardrup, imm. København 11/4 1623.

From, Simon; 1623. Fra Nustrup, imm. Helmstedt 3/5 1623 (jfr. Achelis, Aus der Geschichte des Haderslebener Johannes I (1921), S. 33, No. 101).

Pet., Severin; 1626. Fra Rødding, imm. København ?/7 1627.

Michaelius, Andreas; 1630. Fra Døstrup, imm. Kbh. 1/4 1630.

Petri, Andreas; 1637. Fra Rødding, imm. Kbh. 1/6 1637.

Lohmann, Eskild Hansen; 1638. Fra Uge, imm. Kbh. 3/12 1638 (Arends, Gejstligheden II 33).

Christiani, Christianus; 1641. Fra Brøns, imm. Kbh. 13/12 1641.

Nissenius, Henricus; 1647. Fra Sønderborg, imm. Kbh. 1647, Bacc. smst. 9/5 1648.

Ratenburgius, Johannes; 1647. Fra Braderup (»Holsatus«), imm. Kbh. 1647.

Nicolai, Matthias; 1650. Fra Gram, imm. Kbh. 12/12 1650.

Andreae, Canutus; 1695. Fra Astrup, imm. Kbh. 24/7 1695.

Nicolai, Severinus; 1699. Fra Astrup, imm. Kbh. 22/7 1699.

Nicolai, Casparus; 1700. Fra Astrup, imm. Kbh. 16/7 1700.

Michaelides, Olaus; 1700. Fra Rødding, imm. Kbh. 16/7 1700.

Michaelides, Michael; 1700. Fra Rødding, imm. Kbh. 16/7 1700.

Roager, Hans Nielsen; 1704. Født Roager 24/2 1685, imm. Kbh. 7/6 1704, † Roager 21/4 1705.

Stichelius, Michael Ludovicus; 1735. Fra Haderslev, imm. Kbh. 30/7 1735.

Hansen, Joh. Tychsen; 1812. E praefectura Haderslebiensi, imm. Kbh. 7/11 1812.

Kline, Peter Johan; 1829. Født Christiansand 1809, Søn af afd. Snedkermester A. K. i Sønderborg.

Carstens, Samuel Johannes; 1833. Født Ærøskøbing 4/8 1814, imm. Kiel 28/4 1833, München, Heidelberg 6/11 1835.

- Fabricius, Ove; 1833. Søn af afd. Kirkeinspektør F., Ejer af Søbygaard paa Ærø.
Matzen, Matthias Theodor; 1842. Født Hobro, Søn af Provst M. i Hygum.

II.

- Slesvigere paa Odense Latinskole efter Skolens Discipelprotokol 1757—1839. (jfr. Anm. 6).
Risting, Anders; Indmeldt 1760. 16 Aar, Fader: En Bonde fra Als, nu død.
Witte, Jens; i 1761. 16 Aar, F.: Præst i Notmark.
Witt, Jørgen; i 1763. 15 Aar, F.: do.
Witt, Johannes; i 1763. 13 Aar, F.: do.
Zoffmann, Alexander; i 1766. 16 Aar, F.: Borgmester i Sønderborg.
Fangel, Gomme; i 1772. 16 Aar, F.: afd. Sognepræst i Nordborg.
Johansen, Joh. Jacob; i 1772. 16 Aar, F.: Degn i »Havenberg« paa Als.
Bondesen, Eskild; i 1779. 17 Aar, F.: Sognepræst i »Molstrup« i Slesvig.
Geltzer, Peder Andresen; i 1779. 13 Aar, F.: Bonde i Heils i det Slesvigske.
Løbner, Emilius Marius Georgius; i 1780. 15 Aar. F.: Kammerlakaj paa Augustenborg.
Tillemann, Nicolai; i 1790, dim. 1791¹.
Pedersen, Hans; i 1795. Uden Alder, F.: Kontrolør i Nordborg.
Fangel, Niels Thingberg; i 1795. Uden Alder, F.: Sognepræst smst.
Bloch, Tønne Niclas August; i 1803, ud 1806. Født Flensborg 1793, F.: Herredsf. Glyksborg. — Ikke studerende.
Jørgensen, Peter; 1806—1808. Født Flensborg 1798, F.: Koffardikapt. smst. — Ikke studerende.
Klemsen, Jacob; 1810—1812, død. Født Norborg 1793, F.: Slagter smst.
Meldahl, Morten Reenberg; 1810—1813. Født Asserballe 1794, F.: Sognepræst Lysabild².
Henningsen, Nicolai; 1811—1815. Født Wertemine 1794, F.: fhv. Forpagter paa Als.

¹ Født Norborg 1771, F.: Landfoged og Præses i By- og Landsretten paa Ærø; om hans senere Skæbne se Hundrup, Lærerstanden ved Metropolitan-skolen S. 179.

² Jfr. Persh. Tidsskr. 1. II. 21 f.

- Møller, Ludvig August; 1812—1813. Født Ærøskøbing 1798, F.: Fysikus smst.
- Jedrosky, Johan Christian; 1813—1818. Født Norborg 1796, F.: Bager smst.
- Petersen, Andreas August; 1816—1822. Født Ærøsk. 1802, F.: Købmand smst.
- Fabricius, Jens Chr. Jensen; 1817—1820. Født Aabenraa 1802, F.: Købmand smst.
- Christiansen, Christian; 1818—1820. Født Norborg 1801, F.: Kateket smst.
- Riegels, Frands; 1818—1822. Født Norborg 1802, F.: Husfoged smst.
- [Moltke, Magnus Joach. Nicolaus; 1818—1820. Født Segeberg 1807, F.: Greve smst.]
- Gottlob, Niels; 1827—1829. Født Ærøsk. 1810. F.: Skipper smst.
- Petersen, Alexander Chr.; 1828—1831. Født Norborg 1811, F.: Amtstuefuldm. smst.
- Fangel, Holger Chr. Clausen; 1828—1832. Født Norborg 1811, F.: Købmand smst.
- Thygesen, Jørgen Clausen; 1829—1831. Født Varmark By, Stenderup S., 1811, Forældrene ikke opført.
- Carstens, Johan Ernst August; 1830—1832. Født Ærøsk. 1812, F.: Landfoged smst., dimitteret til Kiel.
- Iwersen, Christian; 1831—1839. Født Haderslev 1819, F.: Borger smst.
- Lange, Chr. Theodor Schmauch; 1832—1838. Født Ærøsk. 1820, F.: Kateket smst.
- Lange, Carl Wilhelm; 1832—1840. Født smst. 1822, Broder til foregaaende.
- Petersen, Holger Gomme Nic. Johan; 1838—1842. Født Drejø 1823, F.: Sognepræst i Oksbøl, Alsø Nørre Hrd.
- Christensen, Erich Adolph Hans Top; 1838—1842. Født Roskilde 1824, F.: Sognepræst Ærøsk.
- Sonderburg, Carl Frid. Sophus Nic.; 1839—1840. Født Schleswig 1820, F.: Købmand smst.

III.

Slesvigerepaa Odense Katedralskole 1844—1850.

- Krog, Jens, født Norborg 16/7 1830, F.: afdøde Skibskaptajn K. i N., i Skolen fra 1/9 1845; Student 1848.
- Bruhn, Christian Heinrich, født Augustenborg 17/9 1828, F.: Skibskaptajn B. i Norborg; i Skolen fra 1/9 1845; Student 1848.

- Knutzen, Christian**, født Kettinge paa Als 17/8 1828. F.: afd. Købmand; i Skolen 1/9 1845, Student 1848.
- Fønss, Louis**, født Wyck paa Føhr 2/7 1834, F.: Toldinspektør i Nyborg; i Skolen 1/9 1846; Student 1855.
- Fønss, Wilhelm**, født Wyck paa Føhr 20/4 1835. Broder til foregaaende; i Skolen 1/9 1846; Student 1856.
- Schmidt, Chr. Peter Christensen**, født Sønderborg 30/5 1832, F.: Skibskaptajn; i Skolen fra 1/9 1848; Student 1851.
- Pingel, Oskar**, født Slesvig 15/2 1833, F.: Ritmester v. 6. Dragonregiment; i Skolen fra 7/1 1850; Student 1853.

Dertil kommer saa nogle Elever fra Fastlandet, som har besøgt Odense Skole:

- Skierning, Peder Madsen**; født Flensborg 1597, Stud. 1619, Sognepræst Svendborg 1628.
- Wind, Ericus**; født Løgumkloster 1610, Stud. 1630; Arends, II, 369.
- Lysius, Johannes**; født Flensborg 1632, Stud. 1653; Arends II, 46.
- Bejerholm, Andreas**; født Store Vi 1617, i Odense Skole indtil 1640; Arends I, 49.

ANMÆRKNINGER.

- 1) Jfr. Samlinger til Jydsk Historie og Topografi, 4., IV. (1924), S. 316. Grønlands Digt er ogsaa aftrykt hos Jens Jørgensen Fyhn, Efterretninger om Kjøbstaden Kolding (1848), S. 116.
- 2) Oratio de vita et obitu reverendi viri Johannis Petri Grundith; 1567. »Mittebant ad eum (o: Grundit), fama nominis ejus excitati, ab ultimis ejus et vicinæ terræ finibus, parentes suos liberos, neque solum ante sed et post resignationem administrationis scholasticæ, plencæ fuerunt ejus ædes virorum præstantium et nobilium pueris.«
- 3) Fr. Cl. Moth i Vejle Amts Aarbøger 1926, S. 163.
- 4) Carmen bucolicum, 1570 fol. B 2 recto:
 »Ante quidem Ripas, vel mittere nempe Lubecam
 Aut etiam Hamburgum pueros Charideme coacti;
 — — — — —
 Nunc pueri in patria, superis laus, discere nostri
 Possunt, quae poterunt peregrinis discier oris.«
- 5) Se I.
- 6) Hr. Landsarkivar H. Knudsen har meddelt mig Navnene, hvorfor jeg hermed udtaler min bedste Tak. Se II.
- 7) Studenterne fra Als og Ærø indtil 1756 kan findes i min Artikel: »Die Sonderburger Lateinschule und das Studium der Alsinger« i Archiv für Sippenforschung VI (1929), S. 210—212. Jfr. desuden H. F. Rørdam i Samlinger til Fyens Historie og Topographie 10. Bd. (1890), S. 230—236.
- 8) Jfr. Norborg Kirkebog Paaskedag 1730 (Danske Samlinger 6. (1871), S. 154/55).

- 9) Sønderborg Skole blev besøgt af Johannes Monrad (1629) fra Norborg (senere i Odense og Slagelse Skoler), Fr. Brandt (f. 1641) fra Norborg (tidligere i Norborg Skole), Dominicus Brandt (f. 1646) fra Norborg (senere i Flensborg og Odense Skoler), Erasmus Lyderi Ørum (Student 1716), Nicolai Klincker (f. 1701) fra Oksbøl; desuden naturligvis mange fra Sønderborg Købstad.
- Skolen i Stettin blev besøgt af Fr. Brandt fra Egen (f. 1632), Skolen i Halle af Philip Heinrich Lundius (f. 1684) fra Augustenborg.
- Om Laurentius Krag Alsatus (fra Hørup) beretter Københavns Matrikel 29/4 1682, at han »nunquam antea scholam ullam in Dania frequentavit.«
- Hans Caspar Brandt fra Rise (Ærø) besøgte Latinskolen i Kiel 1701—1703 og den i Lübeck 1704—1705 (S. H. 405 Univ. Bibl., Kiel).
- 10) Sønderborg Provstis Visitatsakter i Generalsuperintendentens Arkiv 1766, Afdeling 18 i Statsarkivet i Kiel, gengivet i »Heimat« 1929, S. 270—272: »Ein Kuss und seine Folgen«.
- 11) Den eneste Undtagelse er Peter Andressen Geltzer, som 13 Aar gammel blev optaget i Odense Latinskole 1779; hans Fader var »Bonde i Heils i det Slesvigske«. Han døde som Præst i Hveisel-Givskud (Vejle Amt) 1836.
- 12) A. Sach, Die schola trivialis s. particularis und das paedagogium publicum in Schleswig während des 16. Jahrhunderts (Indbydelsesskrift Slesvig Katedralskole 1873), S. 3. Anm. anfører af Luchts Autobiografi: »anno 1552 Koldingam a patre discendi causa ductus Slesvici ad suscipiendam paedagogiam Theophili, Caesonis Emyngae filii, in aedes reverendi domini lectoris ejusque familiam veni«. Om Johs. Lucht jfr. O. G. Hansen, Chronik von Eckernförde (1833), S. 15. Det paastaas, at han har været Student i Jena (før 1560), men hans Navn findes hverken i Matriklen (Achelis, Schleswig-Holsteiner auf der Universität Jena 1558—1850; 1932) eller i Apoteker Matthes' Register (Meddelelse fra Jena Universitetsbibliotek); en Forveksling med Johannes Luchtius Holsatus, stud. Jena 2/9 1656!
- 13) Mollers Staratavle »Schumacher« i Flensborg Raadstue-Arkiv. Achelis, Haderslev i gamle Dage 1627—1800 (1929), S. 424 Nr. 35, S. 427 Nr. 59, S. 443, XXVII 1 og XXVIII 4, S. 449, Nr. 1, og Personalh. Tidsskr. 9. V. 135 f.
- 14) Dansk biogr. Leksikon X, S. 336.
- 15) Vistnok Søn af Kapellan Ditlev Pauli i Hygum (1682).
- 16) Hundrup, Progr. Københavns Metropolitanskole 1872, S. 31.
- 17) Personalh. Tidsskr. 3. VI. 112.
- 18) Achelis, Aus der Geschichte des Haderslebener Johanneums I (1921), S. 54 Nr. 519, S. 55 Nr. 522, S. 63 Nr. 625, S. 65 Nr. 656 (Ordet »vermutlich« er at slette), S. 66 Nr. 659, S. 71 Nr. 711.
- 19) En tredje Broder, Jørgen Clausen Thygesen, besøgte Odense Skole 1829—1831.
- 20) P. L. Skau, Hans Tjelleesen Schmidt, 2. Oplag (1866), S. 6. — Om Understøttelse se Ingerslev, Progr. Kolding 1845 S. 45, Anden Beretning om danske Medborgeres Medvirken til Danskhedens Bevarelse..... (1844) S. 2, Tredie Beretning..... (1845), S. 1, Fjerde Beretning..... (1846), S. 1, Femte Beretning..... (1847), S. 1.
- 21) G. Bruun, Seks Rektorer (1927), S. 170—180.
- 22) Oplysningerne stammer fra Skolens Indbydelsesskrifter.

- 23) Carøe, Den danske Lægestand III, S. 1, J. S. Strodtmann, Adolph Heinrich Strodtmann (1851), S. 162.
- 24) Jens Jørgensen Fyhn, Efterretninger om Kjøbstaden Kolding (1848), S. 116.
- 25) Selmers Universitets Aarbog for 1844, S. 201; Henrichsen, Fortsættelse af Undervisningens Historie, Indbydelsesskrift Odense 1867, S. 27—28.
- 26) Om Skolereformen jfr. Henrichsen, Indbydelsesskrift Odense 1867, S. 26—35, N. Madvig, Livserindringer (1887), S. 130 f., Ingerslev, Progr. Kolding 1845, Henrichsen, Progr. Odense 1846, S. 41—52, 1864, S. 42 ff., Bergen, Progr. Metropolitanskole 1846; om Forarbejderne: Progr. Metropolitanskole 1841, S. 1—134.
- 27) Georg Bruun, Vejle Amts højere Realskole i Kolding 1856—1880 (1925—26), S. 18—19.
- 28) Jfr. Side 100.
- 29) Hans Broder Frands havde besøgt Odense Skole 1818—1822.
- 30) Achelis, Aus der Geschichte des Haderslebener Johanneums I (1921), S. 71 Nr. 709.
- 31) S. 8 Nr. 118.
- 32) S. 71 Nr. 715.
- 32a) En yngre Broder, den bekendte Botaniker Heinrich Franz Alexander von Eggers, besøgte Odense Skole 1858/62, jfr. D. B. L., 2, VI, 232.
- 32b) Dannevirke 24/5 1845.
- 33) Amtmand Johansen i Haderslev sagde i Oktober 1845 efter Kolding Skoles Omdannelse: »Will die Regierung ihr (= Skolen i Haderslev) soviel nicht gewähren, so kann sie ferner nicht bestehen«. (Acta PSK, 358, Statsarkiv, Kiel, Nitsch's Indberetning af 14/8 1847, fol. 4v). 1847 blev det fire Gange udtalt, at der fandtes ingen Nødvendighed at omdanne Skolen i Haderslev, da man havde to danske Skoler i Nærheden. Borgernes skrev den 24. Juli til Kong Christian VIII: »Sollte vielleicht Einer oder der Andere Neigung und Lust fühlen, seinem Sohne eine dänische Bildung zukommen zu lassen, so steht es ihm ja zu jeder Stunde frei, denselben auf die Ripener oder < die > neuerlichst reich dotierte Coldingers Gelehrtschule zu senden, wo er in dieser Beziehung Alles finden kann, was er nur irgend wünschen mag.« (Acta A. XVIII 599, Fasc. 1, fol. 62v, Statsarkiv, Kiel). Den samme Tanke udtrykte de Deputerede den 4. August i en Henvendelse til Kongen (sstds. fol. 68r) og en halv Snes Dage senere Gregor Wilhelm Nitsch i en udførlig Redegørelse (Acta PSK. 358, fol. 5r, Statsarkiv, Kiel), og den samme den 18. September i en latinsk Tale ved Kiels Universitet i Anledning af Kongens Fødselsdag (Lübker, G. W. Nitsch (1864), S. 64). Endnu en Gang udtales den samme Tanke i Borgernes sidste Henvendelse til Kongen den 27. Februar 1848 (Acta A. XVIII 599, Fasc. 2, fol. 21r. Statsarkiv Kiel).
- 34) G. Bruun, Indbydelsesskrift Kolding 1905, S. 6.
- 35) Fra 1801—1850 har otte Disciple fra Tørninglen besøgt Haderslev Latin-skole (Achelis, Aus der Geschichte des Haderslebener Johanneums I (1921), S. 54 ff., Nr. 512 (1805), 548 (1814), 550 (1814), 565 (1816), 568 (1818), 602 (1825), 609 (1826), 655 (1836); fra 1567 indtil 1800 har kun seks fra Tørninglen besøgt Skolen i Haderslev (S. 42 ff. Nr. 279 (1710), 282 (1711), 318 (1732), 327 (1737), 360 (1759), 428 (1781).

OM MAGISTER DIDRIK LARSEN GRUBBE TIL GJERDRUPS HERKOMST OG EFTERSLÆGT

Af

Fr. Grønvald.

Fra en nu forsvunden Gravsten i Boeslunde Kirke, Slagelse Herred, har man Oplysning om, at Didrik Grubbe var født i Storehedinge d. 24. Marts 1656 som Søn af den ærlige og velagtbare Dannemand Lauritz Andersen, Indvaaner i Storehedinge, og den dydige Matrone Anna Pedersdatter. Han fremdrog sin første Ungdom i Studeringer ved Kjøge Skole.

Godsforvalter Seehusen har i sine Optegnelser om Lyngbygaard og Gjerdrup Hovedgaarde fremsat den Formening, at Magister Grubbes Fader havde været Raadmand, maaske endog Borgmester, hvilken Formening han støtter paa, at Faderen paa Gravstenen tituleres »ærlige og velagtbare«, hvilken Titel i de Tider kun tillagdes Borgmester og Raad. Denne Formening er imidlertid ikke rigtig, thi Magister Grubbes Fader var Skræder i Storehedinge.

Gjennemgaar man Kirkebøgerne for Storehedinge, der begynder 1650, kan man ikke finde nogen anden Indførsel, der kan passe paa Didrik Grubbe, end følgende: »1656, d. 23. Marts. Døbt Lauritz Skræders Søn Dirick«, men den synes virkelig ogsaa at angaa Didrik Grubbe, thi ved andre Børns Daab nævnes Faderen som Lauritz Andersen Skræder. Moderens Navn nævnes ikke, ligesaa lidt som Navnet Grubbe. Ved sin Immatrikulation d. 19. Juli 1678 ved Kjøbenhavns Universitet angiver han sig som Dietericus Laurentii Grubbe, E. schola Coagensi (Kjøge). Hvorfra han har Navnet Grubbe vides ikke. Han synes ikke at have haft nogen Forbindelse med den gamle Grubbe-Slægt, Faderen heller ikke, men jeg gætter paa, at Fru Karen Grubbe til Valbygaard, der henlevede sine sidste Aar i Storehedinge, hvor hun døde 1. Febr. 1658 og blev begravet i Kirken, kan have givet ham Anledning til at antage Navnet, men noget Slægtskab med Adelsfamilien Grubbe eller andre Familier af Navnet Grubbe er der sikkert ikke.

Didrik Grubbes yngre Broder, Anders Larsen, døbt i Storehedinge 13. April 1662, der døde 1725 som Borgmester i Hol-

bæk og blev begravet i Kirken d. 19. Oktober, antog ogsaa Navnet Grubbe, men han efterlod intet Afkom.

Didrik Grubbe selv havde med Anna Elisabeth Vind, en Datter af Vicekansleren Holger Vind, 10 Børn, men kun en Søn, Holger Grubbe, der døde efter 1748 som Kapitain uden at efterlade sig mandlige Arvinger, saa Slægtens Mandstamme uddøde med ham.

En Stamtavle over Slægten vedføjes:

Lauritz Andersen,

f. omtr. 1622, Skræder i Storehedinge, boede i Vandkrogen, nævnes 1659, 1661 og 1662 som Fadder i Storehedinge Kirkebog, begravet 1. April 1684, 62 Aar gl. g. m. Anne Pedersdatter, nævnes 22. Sept. 1661 som Fadder i Storehedinge Kirkebog, begravet 26. Novbr. 1675. Børnene døbte i Storehedinge Kirke.

1. Peder Lauritzen, døbt 25. Januar 1652, begr. 19. Janr. 1657.
2. Anna Lauritzdatter, døbt 11. August 1654, begr. 17. Maj 1655.
3. Inger Lauritzdatter, døbt 30. Marts 1655.
4. Didrik Larsen Grubbe, døbt 23. Marts 1656, Magister, immatrikuleret 19. Juli 1678 ved Kbhvns. Universitet som Dietericus Laurentii Grubbe, E. schola Coagensi (Kjøge), Konsistorialassessor, Provst og Sognepræst til Kvislemark og Fuirendal, Ejer af Gjerdrup og Lyngbygaard, † Kbhvn. 27. Sept. 1702, begravet i Boeslunde Kirke. Gift Kvislemark 6. Oktober 1690 m. Anna Elisabeth Vind til Gjerdrup, Vicekansler og Elefantridder Holger Vinds Datter, f. 9. Sept. 1666, † 12. Novbr. 1727 (Gravstenen har 23. Oktober) — 10 Børn:
 - a. Margrethe Grubbe, døbt 31. Juli 1691, g. omtr. 1714 m. Monsr. Rasmus Mandix i Slagelse.
 - b. Laurentia Grubbe, g. m. Major Gregers Daae Trelund, f. omtr. 1711, Dattersøn af Valdemar Daae til Borreby.
 - c. Regitze Sophia Grubbe, døbt 9. Janr. 1693, begr. 30. Maj 1733 i Kbhvn., 41 Aar gl., g. m. Kommerceassessor Svend Krag, f. omtr. 1680, Højesteretsprokurator, Byfoged og Postmester i Skjelskør, begr. dør 8. Sept. 1750, omtr. 80 Aar gl. (Han gift 2. m. Heinine Christianev. Raben.)
 - d. Anna Elisabeth Grubbe, døbt 22. Janr. 1694, begr. Boeslunde 10. Decbr. 1732, g. 1. G. 1711 m. Magister Alexander Grønvald, døbt 11. Juni 1685, Sognepræst til Boeslunde, begr. 26. Maj 1724, g. 2. G. med Efter-

- manden **Jacob Heerfort**, f. 1. Okt. 1698, Sognepræst til Boeslunde, begr. 18. April 1741.
- e. **Christiane Elisabeth Grubbe**, f. 1695, Ejer af Gjerdrup og Lyngbygaard, levede 1731.
- f. **Christiane Charlotte Grubbe**, døbt Kvislemark 4. Janr. 1697, g. **Egeslevmagle** 2. Juni 1724 m. **Poul Mathias Harbou**, f. Rendsborg 15. Decbr. 1692, Premiermajor, † Kbhvn. 2. Novbr. 1745.
- g. **Frederica Amalie Grubbe**, døbt Kvislemark 28. Februar 1698.
- h. **Oligera Margrethe Grubbe**, døbt Kvislemark 22. Aug. 1699.
- i. **Holger Grubbe**, døbt Kvislemark 17. Okt. 1701, Ejer af Gjerdrup, som han 1729 afstod til Søsteren, **Diderikke Elisabeth Grubbe**, hvorefter han tog Ophold paa Lyngbygaard, Kapitain, Gift 25. October 1731 paa Lyngbygaard (Egeslevmagle Kirkebog) m. **Dorthe Maria Toxwerdt**, † 1738 paa Eskildstrupgaarden i Boeslunde Sogn. Holger Grubbe logerede 1748 hos Ole von Lasson paa Bustrup Hovedgaard, Skivehus Amt. Er vist død kort efter.
- Børn:
- 1) **Anna Elisabeth Grubbe**, hjemmedøbt 15. Febr. 1732. Daaben konfirmeret i Egeslevmagle Kirke 21. Marts, levede 3. Jan. 1761 i Kbhvn.
- 2) **Anders Grubbe**, døbt Egeslevmagle 1. Juli 1735, formentlig det Barn, der blev begravet 9. Sept. s. A.
- j. **Diderica Grubbe**, døbt Egeslevmagle 3. April 1703, Ejer af Gjerdrup og Lyngbygaard, levede 1731, da hun kaldte **Jens Fester** til Degn i Egeslevmagle.
5. **Mette Lauritzdatter**, døbt 10. Juni 1659.
6. **Anders Larsen Grubbe**, døbt 13. April 1662, Borgmester i Holbæk, begravet 19. Okt. 1725, Mindesten i Holbæk Kirkes Vaabenhus. G. 1. m. **Geske Elisabeth Vinter**, † 12. Janr. 1703, 2. m. **Valgertrud Sigvardsdatter**, begr. 3. Maj 1708, 3. m. **Sidsel Hansdatter Pop**, døbt 15. April 1668, † 11. April 1735. (Hun gift 2. Gang m. Borgmester **Grotum** i Aalborg). — Ingen Børn.
7. **Jens Lauritzen**, døbt 14. Juni 1666, begr. 4. Novbr. 1679.

Kilder: Storehedinge, Egeslevmagle og Holbæk Kirkebøger, Lengnicks Kirkebogs-Uddrag, Hirsch: Fortegnelse over danske og norske Officerer, Personalh. Tidsskrift, og Hjorth-Nielsens Danske Prokuratorer. Skattemandtaller og Skifteprotokoller findes ikke for Storehedinge, heller ikke for Boeslunde, Egeslevmagle eller Kvislemark-Fuirendal.

BIDRAG TIL BELYSNING AF FORHOLDET
 MELLEM TEOLOGERNE
 HENRIK NICOLAI CLAUSEN (1793—1877) OG
 PETER ERASMUS MÜLLER (1776—1834)

Af

Skat Arildsen.

Af stor Betydning for Forstaaelsen af den unge Henr. Nic. Clausens Udvikling er særlig Kendskabet til Aarene 1809—18 (altsaa Perioden fra hans Rusaar til hans Tiltrædelse af den toaarige Udenlandsrejse) og dermed bl. a. til hans Forhold til Prof. theol. Pet. Erasm. Müller. Hovedkilden til Belysning af dette Forhold har hidtil udelukkende været de »Optegnelser om mit Levned og min Tids Historie«, som H. N. Cl. i sin høje Alder for Hovedpartens Vedkommende forfattede i Tiden Jan. 1864—Juni 66, og som han for Slutningens Vedkommende forsynede med Aarsoversigter for Tiden Juni 66—Dec. 74.¹

Efter hans Udsagn i Selvbiografien fristede Teologien i den første Del af det 19. Aarhundrede »stifmoderlige Kaar« ved Københavns Universitet; og i den Henseende dannede Pet. Erasm. Müller ingen Undtagelse.² Denne var, 25 Aar gammel, blevet teologisk Professor (1801) og virkede som saadan næsten en Menneskealder, indtil han 1830 efterfulgte Fr. Münter paa Sjællands Bispestol, men døde allerede fire Aar efter. Som Teolog blev han ikke — som H. N. Cl. siger — »staaende ved Kantianismen og dens Indvirkning paa den teologiske Skole«, men udviklede sig tværtimod fra et af I. Kant stærkt paa- virket Standpunkt til et mere bibelsk og konfessionelt Kristendomssyn.³ Hans Katederforedrag var vel efter Cl.'s Skildring »livløst og tørt«, ja »vistnok temmelig træagtigt«, men udmærkede sig dog formelt set ved »kantiansk Skarphed og Klarhed, og den rolige og følgerigtige Tankeudvikling havde sit Værd og sin dannende Kraft«. Reelt set skulde der imidlertid ikke vækkes aandeligt Liv ved hans Behandling af Tros- og Sædelæren.⁴ I Cl.'s »fuldstændig svævende Skildring« af sin Ungdomsudvikling (J. Oskar Andersen) søger man iøvrigt overhovedet forgæves om nærmere Oplysning vedrørende Müllers Forhold til ham i Ungdomsaarene 1809—18, altsaa i et saare betydningsfuldt Afsnit af hans Livshistorie: han blev jo Student 1809, 16½ Aar gammel, og allerede teologisk Kandidat Sommer 1813, i 1815 vandt han Universitetets Guldmedalje

¹ H. N. Clausen: Optegnelser — — — Kbh. 1877 (cit.: Opt.) Forord.

² ib. 105.

³ ib. 141. — J. Osk. Andersen: Om »Kirkens Gienmæle« 1825, Dansk Kirkeliv. Kbh. 1925, 133—134.

⁴ H. N. Cl.: Opt. 23, 52—53.

for sin Besvarelse af et teologisk Prisspørgsmaal og ved Reformationsjubilæet 1817 den filosofiske Doktorgrad.⁵

I Afsnittet om sin store Udenlandsrejse 1818—20 omtaler han imidlertid et Brev fra Müller, der viser, at denne betragtede den unge Cl. som et Professor-*emne*, i hvis Universitetsansættelse han aabenbart var interesseret;⁶ og i Skildringen af Aarene 1821—30 fortæller Cl., at han ved sin Ansættelse som Lektor i Teologi (⁹/₄ 1821) — Aaret efter (²⁹/₆ 1822) blev han Professor — blev modtaget med »uskramtet Velvilje« af Müller, hvem han til Gengæld viste »oprigtig og taknemmelig Hengivenhed«.⁷ I denne Forbindelse giver Cl. en interessant Karakteristik af sin gamle Lærer og daværende Kollega. Sammenholdt med hans tidligere Udtalelser om Müller kan hans Syn paa denne i al Korthed gives saaledes: han giver Müller som Menneske og som Filolog sin uforbeholdne Ros, men som Teolog sin afgjorte Dadel; hans Fortjeneste som teologisk Professor maa søges i den frugtbare formelle Tankeskoling, som han gav gennem sine Forelæsninger dels over praktisk Filosofi (Moral) for »Russerne« af alle Faggrupper til den saakaldte »anden Examen«, examen philologico-philosophicum, dels over Dogmatik og Etik for de teologiske Studerende til »Attestats«.⁸

Naar man er naaet hertil i Cl.'s »Optegnelser — —«, vil man vistnok være tilbøjelig og delvis berettiget til at drage to Slutninger: 1) at Müller i reel teologisk Henseende ikke synes at have haft nogen personlig Betydning for den unge Cl. (1809—18), og 2) at en nærmere Forbindelse mellem dem maaske blev indledet under Cl.'s Udenlandsophold (jvfr. det ovennævnte Brev fra Müller), men ihvertfald først for Alvor kom istand, da Cl. blev M.'s Kollega (1821). En nærmere Undersøgelse viser imidlertid, at begge Slutninger er uholdbare.

Den første Slutning modsiges saaledes af Cl. selv, der under et Tilbageblik paa sit indre Livs Historie, foretaget henimod Slutningen af hans »Optegnelser — —«, nævner Müller i Forbindelse med J. P. Mynster som dem, hvem han skylder »en forberedende Indvirkning«, uden hvilken han finder det uforklarligt, hvad Fr. Schleiermacher kom til at betyde for ham under Berlineropholdet 1818—19 paa hans store Udenlandsrejse 1818—20, der blev et »Hovedpunkt i hans aandelige Frigørelses og Udviklingshistorie«.⁹ Altsaa maa Müller dog ogsaa i reel teologisk Henseende have betydet noget for Cl. personligt i Ungdomsaarene 1809—18. Hvad Cl. her udtaler, er ligesaa paafaldende ved sit Indhold som ved sin Placering; det er ikke et Supplement, men et Korrektiv til hans tidligere Udtalelser om Müller i hans »Optegnelser — —«.¹⁰

⁵ ib. 52 flg. — I sit latinske Doktorvita nævner H. N. Cl. blot P. E. Müller sammen med C. l. Frees Hornemann, Børge Thorlacius og Jens Møller: »quorum in docendo peritia, in suadendo monendoque humanitas quam præclare studiis meis ad fuerit profueritque, grato animo sentio atque profiteor«. (Acta solennia in jubileo reformat. (Kbh.) 1817, 38). — I sin latinske Selvbibliografi som Dr. theol. 1826 giver han kun en kort Skildring af sit Levned i Aarene 1817—26 og nævner overhovedet ikke P. E. Müller. (Solennia academica — — — Havniae 1826, 31 flg.).

⁶ Opt. 97 flg.

⁷ ib. 141, 142.

⁸ ib. 141—142, 23, 52—53.

⁹ ib. 506; 67 flg., 1. — sml. N. M. Plum: Schleiermacher i Danmark. Kbh. 1934, 21 flg., 56 flg.

¹⁰ I Smlgn. med Cl.'s ovennævnte Skildring af Müller som Forelæser og Teolog virker det unægtelig ogsaa overraskende, at han »med Høiagtelses og Hengivenheds bedste Følelser« dedicerer sit Ungdoms Hovedværk, »Catholi-

I samme Retning peger nogle hidtil ukendte Breve (i Privateje), som Cl. skrev til Müller paa sin Udenlandsfærd (1818—20).¹¹ De viser ikke blot, at Cl. betragtede sig som staaende i et vist Discipelforhold til M., men tyder unægtelig ogsaa paa, at han allerede før sin nævnte Udenlandsrejse er traadt i nærmere personlig Forbindelse med ham. I begge Henseender taler disse Breve imod Holdbarheden af de ovenomtalte Slutninger. Værdien af de her fremdragne Breve beror paa de Bidrag de som samtidige Kilder giver dels til Cl.'s Udenlandsrejses Historie i Almindelighed, dels til Belysning af hans Forhold til Müller i Særdeleshed. De supplerer baade Cl.'s Rejsedagbog¹² og hans »Optegnelser — —« og korrigerer tillige disse sidste paa flere vigtige Punkter. De giver Bidrag baade til hans ydre og hans indre Livs Historie. De giver ny Beviser paa, af hvor omtvistelig Kildeværdi den Clausenske Selvbiografi i adskillige Henseender er og stadfæster forsaavidt paa ny Punkter Rigtigheden af de af Prof. Dr. J. Oskar Andersen paa andre Punkter foretagne kildekritiske Undersøgelser af »Optegnelserne — —«.¹³ Hvad Cl. fortæller om M. i sin Selvbiografi, er da unægtelig nok saa oplysende for Oldingens som for den unge Cl.'s Opfattelse af hans tidligere Lærer og senere mangleaarige Kollega. Og endelig: Brevene stiller med uafviselig Nødvendighed Kravet om en omfattende kritisk Undersøgelse af hele Forholdet mellem Cl. og M. — hidtil er der kun blevet foretaget enkelte, iøvrigt interessante Punktundersøgelser.¹⁴ For den unge Cl.'s Vedkommende drejer Spørgsmaalet sig ikke blot om Faderen, Stiftsprovst H. G. Clausens Indflydelse paa ham,¹⁵ men bl. a. ogsaa og især om Prof. P. E. Müllers Betydning for ham. —

27/3 28/3 35.

BREVE FRA H. N. CLAUSEN TIL P. E. MÜLLER.

1.

Berlin, d. 16de November 1818.

Allerede længe har jeg ønsket at kunne meddele Deres Høiærværdighed Noget om min Reises og mine Studeringers Fremgang; De har hidtil havt saa megen Deel i min theologiske Dannelse, at jeg ikke kan give den Tanke Rum i min Sjæl, at min videre Uddannelse ikke hos Dem skulde finde Deeltagelse. Med jo inderligere Taknemmelighed jeg kommer Deres Hvhed. ihu som Den af mine Lærere, der meest har virket paa mine religieuse Synspunkter og vakt hos mig Trang og Drift til ved fortsat Eftertanke at bringe

cismens og Protestantismens Kirkeforfatning, Lære og Ritus« (Kbh. 1825) til P. E. Müller, der sammen med Sjællands Biskop Fr. Münter og Fyns Biskop Fr. Plum hædres som »den evangeliske Protestantismes Støtter i Kirke og Skole«.

¹¹ se nærv. Afh. p. 116 flg.

¹² H. N. Cl.: Af min Reisedagbog 1818. Kbh. 1918 (cit.: Rdb.).

¹³ J. Osk. Andersen: H. N. Clausen og hans Bog om »Cath.'s og Protest.'s Kirkeforfatn., Lære og Ritus«, Teol. Tidsskr. 4. Rk. 7. Bd. Kbh. 1926, 177 flg.

¹⁴ se N. M. Plum: Schleiermacher i Danmark, anf. St. — s. F.: H. N. Clausen i Forhold til Protestantismens Principper. Kbh. 1908, 8 flg. — J. Osk. Andersen: Om »Kirkens Giennemgæng« 1825, 133—134, 145, 151.

¹⁵ J. Osk. Andersen: H. N. Cl. og hans Bog — — 205. —

Klarhed og Eenhed i de Forestillinger, hvorom mit hele Væsen dreier sig, desto kjærere er mig den Tanke, at jeg endnu fremdeles tør betragte Dem som min Lærer og Leder, og at jeg ikke forgyves vil hos Dem søge den Godhed og den Deeltagelse, jeg hidtil har været saa glad ved at finde. Ogsaa disse Linier ville derfor hos Dem finde en velvillig Modtagelse, og derfor er det mig en Glæde at nedskrive dem; først nu har jeg i den preussiske Kongestad saaledes orienteret mig, og fundet et fast Punkt i dette perpetuum mobile, hvorfra jeg kan overskue det gjærende Liv, at jeg tør dømme om Eet og Andet; og først nu er det ogsaa lykkedes mig, efter et par Uger at have forestilt den evige Vandrer i de uendelige, sandige berlinske Gader, at samle mig selv, og danne mig en roligere Verden omkring mig, hvori jeg efter Behag kan bevæge mig. —

Maaskee er det allerede Deres Høiærværdighed bekendt, at jeg fra Elben først drog til Göttingen,¹⁶ for der at tilbringe den sidste Deel af Sommeren, som udgjør de berlinske Ferier. Her gjorde jeg det første Bekjendtskab med det tyske academiske Liv, og jeg maa tilstaae, at jeg ikke ofte i mit Liv er saa ubehageligt blevet skuffet i mine Forventninger, som ved at betragte Göttingen i Nærheden. Vistnok var Tidspunkten ubeleilig; det critiske Øieblik var forbi; men allevegne var endnu en Gjæring og en Spænding, som forstemte Tonen; men ogsaa dette fraregnet, fandt jeg selv blandt Professorerne en frapperende Blanding af litterair Hovmod, smaalig Forfængelighed og ceremoniel Hof-Stivhed; mine Bekjendtskaber med Stäudlin,¹⁷ Pott,¹⁸ Eichhorn,¹⁹ Bouterweck,²⁰ Schulze²¹ og Tychsen²² interesserede mig, men tilfredsstillede mig ikke; Planck²³ taledede jeg kun eengang med, da han kort efter min Ankomst gjorde en Reise. Jeg hospiterede hos Theologerne, og tør vel sige, at man ikke let finder et Organ som

¹⁶ Ang. Rejsens første Maaneder se H. N. Cl.: Rdb. 27 flg. — s. F.: Opt. 61. — Ang. Opholdet i Göttingen jvf. Opt. 61 flg. —

¹⁷ jvf. Opt. 64. — Karl Fr. Stäudlin (1761—1826) Prof. theol. ved Göttingens Univ. 1790—1826. —

¹⁸ jvf. Opt. ib. — David Julius Pott (1760—1838) Prof. theol. smst. 1810—38. —

¹⁹ jvf. Opt. ib. — Johann Gottfried Eichhorn (1752—1827), Teolog, Orientalist, Historiker og Litteraturhistoriker, Prof. fil. smst. 1788—1827.

²⁰ jvf. Opt. ib. — Fr. Bouterwe(c)k (1766—1828), Filosof og Litteraturhistoriker, Prof. fil. smst. 1796—1828. —

²¹ jvf. Opt. ib. — Gottlob Ernst Schulze (1761—1833), Filosof, Prof. fil. smst. 1810—33. —

²² Thomas Chr. Tychsen (1758—1834) Prof. theol. smst. 1785—1834.

²³ jvf. Opt. ib. — Gottlieb Jacob Planck (1751—1833) Prof. theol. smst. 1784, Generalsuperintendent for Fyrstendømmet Göttingen 1805. —

Planks, et Pedanterie som Stäudlins og en Tørhed som Potts for-
 enede; naar man hertil føier, at den yngre Plank²⁴ er epileptisk,
 og flere Gange har paa Cathedret faaet sit frygtelige Tilfælde, kan
 man vel paastaae, at det udvortes Foredrag neppe kunde være
 maadeligere. Den theologiske Stemning blev mig ogsaa ubehagelig;
 vel glædede det mig at finde et Universitet frit for den mystiske
 Taage, der svæver over saa mange andre; men ogsaa den utaagede
 Luft kan have mange Mangler; den pleier jo netop at være den
 rette Frost-Luft; og den Stivhed og Kulde, der hersker paa de
 göttingske Cathedre og Prædikestole, overgaaer al Forestilling; i
 denne Tone stemme alle Theologer og Philosopher overeens; der
 er ingen Opposition, ingen Livlighed, ingen Frihed;²⁵ Alt knuges
 ind i visse ubevægelige Former. Alle disse Phænomener gjorde,
 at den Begeistring, hvormed jeg havde betraadt Göttingen som en
 hellig Jordbund, lidt efter lidt bortdunstede; med Glæde forlod
 jeg den lærde Bye efter 6 Ugers Ophold i de første Dage af Oc-
 tober; og endnu tænker jeg tilbage derpaa som paa en stor For-
 stening, der stemmer til Veemod, naar man tænker paa det Liv,
 som engang rørte sig deri. — Imidlertid er jeg ikke saa utaknem-
 melig, at jeg skulde glemme de Behageligheder, der ved mit göt-
 tingske Ophold bleve mig til Deel; hertil regner jeg, at jeg der
 traf Zeise,²⁶ og med ham levede de 14 første Dage; jeg fulgte
 ham, da han drog til Paris, til Cassel, og fandt her Skjønheder i
 Natur og Kunst, som overgik min Forventning; jeg besøgte ogsaa
 her paa Bibliotheket den ene Grimm,²⁷ som med megen Fore-
 kommenhed viste mig adskillige Stykker af den betydelige Manu-
 script-Samling; han spurgte meget til Deres Høiærværdighed, og
 længtes efter den 2den Deel af Deres Sagabibliothek.²⁸ Ogsaa
 gjorde jeg fra Göttingen en herlig Fodtour igjennem Hartzegnen,
 overnattede paa Brocken, og besøgte Gruberne i Clausthal.²⁹ —
 Over Braunschweig og Magdeburg og Helmstädt, hvor jeg i Af-
 tenskumringen besaae det ophævede Universitet,³⁰ som Calixti

²⁴ Heinrich Ludwig Planck (1785—1831), Søn af førnævnte
 G. J. P., Prof. theol. smst. 1810—31. —

²⁵ Bl. 1 r. —

²⁶ jvf. Opt. 65 flg., 20. — William Christopher Zeise (1789—
 1847), Kemiker. Student 1809, farmaceut. Exam. 1815, senere Magisterkonfe-
 rens, Dr. phil. (kemisk Emne) 1817. Udenlandsrejse 1818—19. Prof. i Kemi
 ved Kbh.'s Univ. 1822—47. —

²⁷ Wilh. Karl Grimm (1786—1859), germansk Filolog, Biblioteks-
 sekr. i Kassel 1814—30. —

²⁸ P. E. Müller: »Sagabibliothek med Anmærkninger og indledende Af-
 handlinger«. I Kbh. 1817 (tysk Overs. Berlin 1816); II Kbh. 1818 (Udv.
 i tysk Overs. Frankf. a/M. 1832); III Kbh. 1820. —

²⁹ jvf. Opt. 65. —

³⁰ Helmstädt Univ. aabnet 1576, ophævet 1809. —

Navn gjorde mig kjært,³¹ kom jeg til Berlin;³² herfra gjorde jeg i de første Dage, førend jeg endnu kunde flytte ind i mit Logis, en lille Tour til Potsdam; Byen med sine brede Gader og pragtfulde Palaier mangler intet uden Indbyggere til at udfylde begge Dele; desto rigere er den paa Kunstværker af Meisel og Pensel; Antik-Templet og Malergalleriet i Sans-Souci er fuldt af Mesterværker.

Med en forunderligt blandet Følelse gennemvandrede jeg Værelserne i det lille yndige Sans-Souci; ikke blot som Yndlingsopholdsted for en stor Mand, men og som Middelpunkt for den franske Materialisme var det mig saa interessant; Frederik 2s Værelse med Skriverbord og Skrivertøi og Blækpletter staaer endnu urørt, ligeledes Voltaires Stue med det betydningsfulde Betræk af lutter brogede Papagøier.³³

I Berlin har jeg al Aarsag til at være fornøiet, og jeg er det ogsaa virkeligen; længes jeg end efter det Meget, jeg har forladt, saa er det dog sjældent, at min Længsel faaer Overhaand, og jeg erkjender, hvor det er en lykkelig Lod, at være Herre over sin Tid, som jeg er det; det Eneste, som imellem gjør mig noget mismodig, er den ængstelige Uvished, om jeg ogsaa benytter mit Herredømme som en viis og forstandig Regent; at regjere er jo en Kunst, som er vanskelig at lære. Imidlertid er jeg mig bevidst, at jeg ikke lever Dagen hen i Blinde; mit Maal staaer mig klart for Øie, og Veien dertil er afstukket, saavidt jeg forstaaer at vælge den rigtige. I Göttingen fuldendte jeg mit Studium af Philosophiens Historie, som i et par Aar har beskjeftiget mig;³⁴ jeg har erfaret, at dette er et farligt Studium; Troen paa en evig Sandhed maa være fast, for at ikke Traaden skal bryde, naar man tumles igjennem dette uhyre Labyrinth af den menneskelige Kløgt; og, imedens man er Vidne til, hvorledes den ene Bygning opføres efter den anden, for atter at nedstyrttes og give Plads for en tredie, der ikke bedre bestaaer i Kampen, er det visselig ikke let, at bevare sin egen Overbeviisning, uafhængig af sophistiske Grundpiller og skeptiske Angreb. Derfor glæder jeg mig ogsaa ret inderligt, at jeg efter denne Prøve, kan med dobbelt Kjærlighed igjen tye til min Theologie; jeg veed nu, at den ikke kan rokkes ved ensidig Speculation, men at hver Tanke maa hvile paa den religieuse Troe; ogsaa derfor er mig denne Vinter saa kjær; i den kan jeg leve saa ganske for den Videnskab, som jeg maa dyrke, for at føle mig glad i Livet. — Nu har jeg vel følt mig fristet til at tage fat paa eet eller andet specielt Arbeide, som jeg allerede længe har havt Lyst til at forsøge

³¹ Georg Calixtus (egentlig Kallisen) (1586—1656) Prof. theol. ved Helmstädt Univ. 1614—56. —

³² jvf. Opt. 67. —

³³ jvf. Rdb. 84 flg. —

³⁴ jvf. Opt. 54 flg. —

paa; men hvad der hidtil har afholdt mig, afholder mig endnu; jeg bemærker endnu stedse saa mange Huller i Rækken af mine theologiske Kundskaber,³⁵ at jeg ikke kan overtale mig til, at gaa videre, førend disse Mangler ere afhjulpne; jeg troer derfor, at handle rigtigst, i at bestemme denne Vinter til at fuldstændiggjøre og befæste mine Kundskaber i det Hele, og at sørge for, at jeg i Tiden ikke skal savne Stof, dersom det vil forundes mig, at virke Mere for min Videnskab. Jeg har begyndt med at studere mig ind i den hebraiske Archæologie og de apocryphiske Bøger, som jeg hidtil kun overfladigt har kjendt, og gaaer derpaa over til Dogme-historien og Dogmatiken, for der at samle og forbinde og prøve og — forkaste; min Troe paa Gud, der for mig er Troe paa Fornuft og Bibel, skal lede min Prøven. — Jeg vidste heller intet Sted, hvor den hele Stemning saaledes begunstiger det theologiske Studium, som Berlin; jeg vil ikke tale om de mistænkelige Criterier, at Hof og Stormænd ivre for Bibelselskaber, at store Bibler ligge opslagne paa Medicinernes og Juristernes Borde o. s. v.; men neppe er noget Sted Trangen til Næring for den religieuse Sands saa kjendelig som her; dette er vel deels en Følge af de rystende Optrin og den derved vakte Begeistring, som endnu fra de alvorlige Dage ligesom klinger efter i et svagere Eccho, og deels af de kirkelige Forhandlinger om den protestantiske Forening. Herved

³⁵ Bl. 1 v. — Brevskriverens Marginaltilføjelse: »Fra Zeise i Paris har jeg hørt, at Lemming nu formodentligen er i Spanien a); fra Estrup har jeg havt Brev fra Neapel b); han bliver i Rom til Februar; Bredsdorff skal være i Genf.« c)

a) jvf. Opt. 20, 24, 25, 54, 97. — Povel Lemming (1792—1819). Student 1809, cand. theol. 1815, fortsat Studium (Teologi og især semitisk Filologi), Dr. phil. 1817 (semitisk-filologisk Emne); tiltraadte 1817 en videnskabelig Udenlandsrejse, paa hvilken han døde (Okt. 1819) under Opholdet i Madrid. —

b) jvf. Opt. 24. — Hector Fr. Janson Estrup (1794—1846), Historiker. Student 1810, Universitetets Guldmedalje 1814 (historisk Emne), cand. theol. 1815, Dr. phil. 1817 (historisk Emne), Udenlandsrejse 1817—20; efter Hjemkomsten Privatdocent (histor. Forelæsn.) og Lærer ved Borgerdydskolen i København. Lektor ved Sorø Akademi 1822, Direktør smst. 1830—37, Godsejer (Kongsdal) 1835. — — Det af H. N. Cl. ovenomtalte Brev fra Estrup er dat. Neapel 28/8 1818 og sendt til Berlin (nu i H. F. J. Estrups Arkiv, i Privateje). »De to Mænd var i Ungdommen meget intime Venner«. (Venligst meddelt mig af Godsejer, cand. theol. Jacob Estrup).

c) jvf. Opt. 19, 25. — Jacob Hornemann Bredsdorff (1790—1841), »den sidste Polyhistor«. Student 1809, cand. theol. 1814, fortsat Studium (Naturvidenskab), Dr. phil. 1817 (naturvidenskabeligt Emne), s. A. Universitetets Guldmedalje for Besvarelse af en naturvidenskabelig Prisopgave, Udenlandsrejse 1817—19. Adjunkt ved Roskilde Katedralsk. 1819, Assistent ved Det kgl. Naturalmusæum 1822, Lektor ved Universitetet 1823, Lektor ved Sorø Akademi 1828—41. — Hans mangesidige, fortjenstfulde Forfatter-skab omfatter natur- og aandsvidenskabelige Discipliner. —

er vakt en Interesse for Kirke og hvad Kirken vedkommer, som maa frappere en Kjøbenhavnner; med den største Deeltagelse taler man om disse Ting som et Nationalanliggende, og hører paa ethvert Ord, som minder derom.³⁶ Den Mand, som fremfor Alle bidrager til at vedligeholde denne Stemning, er Schleiermacher,³⁷ en Mand, som det lønner Umagen at studere. Jeg hører hos ham tvende Forelæsninger over Dogmatiken og Dialektiken, besøger stadigt hans Kirke — han prædiker hver Søndag — og kommer af og til i hans Huus, og har derved allerede lært ham nøiere at kjende; han er lutter Liv og Fyrighed; men han er saaledes Herre over det Liv, der qvælder ud af ham, at han i sine Forelæsninger og Prædikener, som han tilhobe extemporerer, beholder den strengeste Orden i Tankegangen, den største Skarphed og Præcision i hele Behandlingen; hans hele Tænkning er saa dyb og saa bestemt, at han for at docere synes kun at behøve at aabne Munden og lade Tungen bevæge sig. Blandt de Studerende saavel som blandt det mere dannede Publicum er hans Stemme et halvt Orakel, og uden Tvivl er hans Indflydelse høist velgjørende; unægteligt er den religieuse Tone i Berlin tilbøielig til Mysticisme, som den vel egentligen maa være næsten hos enhver Ikke-Theolog; men her staaer Schl. som philosophisk Theolog paa sin Post. Som Prædikant knytter han hvert Thema til Christendommen; men Mellemleddene ere altid klare Begreber, aldrig dunkle Følelser eller ubestemte Længsler; som Docent er han aldeles uafhængig af enhver positiv kirkelig Bestemmelsesgrund; hans Dogmatik er egentligen eine Kritik der Glaubenslehre, og Fornuftens Principer ere ham det Høieste i hver Undersøgelse. — Mere tvetydig er de Wettes³⁸ theologiske Character; med hans frie dogmatiske Synspunkter contrasterer paa en forunderlig Maade det hieroglyphis[k]e Sprog, hvori han indhyller sine Meninger, og den eensidige Følelsetheorie, hvortil han henfører al Behandling af Theologien; jeg har Mistanke om, at denne Character ikke er ham ganske naturlig. Iøvrigt er han fortrolig Ven af Schleiermacher; derimod staaer Marheinecke³⁹ i Opposition imod dem Begge; hans Vedhængen ved det gamle System og en Tilbøielighed til det catholske Væsen har nedbrudt hans Credit; hans Stemme har ikke mere Anseelse blandt de Studerende, end hans Værker blandt Bog-

³⁶ jvf. Opt. 72 (71). —

³⁷ jvf. Rdb. 102, 104 flg., 107, 109. — Opt. 67 flg. — Fr. Daniel Ernst Schleiermacher (1768—1834) Prof. theol. ved Berlins Univ. 1810—34. —

³⁸ jvf. Rdb. 107. — Opt. 70, 73 flg., 77. — Wilh. Martin Lebercht de Wette (1780—1849) Prof. theol. smst. 1810—19. —

³⁹ jvf. Rdb. 106 flg. — Opt. 73. — Philipp Konrad Marheinecke (1780—1846) Prof. theol. smst. 1811—46. —

handlerne, som gjerne krympe sig ved at forlægge dem. Hans Dogmatik,⁴⁰ ligesom de Wettes Moral,⁴¹ er under Pressen. — Iblant andre Lærde har jeg gjort Bekjendtskab med B ö c k h,⁴² B u t t m a n n,⁴³ W i l k e n⁴⁴ og W o l f;⁴⁵ den Sidste staaer som en Ugle blandt de Øvrige, forhadet og drillet af Alle, men frygtet for sine Kløer. —

Jeg anbefaler mig til Deres Høiærværdigheds vedvarende Ven-skab og Yndest; om min vedvarende Taknemmelighed behøver jeg ikke at forsikkre Dem; med mit Brev følge de hjerteligste Øn-sker for Deres Sundhed; dem dele med mig saa Mange, som er-kjende, hvad Christendommen har i Dem.

Deres Høiærværdigheds

forbundne og hengivne

*H. N. Clausen.*⁴⁶

Deres Høiærværdighed

Hr. Professor Dr. P. E. Müller

i

Kjøbenhavn.

2.

Dresden, d. 12. Juni 1819.

Med Glæde og Taknemmelighed modtog jeg strax efter min Ankomst til Dresden Deres Høiærværdigheds godhedsfulde Skri-velse; med Glæde over, hvad De meldte mig om Deres gjenvundne og styrkede Sundhed, med Taknemmelighed for enhver Yttring af venskabelig Deeltagelse i min nærværende og tilkommende Skjebne.

Jeg har i dette Foraar gjort et Skridt længere mod Syden, og ikke ad den lige eller korteste Vei; til Høire og Venstre har jeg krydset, og opsøgt alle de Steder, som ved Det, de ere, eller Det, de have været, tildroge sig fortrinligt min Interesse. Sex Uger til-

⁴⁰ 5: Grundlehren der christlichen Dogmatik 1. Udg. Berlin 1819. —

⁴¹ 5: Christliche Sittenlehre 1.—4. Del, Berlin 1819—21. —

⁴² jvf. Opt. 73. — August B ö c k h (1785—1867) Prof. fil. (Eloquens og klass. Litt.) smst. 1810—67. —

⁴³ jvf. Opt. 73, 77. — Philipp Karl Buttman (1764—1829), Filolog, Bibliotekssek. ved Det kgl. Bibliotek i Berlin 1796—1829, en Tid fore-løbig Leder af det filolog. Seminar. (klass. Filologi) ved Berlins Univ. —

⁴⁴ jvf. Rdb. 106. — Fr. Wilken (1777—1840) Prof. fil. (Historie og orientalsk Filologi) ved Berlins Univ. 1816—40 og Overbibliotekar ved Det kgl. Bibliotek smst. —

⁴⁵ jvf. Opt. 74. — Fr. Aug. Wolf (1759—1824), klassisk Filolog og Arkæolog, Prof. fil. ved Berlins Univ. 1810—24. —

⁴⁶ Bl. 2 r. —

bragte jeg saaledes, rige paa Afvexlinger og paa Nydelse og Næring for Aand og Hjerter, i Halle, Jena, Leipzig, Wittenberg; det ubeskriveligt herlige Wartburg var det sidste af de mindere Steder, min Vei førte mig til; fra dette Punkt drog jeg til Fods igjennem Thüringerwald, indtil jeg naaede Elben og Dresden.⁴⁷

Blandt de mange theologiske Bekjendtskaber, denne Reise gjennem Tydsklands videnskabeligste Egne har aabnet mig, var Gesenius⁴⁸ og Wegscheider⁴⁹ i Halle, og Gabler⁵⁰ og Baumgarten-Crusius⁵¹ mig de interessanteste, skjøndt i forskjellig, tildeels i meget forskjellig Henseende. —⁵² Som Dresden og Berlin ere med Hensyn til den politiske og borgerlige Stemning at ansee som Antipoder, saaledes viser den høiere Aands-Virkomhed sig i begge Stæder i Beskaffenhed og Retning heel forskjellig. Videnskabelighed i sin Heelhed og Omfang har ikke noget Hjem i Dresden, og heller ikke kan jeg forestille mig, at den sachsiske Aand, saa smaalig, saa bøielig og indskrænket som den viser sig her, kan udrette store Ting i Minervas Tempel; et Universitet vilde her altid blive en Uting; ikke blot det uæsthetiske Burschvæsen, men det hele alvorlige Studereliv vilde staae i den fuldkomneste Modsigelse med den herskende Interesse, der udelukkende er henvendt til det Skjønne og dets mangfoldige Udtryk og Former.⁵³ —

Heraf er det atter en Følge, at man her maa føre tildeels et andet Liv og drive andre Sysler end andensteds, hvis man ikke vil sætte sig i Opposition imod alle ydre Omgivelser. Hvo der vilde leve i Dresden for at studere indenfor de fire Vægge, vilde neppe komme stort videre, end Den, der besøgte Berlin for at studere Naturens Skjønhed: Natur og Kunst forene sig her, for at indskrænke Bogregimentets Herredømme, og for Studeringerne er her ikke sørget, som for Kunstnydelsen; vel er Bibliotheket her med Hensyn til Fuldstændighed og Orden saavel som til Locale det fortrinligste, jeg har fundet, siden jeg forlod det Göttingske; og en human, høflig og forekommende Bibliothekar, der som bekjendt er en avis rarissima, er her og at finde; men det hele Bogvæsen betragtes her dog som Bisag, og, saaofte som der gives Leilighed,

⁴⁷ jvf. Opt. 78. —

⁴⁸ Wilh. Gesenius (1786—1842), Prof. theol. ved Halles Univ. 1810—42. —

⁴⁹ Julius Aug. Ludw. Wegscheider (1771—1849), Prof. theol. smst. 1810—49.

⁵⁰ Johann Philipp Gabler (1753—1826), Prof. theol. ved Jenas Univ. 1804—26. —

⁵¹ Ludw. Fr. Otto Baumgarten-Crusius (1788—1843), Prof. theol. smst. 1812—43. —

⁵² Ang. Opholdet i Dresden jvf. Opt. 78 flg. —

⁵³ Bl. I r. —

proclameres der Ferier, og Bibliotheket lukkes, imedens Kunstsamlingerne uafbrudt staae aabne. Imidlertid kan jeg ikke nægte, at det gjør mig ret godt, efter at have tilbragt Vinteren mellem Bøger fra Morgen til Aften, og efter derpaa at have tumlet mig om fra det ene Universitet til det andet mellem Lærdoms Apparater, Lærdoms Lærere og Dyrkere, at see mig ligesom ved et Trylleslag flyttet ud ikke af Theologiens, men af Theologernes Sphære, og sat ind i en Verden, hvor i Stedet for Supranaturalismens og Rationalismens Navne blidere Toner møde Øie og Øre overalt. Min Hensigt med mit Dresdenske Ophold var altid at forberede Reisen til Italien; imedens jeg derfor anvender nogle Timer hjemme og paa Bibliotheket paa mine egentlige Studier, besøger jeg tillige flittigt de herlige Gallerier og Museer, for ved Beskuelse og Læsning at blive forud lidt fortrolig med den Italienske Aand, som jeg ogsaa her har begyndt at dyrke Sproget. — Det har interesseret mig, her for første Gang at see den catholske Gudstjeneste. Dens hele Pomp, den aandsfortærende Mechanisme i alle Ceremonier overgaaer al Forestilling, jeg derom havde gjort mig, og ikke mindre paafaldende er mig den Mangel paa Andægtighed, som røber sig hos de knælende og bedende Catholiker; Hovedgjenstanden for deres Opmærksomhed synes at være den Menneskevimmel, som omgiver dem paa alle Sider; den galante Verden har nemlig udvalgt sig Kirkens Sidegange til Promenade Søndag Formiddag; her⁵⁴ er Lye for Regn, Skygge for Solen, diverterende Musik, ud søgt Selskab og aldeles ugeneert Conversation. Til den begejstrede Andagt, den Hensynken i fromme Følelser, hvorom saa Mange vide at fortælle, har jeg intet Spor kunnet opdage; men vel har jeg seet Øinene løbe nysgjerrige omkring i Kirken ved enhver Bevægelse, enhver Lyd, medens man ramser Bønner og slaar sig med Hænderne for Brystet; heller ikke seer jeg, hvorledes en saadan sværmerisk Andagt skulde blive mulig, hvor Alt er gjort for at adsprede Sindet og udrive det af de Følelser, som det, overladt til egne Betragtninger, muligen kunde fremkalde; Musikken er en fuldkommen Opera-Musik i den nyeste Smag, larmende og overdøvende; og naar Castratens gjennemborende Stemme toner høit over Instrumenternes Chor, glemmes Rosenkrands og Messe, og Enhver søger kun den Andens Øie, for at meddele sin Beundring ved Geberder og Smiil. — For nogle Dage siden bivaanede jeg Frohnleichnamsfesten⁵⁵) i den catholske Kirke; hele Hoffet fulgte, indhyllet i verdslig Glimmer og i aandelig Devotion, som syntes at stride om Herredømmet, Monstrantsen, Hver med sin Fakkell og sin Bønnebog i Haanden, og saaledes drog Processionen med spansk

⁵⁴ Bl. 1 v. —

⁵⁵ ☩ : Kristi Legemsfest. —

Gravitet om til de fem Hovedaltre, hvor Alt nedknælede, medens den samme Messe blev gjentaget fem Gange. —

Af lærde Bekjendtskaber har jeg her intet gjort, uden Böttigers,⁵⁶ som og er mig den vigtigste Mand; Ammon⁵⁷ har jeg ikke søgt, og vil ikke heller søge ham; derimod har jeg hørt ham et par Gange, men er derved bleven saa enig med mig selv i min Dom om ham, at jeg ikke hører ham oftere; med al den Umage, jeg har gjort mig for at glemme den forudfattede Mening, jeg har medbragt om ham, kan jeg dog ikke, blot efter hans Adfærd i Kirken, betragte ham anderledes end som en kunstfærdig Acteur, der har Sprog og Miner i sin Magt, men ikke har Evne til at tvinge Hjertet til at være tilstede; jeg veed ikke, om denne Mangel er Andre saa følelig som mig; men jeg skulde næsten slutte det deraf, at jeg har truffet hans Kirke, selv i Pintsedagene, kun halvfuld, medens der i de andre har været Trængsel. — Han tillaver nu eine bittere Arzney für die Vernunft unserer Zeit, jeg formoder med Hensyn til Harmses sidste Skrift;⁵⁸ han mærker vel nu, at han saalænge h[ar holdt] een Cours, at det er Tid efter hans Laverings-System at gjøre et Slag til den anden Side igjen.

Hvad mig selv angaaer og det Vink, D. Høiærv. har givet mig i Anledning af Vacancen ved Academiet,⁵⁹ [er] det mig lettere at takke Dem for den venskabelige Godhed og den hædrende Tillid,

⁵⁶ jvf. Opt. 81. — Karl Aug. Böttiger (1760—1835), Arkæolog, Skolemand, Journalist, Overopsynshavende ved Dresdens Antikmusæum. —

⁵⁷ Christoph Fr. v. Ammon (1766—1850) Overhofpræst i Dresden 1813—49. —

⁵⁸ Den udprægede kirkelige Lutheraner, Claus Harms (1778—1855) og højt skattede Præst ved Sct. Nicolaikirke i Kiel (1816—49) udgav i Anledning af Reformationsjubilæet 1817 sit polemiske Lejlighedsskrift, »Das sind die 95 Theses oder Streitsätze Dr. Luthers theuren Andenkens. Zum besondern Abdrucke besorgt und mit anderen 95 Sätzen als mit einer Uebersetzung aus 1517 in 1817 begleitet« (Kiel 1817). Skriftet fremkaldte en opsigtvækkende, livlig, fleraarig Polemik — der affødte ca. 200 Brochürer pro et contra — en Polemik, hvori ogsaa Cl. Harms flere Gange tog Del. Skønt han i sit Skrift bl. m. a. angreb Rationalismen, tog C. F. v. Ammon ham dog, trods sit eget rationalistiske Stade, varmt i Forsvar i sin Afhandling (dat. 17. Novbr. 1817), »Bittere Arzney gegen die Glaubensschwäche der Zeit —« (tr. i Ammons Magazin für christliche Prediger II 303 flg. Hann.-Lpz. 1818, ogsaa særskilt optrykt, 4. Opl. 1818). — H. N. Clausen sigter vistnok i ovennævnte Passus til Cl. Harms's »Dass es mit der Vernunftreligion Nichts ist —« (Kiel 1819), et af dennes senere Indlæg i Polemiken, hvilket fremkaldte Ammons »An Harms, über die Abspannung und Ueberspannung der Vernunft in der Religion« (Hann. 1819). —

⁵⁹ Peder Krog Meyer (1780—1819) virkede som teol. Prof. ved Kbh.'s Univ. 1806—08 og 1816—19; i de mellemliggende Aar var han Opdrager og Lærer paa Als for Augustenborger-Hertugens to Sønner. Som kgl. Naadesbevisning mod Hertugen blev P. K. M. udnævnt 23. April 1819 til Biskop over det nyoprettede Als-Ærø Stift, men han døde allerede 24. Juni s. A. i Kbh. uden at have tiltraadt Embedet. — Jvf. Opt. 51 (97). —

De ved denne Leilighed har yttret for mig, end [det er] at give noget egentligt Svar. Vistnok er den Udsigt, der synes at kunne aabne sig for mig, af den Art, at den i høi Grad maa interessere mig; men jeg indseer tillige, at saamange, tildeels uforudseelige Omstændigheder her ville kunne indtræde enten i Conjunction eller i Opposition med det enkelte Tegn, der for Øieblikket viser sig, at jeg fremfor Alt troer at burde vogte mig for at binde min Tanke om Fremtiden til en bestemt udvortes Virkekreds. Heller ikke vilde denne Tanke, selv om den grændsede til Vished, have nogen Indflydelse paa at forandre min litteraire Virksomhed for Tiden; den er grundet i min Natur, som er mig Nødvendighed, og i Beslutningen om min tilkommende Virkemaade, som ikke vil blive betinget ved det Sted, hvorpaa jeg bliver sat. I denne Bevidsthed og med denne Stræben overlader jeg det Øvrige til Tid og Omstændigheder, og skjønner derpaa som en Lykke, at jeg rolig, uden overveiende Ønsker for den ene eller den anden Virkekreds, kan gaae Fremtiden imøde.⁶⁰

Prinds Christian, som i disse Dage har opholdt sig her med sin Gemalinde, har jeg saaledes havt Leilighed til, anden Gang i Tydskland at gjøre min Opvartning;⁶¹ han er nu reist til Carlsbad med Prindsessen, men vender selv tilbage til Dresden, for at blive her nogle Dage endnu; Begge have her indtaget Alle ved deres Interesse for Kunstens Værker; Böttiger er blevet cureert fra sin Gigt, ved at føre Prindsessen om i Antiksamlingen, og har i sin Begeistring skrevet hende et Digt, hvori han ønsker, at Thorvaldsen vil af hende danne den 4de idealske Herculanerinde til de tre, som hun selv havde beundret i Museet.⁶² Holm,⁶³ Moldenhawer⁶⁴ og Thiele⁶⁵ have paa deres Vandring opholdt sig her i 3 Dage; med dem har jeg besøgt de Freybergske, 800 Alen dybe, Gruber.

For Deres vedvarende Sundhed og Lykke mine hjerteligste Øn-

⁶⁰ Ang. H. N. Cl.'s Planer m. H. t. Livsgerning jvf. Opt. 54, 97. —

⁶¹ jvf. ib. 81, 66. — Prinseparret Christian Frederik og Caroline Amalie, det senere Kongepar, foretog en længere Udenlandsrejse 1818—22.

⁶² jvf. Opt. 81.

⁶³ jvf. ib. 80. — Hans Jørgen Holm (1792—1832), Student 1809, Kopist i General-Land-Økonomi- og Kommercekollegiet 1811, cand jur. 1812, Auditor i Armeen 1814, Assessor i Kbh.'s Politiret (ctr. Opt. ib.: Overretten) 1820.

⁶⁴ jvf. ib. — Carl Edw. Moldenhawer (1795—1878), Student 1812, sen. Insp. ved Det kgl. Biblioteks Læsesal.

⁶⁵ jvf. ib. — J. M. Thiele: Af mit Livs Aarbøger, udg. ved C. Dumreicher, I Kbh. 1917, 108 flg. — Just Matthias Thiele (1795—1874), Student 1816, »2. Examen« 1818, Volontør ved Det kgl. Bibliotek 1817—20.

sker! Mig selv, med min uforanderlige Hengivenhed og Taknemmelighed, anbefaler jeg til Deres Godhed og Velvillie.

Deres Høiærværdigheds
ærbødigst forbundne

*H. N. Clausen.*⁶⁶

Høiædle Høiærværdige
Hr. Professor Dr. P. E. Müller.
Kjøbenhavn.

3.

Rom, d. 22. Juni 1820.

Deres Høiærværdighed modtager her det sidste Brev, jeg er saa lykkelig at kunne skrive i det herlige Rom.⁶⁷ Saavidt er det nu kommet ogsaa med mig, og fuld af veemodige Følelser seer jeg Timen imøde, der skal føre mig bort fra Tiberens Bred; den Afsked hører ikke til de letteste i Livet, at skulle døe for en Verden, hvor Livet yder Øie, Aand og Hjerte al den Næring og Nydelse, et Menneske formaaer at modtage. Inden fjorten Dage er jeg Florents nærmere end Rom; men der saalidt som paa noget andet Sted vil jeg finde Erstatning for, hvad jeg her forlader; næsten kunde jeg ønske mig Vinger, for uden Mellempunkter at kunne ombytte Rom med Kjøbenhavn; kommer man først til at betragte en Reise som Hjemreise, er det for det Meste ude med Reisens Glæder.⁶⁸

Mine Arbeider i Vaticanet har jeg fuldendt, og jeg har derfor i de sidste Uger kunnet føre et Stueliv, som er det eneste, der passer med den italienske Sommer; paa Steengulv og indenfor tilkukkede Vindueskodder lader der sig holde en meget tempereret Varme. Ved Archivet har jeg mødt endeel Vanskeligheder, dog meest med Hensyn til Tidens Knaphed, da Archivaren lader hvert Document afskrive ved sin Famulus; jeg har forgjeves gjort mig

⁶⁶ Bl. 2 r.

⁶⁷ Ang. H. N. Cl.'s Ophold i Rom jvf. Opt. 87 flg.

⁶⁸ Om »det herlige Rom« blev H. N. Cl. senere daglig mindet af det store kolorerede Prospekt af Verdensstaden, som han medbragte fra sin store Udenlandsrejse; det havde Plads i Kvistetagen — hvor han havde Bibliotek og Studereværelse — i Professorboligen Nørregade 10, hvilken han boede fra 1841 og til sin Død 1877 (nu Bopæl for Prof. zool., Dr. Ad. S. Jensen). Det nu stærkt falmende Prospekt blev for et Par Aar siden skænket af Forlagsbogh. Johan Frimodt, H. N. Cl.'s Dattersøn, til Universitetet, der lod det ophænge i Kommunitetsbygningen. (jvf. H. N. Cl.: Opt. 255. — Privat Meddelelse fra Johan Frimodt). Iøvrigt gensaa H. N. Cl., ledsaget af sin Familie, Rom i 1845—46 og 1867. (Opt. 90 flg., 300 flg., 516 flg.).

Umage for at faae Tilladelse til, under hans egne Øine at lade min Haand arbeide med; hvad jeg allerede har erholdt, er ubetydeligt; men han har lovet, efterhaanden at fortsætte Copieringen, og overlevere Documenterne i *Secr. Adlers Hænder*,⁶⁹ og jeg har al Grund til at forlade mig paa hans Løfte, især siden jeg har faaet Prindsen⁷⁰ ind med i Sagen: hvilket paa Monsignorens Iver har havt en mærkelig Indflydelse.

I disse Dage har Statsraad Niebuhr⁷¹ udgivet: *M. Tullii Ciceronis orationum pro M. Fontejo et pro C. Rabirio fragmenta, T. Livii XCI fragmentum plenius et emendatius, L. Senecæ Fragmenta ex membranis Bibliothecæ Vaticanæ edita*.⁷² Skriftet bliver ogsaa at faae i Berlin. Fragmenterne — som alle ere fundne i en codex rescriptus — ere skrevne i Uncialer, for en Deel i de samme, som findes paa Murene i Pompeji, uden at dog derfor deres Alder lader sig nærmere bestemme, da flere Monumenter, blandt andre en Vulgata i et romersk Kloster fra det 10. eller 11. Aarh., fremvise samme Characterer; iøvrigt er det Fundne saa fragmentarisk, at det vel neppe for Øieblikket⁷³ kan have mere end eensidig Interesse. Ogsaa Diplomateren spiller i dette Skrift sin practiske Rolle i at opløse Spændingen mellem ham og Mai, som har sin Oprindelse fra den Niebuhrske Kritik over den Maiske Fronto, og som nu gjorde Statsraaden Bibliotheket utilgjængeligt.⁷⁴ Slige litteraire Feider ere her naturligviis sjeldne, fordi det er sjældent, at Nogen kaster et Tvistens Æble ind blandt Mængden; kun Archæologerne skaane hverandres Ære saa lidt indbyrdes, som de skaane de gamle Ruiners Navn og Rygte; det saakaldte Fredens

⁶⁹ Johan Gunder Adler (1784—1852), Privatsekretær hos Prins Christian Frederik siden 1814 og ledsagede som saadan Prinseparret paa Udenlandsreisen 1818—22; senere Kabinetssekretær hos Kong Christian 8.

⁷⁰ ∴ Prins Christian Frederik. — jvf. Opt. 94.

⁷¹ Barthold Georg Niebuhr (1776—1831), den berømte Grundlægger af den kritiske Metode i den nyere Historieskrivning, var preussisk Gesandt i Rom 1816—23.

⁷² Ang. nævnte Udgiverarbejde (tr. i Rom 1820) jvf. Frz. Eyssenhardt: *B. G. Niebuhr. Gotha 1886, 218.* — Conr. Bursian: *Gesch. d. classisch. Philologie in Deutschl. Münch. u. Lpz. 1883, I 650.*

⁷³ Bl. 1 r.

⁷⁴ Kardinal Angelo Mai (1782—1854), siden 1819 Bibliotekar ved Vatikan-Biblioteket, havde som Bibliotekar ved Ambrosius-Biblioteket i Milano her opdaget og udgivet Fragmenterne af M. Cornelius Fronto's Brevsamling (»Oeuvres inédites de Cornelius Fronto — —«. Milan 1815). Den berømte Retor Fronto, der bl. a. var Prinselærer for den senere Kejser Marc Aurel, var Konsul 143 og døde vistnok før 169. Sammen med sine Venner, Filologerne Phil. K. Buttmann og Ludw. Fr. Heindorf udgav Niebuhr Brevsamlingen i forbedret Skikkelse, med Kritik af Mai (»M. Cornelii Frontonis reliquiae ...« Berol. 1816). (Martin Schanz: *Gesch. d. römisch. Litteratur 3. Th. 2. Aufl. Münch. 1905, 90 flg.* — C. Bursian ib.).

Tempel paa Forum, som længe, skjøndt vel med Uret, har baaret dette Navn, har en Critiker taget sig paa at omdøbe til Constantins Basilica, men er for denne Actus bleven tiltalt af en Collega i den Tone, som heller ikke er vore Critici fremmed.⁷⁵ — Mange litteraire Savn har man ellers, naar man vil røre sig udenfor den romersk-italienske Sphære; om Boghandel har man intet Begreb her, men desto mere om Censur; af Bibliotheker har Dominicanerklosteret Maria sopra Minerva (en Kirke paa Grundvolden af et Minervatempel) og et Augustinerkloster de betydeligste; men begge have et strengt catholsk og klosterligt Tilsnit. De tvende romerske Universiteter Sapienza og collegium Romanum kjendes kun af de store Bygninger, der gjemme Viisdommen; Rom er selv det ægte alma universitas, og alle specielle Instituter synke for det ned i den laveste Classe. Noget Videnskabs-Academie gives her ikke, men derimod to videnskabelige Selskaber: det Tiberinske og det Arcadiske; det sidste skylder Dronning Christine⁷⁶ sin Tilværelse, og det er derfor intet Under, om det engang har havt meget Eiendommeligt, svarende til det idylliske Navn; nu er kun Det tilbage, at Enhver, som optages til Medlem, faaer som Saadan et Hyrde- eller Hyrdinde-Navn. Begge Selskaber indskrænke sig meest til de skønne Videnskaber, fordi enhver Italiener uden Hovedbrud kan skrive Vers; i dem begge har jeg bivaanet et Møde i Anledning af Prinds Christians Optagelse, og har der erfaret, hvorledes den Gottschedske Muse⁷⁷ tager sig ud i italiensk Dragt. Endnu er der ogsaa et Slags theologisk Selskab i Virksomhed, som i diarium Romanum bekendtgjør sine populair-videnskabelige Forhandlinger: i Almindelighed gaae de ud paa at forsvare og ophøie den catholske Kirkes Theologie, med Sidehug til den kjetterske, og Resultatet er altid det samme, at den cath. Kirke altid har begunstiget, fremmet og befordret de theologiske Studier, salva auctoritate ecclesiae, medens den saakaldte protestantiske Kirke arbejder mod Bibelen og mod Troen. — Skade er det, at den protestantiske Gudsdyrkelse ikke er her, hvad den kunde og skulde være; den maatte i Rom kunne faae en ganske egen, betydnings-

⁷⁵ 1819 omdøbte den italienske Arkæolog Antonio Nibby (1792—1839) Templum Pacis til Basilica Constantini; trods heftig Protest fra hans Landsmand og Fagfælle, Carlo Fea (1753—1834) har det sidstnævnte Navn holdt sig til den Dag idag. (H. Jordan: Topographie der Stadt Rom im Alterthum I 3. Berlin 1907, 14. — Brev 27/2 1935 fra Bibliotekar, Dr. phil. H. Ræder til Udgiveren).

⁷⁶ Dronning Kristina (1626—89), regerende svensk Dronning 1632 (44)—54, officiel Overgang til Katolicismen 1655; s. A. rejste hun til Rom, hvor hun — bortset fra nogle Rejser til Frankrig og Sverige — boede sin sidste Levetid.

⁷⁷ Johann Christoph Gottsched (1700—66), Filosof, Æstetiker og Digter, en af Skaberne af den tyske Oplysningslitteratur.

fuld Interesse;⁷⁸ men Præsten er en ung Mand, som ikke udfylder sin Plads;⁷⁹ Embedet burde være saaledes, at det kunde tildeles den fortjente Mand, som havde Villie og Evne til at leve for⁸⁰ Videnskaberne; og saaledes kunde det blive, naar alle protestantiske Regjeringer, hvis Undersaatter nyde Godt af den erholdte Frihed, ydede deres Skjerv i det fælleds Anliggende. Antallet af de mange apostatiske Kunstnere var vel heller ikke blevet saa stort, som det er, dersom der havde været for de Landflygtige et kirkeligt Forenings-Punkt; at netop de talentfuldeste unge Mænd, hvem Kunsten er mere end Mechanik, have meest føelt dette Savn, og søgt at afhjælpe det ved Overgang til Catholicismen, er let at forklare; men desto større er og Tabet. — — En ret interessant Samling — uagtet alle de Tab, den i Republikens Tid har lidt — er det saakaldte museum christianum, som har sit Locale i Vatican-Bibliotheket; det bestaaer af christelige Oldsager, fundne i og omkring Rom, og samlede under B e n e d i c t d. 14.⁸¹: Basreliefs, portatile Altere af kunstigt Arbeide, Lamper af mangfoldige Former med Christi Monogram, Ringe, Christus- og Helgenbilleder i Glas, og nogle Marterredskaber, Hager og Tænger fra S. Sebastians Catacomber. —

Til det herlige Albanerbjerg, der ligger isoleret fra Apennin-Kjæden som en Acropolis paa den store Campagne, har jeg gjort adskillige Udflugter; det er ligesaa skjønt som interessant; Romervuggen paa Tomten af Alba Longa, Hannibals Leirplads, Tusculums Ruiner, Albanersøen med Camills Emissarium, Fundamentet af Jupiter Latinus. Templet paa Bjergets øverste Høide og Levningerne af den gamle via triumphalis ere Minder, som aldrig tabe sig; Klosteret, som staaer paa Jupitertemplets Grundstene, er det stolteste Punkt i Roms Omegn; kun Havet og Apenninerne begrændse Udsigten; hele Romeregnet ligger udfoldet under Fødderne, som paa et Landkort, gjennemkrydset af den bugtede Tiber, fra Albanersøen til Vejjs Ruiner, fra Ostia til Tivoli. —

Prinds Christian med sit Hof er nu i Castelamare en Miil fra Neapel, hvor Kongen⁸² har overladt ham sit Lystslot til Beboelse; mod Efteraaret er en Tour til Sicilien paatænkt. Afstøb[ningerne]

⁷⁸ Takket være B. G. Niebuhrs Initiativ stiftedes der i Rom en protestantisk Menighed: Søndag d. 27/6 1819 holdtes den første tysk-evangeliske Gudstjeneste i det preussiske Gesandtskabspalæ, Palazzo Savelli (det gamle Marcellusteater), hvor der i 4 Aar fortsat afholdtes ugentlige Gudstjenester. (Johs. Classen: B. G. Niebuhr. Gotha 1876, 89 flg.).

⁷⁹ Heinr. Edu. Schmieder (1794—1893), den første evangeliske Gesandtskabspræst i Rom 1819—23, senere mangeaarig Direktør for Præsteseminariet i Wittenberg. (Allg. Deutsche Biographie 54, 115 flg.).

⁸⁰ Bl. 1 v.

⁸¹ Pave 1740—58.

⁸² ∫ : Ferdinand 1. af Neapel 1815—25.

af Thorvaldsens samtlige Arbejder og af nogle udvalgte Antiquer fra det Neapolitanske Museum s[endes] ved Prindsens Omsorg til Kjøbenhavn. Fra Prof. Brøndsted⁸³ fik jeg for et par Dage siden tvende, noget forældede, Breve fra Proff. Thorlacius⁸⁴ og J. Møller⁸⁵ tilbagesendte fra Messina; han var dertil nyligt ankommet fra Malta, og agtede endnu at blive et par Maaneder borte. — Uventet fik vi Besøg af Mølbach;⁸⁶ men næsten kunde man af det mærke, at han kom fra Paris; efter 14 Dage fulgte vi ham ud paa samme Vei, der havde ført ham hid.

Jeg tilføier mine bedste Ønsker for Deres Høiærværdighed og Deres hele Huus, og anbefaler mig fremdeles i den venskabelige Godhed og Deeltagelse, hvorpaa jeg har modtaget saamange Beviser.

Med lige Høiagtelse og Taknemmelighed
Deres Høiærværdigheds
ærbødigste og hengivneste
*H. N. Clausen.*⁸⁷

Høiærværdige
Hr. Professor Dr. P. E. Müller,
Kjøbenhavn.

⁸³ Den klassiske Filolog og Arkæolog Peter Oluf Brøndsted (1780—1842) var siden 1818 kgl. Hofagent ved den pavelige Regering. — Jvf. Opt. 88 flg.

⁸⁴ Børge Riisbrigh Thorlacius (1775—1829), der siden 1802 var Prof. i klassisk Filologi ved Kbh.'s Univ., blev — under Prof. theol. P. Krog Meyers Virksomhed som Prinselærer paa Augustenborg (se nærv. Afh. p. 125 Note 59) — beskikket til i hans Sted at forelæse over bibelsk Exegese og deltage i teologisk Embedsexamen. — jvf. Opt. 53.

⁸⁵ Jens Møller (1779—1833), Kirkehistoriker, Prof. theol. smst. 1808—33. — Jvf. Opt. ib.

⁸⁶ Chr. Mølbach (1783—1857), Historiker og Sproglærd, da 2. Sekr. ved Det kgl. Bibliotek.

⁸⁷ Bl. 2 r.

OFFICERSSLÆGTEN KREBER

Ved *Th. Hauch-Fausbøll.*

Denne Slægt stammer vel fra Byen Wurzen ved Leipzig, idet denne By formentlig er identisk med det angivne Fødested Würtzen for Slægtens danske Stamfader.² Det oprindelige Familienavn synes at være Gräber, saaledes staves det ved Stamfaderens Ansættelse som Sekondløjtnant og ligeledes i Militæretaterne 1710—13 samt i Glückstadts Kirkebog. Johann Daniel Kreber førte i sit Vaaben et fra venstre skraat stillet nedadvendt Anker og paa Hjelmen en Trane.¹

Slægten har kun levet her i Landet i tre Generationer.

Daniel Kreber, f. c. 1682 i Würtzen, havde i 10½ Aar staaet ved Oberst Mogens Krags Regiment (3. danske Infanteri Regiment) og ingensteder tjent før »und durch seine geführte Conduite avancement meritirt«, sidst som Sergent, da han paa Oberstens Forslag 29. Dec. 1710 udnævnes til Sekondløjtnant ved Kaptajn Gourcks Kompagni,² 28. Juni 1713 Premierløjtnant, 7. Juli 1727 Kaptajnløjtnant, 14. Juli 1731 karakteriseret Kaptajn, 3. Marts 1734 virkelig Kaptajn, 12. Juli 1745 Afsked,³ † 18. Aug.,³ bisat 23. Aug. 1760 i Frederiks tyske Kirkes Kapel i Pastor Lorchs Begravelse over Jordan Nr. 21; g. m. Catharina Dorteia Freierson, f. 1697, begr. 7. Juni 1754 fra Kjøbenhavns Garnisons Kirke, 57½ Aar gammel. Børn 1—4:

1. Johann Daniel Kreber, f. 13. Okt. 1719 i Glückstadt, døbt 20. Okt.,⁴ 2. Nov. 1739 Fændrik reformé i holstenske gevorbne Infanteri Regiment, 16. Jan. 1741 virkelig Fændrik, 13. Marts 1741 forsat til 1. Liv Regiment til Fods, 13. Juli 1742 Sekondløjtnant ved Dronningens Liv Regiment, 3. Aug. 1742 forsat til Livgarden, 16. Aug. 1743 Sekondløjtnant ved denne,

¹ Hans Segl findes i Koncepter til kgl. Ekspeditioner 990 for 1749 og ved Gamle Enkekasse Nr. 1458.

² Refer. Sager 26. Dec. 1710 § 3.

³ Adresseavisen Nr. 67 for 1760.

⁴ Faderen kaldes Løjtnant Greber og Barnets Navn er ikke anført i Kirkebogen.

29. Marts 1747 Premierløjtnant, 27. Sept. 1758 Kaptajn af Garden (havde som saadan Majors Rang i Infanteriet), 30. Maj 1759 virkelig Kaptajn og Kompagnichef i Garden, 16. Okt. 1763 Bataillons Kommandør i slesvig-holstenske nationale Infanteri Regiment, ved de nationale Regimenters Opløsning blev han 12. Sept. 1764 Premiermajor i Kronprins Christians (VII) Regiment, 16. Jan. 1765 Oberstløjtnant (Regimentet kaldes fra 12. Feb. 1766 Kongens Regiment), 1. Maj 1767 forsat til danske Liv Regiment, 10. Dec. 1767 Premiermajor og Kommandør for Livgarde Bataillon af den kombinerede Garde, 21. Juni 1769 virkelig Oberst og Chef for Delmenhorsts gevorbne Infanteri Regiment ved Regimentets Oprettelse,⁵ 2. Jan. 1777 Generalmajor af Infanteriet (Regimentet kaldes fra 1. Jan. 1778 sjællandske Infanteri Regiment, fra 28. Jan. 1785 fynske Infanteri Regiment), 13. Jan. 1789 med Anciennitet fra 23. Okt. samme Aar Generalløjtnant, Regimentet indlemmes 11. Dec. 1789 i (Arve) Prins Frederiks Regiment og Kreber bliver fra samme Dato Chef for dette, 18. Dec. 1789 Inspektør over Infanteriet i Danmark (det lette undtaget),⁶ † 24. Marts 1790 i Kjøbenhavn;⁷ g. 16. Juni 1751 Kl. 4 i Hjemmet paa Amalienborg Plads⁸ m. *Benedicta Eleonora Giedde*, f. 19. Maj 1726,⁹ † 17. Marts 1783,¹⁰ ældste Datter af Oberst af Fortifikationen, senere Generalmajor, Generalkvartermester og Chef for den danske Fortifikation Samuel Christoffer Giedde og Marie Elisabeth Puychernault de la Ramière, Børn a—g.¹¹

a. *Christoph Daniel Kreber*, døbt 7. Marts 1754 i Kjøbenhavns Garnisons tyske Menighed, begravet dær 22. Marts 1755.

b. *Cristoph Daniel v. Kreber*, født 1. Okt. 1755 i Kjøbenhavn,¹¹ døbt 3. Okt. i Garnisons tyske Menighed, 30. April 1767 Sekondløjtnant i Kongens Regiment, 26. Sept. 1770 forsat til Delmenhorsts gevorbne Infanteri Regiment (Regimentet kaldes fra 1. Jan. 1778 sjællandske Infanteriregiment), 24. Nov. 1779 karakteriseret Premierløjtnant, 20.

⁵ Regimentet faar et godt Lov af I. H. Kirchhoff (Personalhist. Tidsskr. 7, I, 132).

⁶ Hirsch' Militærpersonalia.

⁷ Adresseavisen Nr. 79 for 1790.

⁸ Garnisons Kirkebog.

⁹ Gamle Enkekasse Nr. 1458.

¹⁰ I Personalhist. Tidsskr. 1, III, St. t. S. 170 fejlagtig anført som Bryllupsdag, jvf. Generalauditørens Skifteprotokol Litr. C, fol. 61.

¹¹ Krebers boede 1762 i St. Annæ Øster Kvarter Nr. 111 (Kjøbenhavns Skattemandtal). Udøbte Tvillingsønner 1 Dag gl. begr. 1. Marts 1753 (G.).

¹² Hof- og Stadsrettens Forseglingsprotokol 1, Nr. 65 for 1840. Hirsch' Militærpersonalia.

Marts 1782 virkelig Premierløjtnant (Regimentet kaldes fra 28. Jan. 1785 fynske Infanteriregiment), 11. Dec. 1789 indlemmes Regimentet i (Arve) Prins Frederiks Regiment og Kreber ansættes som karakteriseret Kaptajn i dette, 25. Juni 1790 Stabskaptajn paa 200 Rdl., 1. Feb. 1793 Kompagnichef i sjællandske Infanteri Regiment (et senere oprettet sjællandsk Regiment), 20. Marts 1801 Major og 5. Stabsofficer (Regimentet sloges 10. Juni 1803 sammen med Marinekorpset i Marineregimentet og kaldtes fra 17. Marts 1801 Kongens Regiment), 16. Juni 1808 Oberstløjtnant af Infanteriet, 12. Feb. 1809 tiltraadt Direktionen for Kjøbenhavns Garnisonsskoler, 17. April 1810 Kommandør for Kongens Regiment med 1400 Rdl. i Gage, 28. Jan. 1811 R. af Dbg., 2. Jan. 1812 Oberst, 14. Jan. 1812 Regimentschefs Gage, 26. Juni 1812 Kammerherre, 28. Okt. 1817 Dbm., stiftede 1. Jan. 1820 et Legat paa 600 Rdl. for gifte Underofficerer (uddeles ved 5. Batl.), 1. Juli 1828 Afsked som Generalmajor med 2400 Rdl.s Pension under Navn af Vartpenge, † 5. Dec. 1840 i Kjøbenhavn, Møntsamlere, indsatte ved Testamente af 11. Dec. 1838 (vgl. konfirmeret 12. Dec. 1840) sin Kusine Konventualinde i Gisselfeld adelige Jomfrukloster Øllegaard Sophia Elisabet Gedde, Generalmajor Hans Christoph Geddés Datter, til Universalarving mod, at hun udbetalte hans mangeaarige tro Tjener Knud Jepsen Hiallese 1000 Rdl.¹² Han havde udenfor Ægteskab en Datter, der døde længe før han selv.¹³

- c. Lovise Friderica Wilhelmine Kreber, døbt 8. Nov. 1756 i Kjøbenhavns Garnisons tyske Menighed, begr. dær 16. Feb. 1758.
 - d. Charlotta Amalia Kreber, f. 1. Feb. 1758¹¹ i Kjøbenhavns Garnisons tyske Menighed, † 21. Juli 1781 i Skive.
 - e. Elisabeth Christiane Kreber, døbt 30. Jan. 1759 i Kjøbenhavns Garnisons tyske Menighed, begr. dær 18. Sept. 1759.
 - f. Johann Christian Kreber, f. 24. Juni 1762,¹¹ begr. 3. April 1763 fra Garnisons tyske Menighed $\frac{3}{4}$ Aar gammel.
 - g. Friderich Kreber, døbt 6. Juli 1763 i Kjøbenhavns Garnisons tyske Menighed.
2. Dorothea Maria Kreber, f. c. 1721 vel i Glückstadt, † 18. Nov. 1770 i Kjøbenhavn; g. 8. Nov. 1752 i Kjøbenhavns Garnisons tyske Menighed m. Sognepræst til Frederiks tyske

¹³ Forhør ved Hof- og Stadsrettens 3. Vidnekommer 22. Dec. 1840.

¹⁴ Gl. Enkekasse Nr. 3616.

Kirke Josias Jessen Lorch, f. 3. Jan. 1723 i Flensborg,¹⁴ † 8. Jan. 1785 i Kjøbenhavn (g. 2° 28. Aug. 1771 i Kjøbenhavns Petri Kirke m. Sophie Amalie Müller, f. 2. Dec. 1741 i Slesvig, † 14. Feb. 1787 i Kjøbenhavn).

3. Jacob Christian Kreber, f. 4. Juli 1723 i Glückstadt, 20. Sept. 1743 surnumerær Sekondløjtnant i holstenske ge-
 vorbne Infanteri Regiment, 23. Dec. 1743 i Fændriks Nummer, 12. Nov. 1745 virkelig Sekondløjtnant, 19. Juni 1755 Premierløjtnant reformé i Grenader Korpset, 19. Juli samme Aar i Sekondløjtnants Nr. i Korpset, 7. Nov. 1759 Kaptajnløjtnant og karakteriseret Kaptajn ved Kronprinsens Regiment, 24. Dec. 1760 virkelig Kaptajn og Korpschef, 16. Okt. 1763 Major ved danske Liv Regiment, 19. Sept. 1764 forsat til langelandske ge-
 vorbne Infanteri Regiment, 1. Okt. 1767 Sekondmajor ved Dronningens Liv Regiment, Kommandør for 6 jyske (nationale) Bataillon, oprettet 1. Marts 1769, Bataillon blev 23. Juni 1773 annekteret og 1. Juli 1774 indlemmet i slesvigske Infanteri Regiment, men overførtes atter 19. Jan. 1775 til falsterske ge-
 vorbne Infanteri Regiment, 9. Sept. 1778 Premiermajor i falsterske ge-
 vorbne Infanteri Regiment, 10. Feb. 1779 (med Anciennitet fra 27. Jan. samme Aar) Oberstløjtnant af Infanteriet, 5. Maj 1779 virkelig Oberstløjtnant (Regimentet hed fra 28. Jan. 1785 Aalborgske Infanteri Regiment), 16. Jan. 1789 Oberst af Infanteriet, 16. Okt. 1789 Afsked som Generalmajor, † 26. Okt. 1797 i Aalborg, begr. 4. Nov. fra Aalborg Frue Kirke;¹⁵ g. 10. Nov. 1762 i Huset i Kjøbenhavn (Garnisons Kirkebog) m. Christiane Frederica Hauch, f. 6. Juli, døbt 9. Juli 1732 i Aalborg Frue Kirke, var som ugift en Tid lang i Huset hos General Andreas Hauch, † 13. Aug., begr. 20. Aug. 1778, de fik 22. Aug. 1778 Bevilling for den længstlevende til at sidde i uskiftet Bo,¹⁶ Datter af Kammerraad, Amtsforvalter i Aalborg Lars Borch Hauch til Julingsholm, Nørre Elkjær, Aastrup og Marie Hauch.¹⁷ 22. Dec. 1797 indkom til Generalauditøren en Forseglingsforretning passeret 27. Okt. efter den paa Vartpenge staaende i Aalborg afdøde Generalmajor Jacob Christian v. Kreber. Boet blev 13. Dec. 1797 ekstraderet til hans eneste Datter. Børn a—d:

¹⁵ Lengnicks Kirkebogsuddrag. Generalauditørens Skifteprotokol.

¹⁶ Generalauditørens Skifteprotokol Litr. C, fol. 38.

¹⁷ I. Vahl: Slægtbog over Afkommæt af Chr. Nielsen I, S. 11. A. H. Nielsen: Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg, S. 192. Personalhist. Samlinger (Genealogisk Tidsskr.) I, S. 10.

¹⁸ Hof- og Stadsrettens Forseglingsprotokol 1, Nr. 17 for 1816.

- a. Daniel Kreber, f. 16. Juni 1767 i Viborg (Domsog-
net), 1. Juli 1778 Sekondløjtnant i slesvigske Infanteri Re-
giment (Regimentet kaldes fra 28. Jan. 1785 Riberske In-
fanteri Regiment), 8. Feb. 1788 Premierløjtnant paa haven-
de Gage (Regimentet kaldes fra 8. Jan. 1790 for 2. jyske
Infanteri Regiment), † 22. Sept. 1790 i Rendsborg (Christ-
og Garnisons Kirken).
 - b. Et dødfødt Barn, begravet 15. Aug. 1768 fra Aalborg Frue
Kirke.²¹
 - c. Elisabeth Marie Kreber, fremstillet 13. Jan. 1770
i Aalborg Frue Kirke,²¹ Konventualinde i Støvringgaard, †
20. Okt. 1816 i Kjøbenhavn, begravet 25. Okt. i St. Petri
Kirke. Ved Boets Aabning var til Stede Madame C. S. Col-
ding, f. Stürup, der tilkendegav, at den eneste Arving var
Oberst ved Kongens Regiment, Kammerherre Kreber.¹⁸
 - d. Christine Dorothea Kreber, fremstillet 4. Feb.
1772 i Aalborg Frue Kirke, begravet 11. Juli 1795 fra Aal-
borg Frue Kirke.¹⁹
4. Juliane Sophie Kreber, f. 21. Nov. 1728 i Glückstadt,
† 27. Aug. 1777; g. 6. Okt. 1755 i Kjøbenhavns Garnisons Kir-
ke m. Kaptajn, Overkonduktør Christian Giedde, f. 23.
Maj 1729 i Rendsborg,²⁰ † 31. Okt. 1798.

¹⁹ Lengnicks Kirkebogsuddrag.

²⁰ Gl. Enkekasse Nr. 1904.

²¹ Velvillig Meddelelse fra Arkivar S. Nygård.

NOGLE MEDDELELSER OM SLÆGTEN GANDIL

I ANLEDNING AF 200-AARET FOR PIERRE GANDILS INDKALDELSE
TIL DANMARK

Af

Chr. Gandil.

Slægten Gandil stammer fra Byen Bruniquel, Provinsen Guienne, Departementet Tarn-et-Garonne, Arrondissementet Montauban i Sydfrankrig. Den ældste af Slægten, om hvem der haves sikkert Kendskab, er *Pierre Gandil I* født ca. 1630 og gift med *Susanne de Montméja*.

I et Brev meddeler den franske Historiker Henri de France: »En 1671 Pierre Gandil, Bourgeois, epoux de Dem. Susanne de Montméja, habitait une maison de campagne près Bruniquel, nommée la metairie del cause du consulat du Bois du Roy«.

Stamfaderens Søn *Pierre Gandil II* var født i Bruniquel i 1660, men flyttede til Montauban. Denne By var en af de fire Sikkerhedstæder, som ved Freden i Sct. Germain i 1570 blev tilstaaet Hugenerne, og Familien Gandils Medlemmer var Hugener.

Under Ludvig den XIV's Dragonader led Byen Montauban mere end nogen anden Stad, de reformerte Præster maatte exilere og mange af Indbyggerne blev proskriberet eller sendt til Galejerne.¹ Da det nantiske Edikt i 1685 blev ophævet, gik nogle af Familien Gandils Medlemmer over til Katolicismen, medens andre emigrerede. Blandt disse sidste var *Pierre Gandil II*, der i 1686 forlod Frankrig og drog til Erlangen og derfra i 1692² til Magdeburg, hvor han 28/1 1696 ægtede *Marianne f. Chartier*, Enke efter *Jean de la Mare*.

Ved dette Ægteskab blev *Pierre Gandil* Ejer af store Væverier og kom til at indtage en meget fremragende Stilling indenfor Magdeburgs Bourgoisi og den derværende fransk-reformerte Menighed. I Pastor H. Tollins store Værk »Geschichte der französischen Colonie von Magdeburg«, Halle 1886—94, findes mange udførlige og detaillerede Oplysninger om Familien Gandils Liv

¹ Mary-Lafon: Histoire d'une ville protestante. Paris 1862.

² E. Haag: La France Protestante. Paris 1888 Tome XVI p. 831.

og Virke i Magdeburg. Pierre Gandil, der døde i Magdeburg 1735, efterlod sig to Sønner, Abraham Gandil og Pierre Gandil III. Denne sidste blev født i Magdeburg 25/12 1697 og ægtede 3/6 1726 Marie Jacobée Pichot, f. 30/6 1700 i Hamburg.

I 1736, Aaret efter Faderens Død, blev Pierre Gandil III indkaldt til Danmark for her at oprette en Klædefabrik. Med Pierre Gandil III's Halvbroder Jean de la Mare som Mellemand sluttedes i Altona i 1736 en Aftale med Deputeret i General-Landets-Økonomi- og Kommercekollegiet Jean Henri Desmercieres.³ Paa Grundlag af denne Aftale, der var forment i 8 Punkter, rejste Pierre Gandil III til Danmark sammen med sin Hustru og sin lille Søn, Jean Pierre Gandil, der var født d. 2/10 1730 i Magdeburg. Efter at have opnaaet Privilegium, underskrevet af Christian VI paa Fredensborg Slot d. 31 Aug. 1736 og indeholdende adskillige Begunstigelser,⁴ købte Pierre Gandil Rosenvænget paa Østerbro og anlagde her sin Fabrik. Han fremstillede Klæde, Linned og Tapet og havde Leverancer til de kgl. Livrées. I 1739 overtog han tillige Statens Valkemølle i Lyngby og blev 12/2 1742 udnævnt til Commerceraad.⁵

Pierre Gandil døde i København d. 13 August 1748 og blev jordet paa reformert Kirkegaard. Enken, Marie Jacobée Gandil blev 92 Aar og døde i Kbh. 6/12 1792 og blev ligeledes jordet paa reformert Kirkegaard.

Efter Pierre Gandil III's Død, førte hun i nogle Aar Virksomheden videre sammen med sin Søn, men i 1755 afhændedes Fabrikens Bygninger og Have til den fra Holland indvandrede Etatsraad Peter van Hurck.⁶

Jean Pierre Gandil ægtede 18/8 1751 i Kbh. i fransk

³ Dansk Biografisk Leksikon.

⁴ Kommercekollegiets tyske Privilegieprotokol 1736—57 p. 8—13.

⁵ Om Pierre Gandil III's omfattende Virksomhed:

P. F. Suhm: Nye Samlinger til den danske Historie. Kbh. 1793, II Bd., 3. Hft., p. 21.

J. Collin: For Historie og Statistik, I Deel, 1822, p. 181—82, 213—15. Mnemosyne III, 1832, p. 48.

O. J. Rawert: Kongeriget Danmarks industrielle Forhold etc., Kbh. 1850, p. 24, 528—29, 643.

E. Holm: Danmark-Norges Historie 1720—1814, II Bd., Kbh. 1894, p. 453, 459—460.

Carl Bruun: Kjøbenhavn, II, p. 729, III, p. 72.

Louis Bobé: Lystrejser og Lystgaarde i Københavns Omegn (Hist. Medd. om Kbh., IV, 1915, p. 502).

Aage Friis: Bernstorfferne og Danmark, II, Kbh. 1919, p. 253.

Victor Krohn: Fra Østerport til Store Vibenshus. Kbh. 1923, p. 91.

⁶ Pers. Tidsskr. IV, 2, p. 57.

reformert Kirke⁷ Louise Anne Toyon, f. 24/6 1728 i Kbh. (fransk reformert Kirke). Hun var Datter af Medlem af Consistoriet for den fransk reformerte Menighed, Matthieu Toyon og hans første Hustru, Marie Jeanne Gerard. Toyon, hvis Forældre var fordrevne Huguenotter, var først Stadsværtshusholder, senere kgl. Køkkenmester og blev som »den franske Kok i Pilestræde« kendt over hele København.⁸ Han nyder den sjældne Ære at være nævnt hos Holberg i »Den danske Komadies Ligbegængelse«⁹ og i »Moralske Tanker«.¹⁰

Jean Pierre Gandil fik 23/6 1758 Privilegium som Tobaksfabrikant.¹¹ Ca. 1765 rejste han til Moskva og døde i Rusland ca. 1803. Hustruen Louise Anne Gandil døde 2/4 1803 i Kbh. og jordedes paa reformert Kirkegaard.¹²

I Ægteskabet var to Børn, en Søn og en Datter. Datteren Marie Susanne Louise, f. 2/10 1758 i Kbh. (fransk reformert Kirke), blev gift i 1780 (Nikolaj Kirke) med Rasmus Sternberg Selmer,¹³ dbt. 24/7 1750 i Kbh. (Frue Kirke), der var en Søn af Byfoged Lorenz Asmus Selmer i Rønne.¹⁴ Rasmus Sternberg Selmer var Major i Borgervæbningen og Direktør i asiatisk Kompagni¹⁵ og døde 22/5 1833 i Kbh. (Garnisons Kirke), kun nogle Dage efter Hustruen, der døde 14/5 1833 i Kbh. (Garnisons Kirke). De efterlod sig fire Sønner og seks Døtre, hvis Efterslægt endnu blomstrer.

Jean Pierre Gandils Søn hed Jean Christian Frederik Gandil og var født d. 22/12 1759 i Kbh. (fransk reformert Kirke). Efter at være uddannet i Handelsfirmaet de Coninck & Reiersen blev han d. 25/2 1788 beskikket som Stadsmægler i København.¹⁶ Kort forinden (14/7 1786) holdt han i Nikolaj Kirke Bryllup med Louise Winkel, f. 3/11 1766 i Kbh. (Trinitatis Kirke), Datter af Inspektør ved Staden Københavns Brændemagasin Peter Winkel (Bestalling 13/5 1778).

⁷ Bryllupsdigt (Bibliotheca Danica III, Sp. 1112—13).

⁸ Se f. Eks.: O. Nielsen: Kjøbenhavn paa Holbergs Tid. Kbh. 1884, p. 213—14, 244.

⁹ »Den Danske Comoedies Ligbegængelse«. Kbh. 1746.

¹⁰ »Moralske Tanker«. Kbh. 1744.

¹¹ Kommercekollegiets tyske Privilegieprotokol 1758—66, p. 12—13.

C. Nyrop: Johan Frederik Classen. Kbh. 1887, p. 329, Anm.

¹² Clément: Notice sur l'Église réformée française de Copenhague. 1870, p. 100.

¹³ H. P. Selmer: Stamtavle over de danske og norske forgreninger af Slægten Selmer. Kbh. 1868, p. 86—87. Kirkebogen brændt.

Anna Brosbøll: Træk af Carl Brosbølls Liv. Kbh. 1909.

¹⁴ Stolpe: Dagspressen i Danmark IV 1882, p. 104.

¹⁵ Nationaløk. Tidsskrift, III Rk., 16. Bd., 1908, p. 510.

¹⁶ Raadstueskriverens Kopibog, Bd. 122, 1788, A Nr. 158.

Stadsmægler Gandil havde ikke mindre end 17 Børn, og Hustruen døde 30/5 1806 i Kbh. efter en Trillingefødsel. Selv døde han 14/2 1810 og jordedes sammesteds som hans Hustru, nemlig i det af ham købte store Familiegravsted paa reformert Afdeling af Assistens Kirkegaard. Stadsmægler Gandil dannede sammen med Stadsmægler Hyllested Firmaet Hyllested & Gandil og blev i den gunstige Handelsperiode en særdeles holden Mand.¹⁷ Han købte Ejendommen Kronprinsensgade 11, Holtegaard¹⁸ samt Benzonseie med Ørsted og Snoldelev Kirker.¹⁹ Medlem af Selskabet for Borgerdyd²⁰ og det kgl. kjøbenhavnske Skydeselskab.²¹

Tre af J. C. F. Gandils Sønner, nemlig Kommandør i Marinen Johan Peter Gandil (1788—1861), Revisor i Nationalbanken, Friedrich Christian Gandil (1791—1840) og Krigsassessor Louis Gandil (1801—1849), efterlod sig mandligt Afkom. De to sidstnævntes Linier er imidlertid uddøde paa Mandssiden henholdsvis 1910 og 1919.

Alle Personer af Navnet Gandil her i Danmark er saaledes Efterkommere efter Kommandør J. P. Gandil, hvis tre Sønner, Lodsinspektør, Kommandør Friedrich August Gandil (1815—1886), Lægen Johan Peter Gandil (1820—1873) og Oberst af Infanteriet Johan Christian Gandil (1827—1884)²² delte Slægten i tre Linier.

¹⁷ Rasmus Nyerup: Kjøbenhavns Beskrivelse. Kbh. 1800, p. 388.

Ryge-Jensen og Wesenberg: Mæglerkorporationen i København 1808—1908. Kbh. 1908, p. 32.

Johannes Werner: Børsen 1619—1915. Kbh. 1915, p. 87.

¹⁸ Københavns Amts nordre Birks Skøde- og Panteprotokol 1808, S. 265—71.

¹⁹ Ramsø-Tune Herreds Skøde- og Panteprotokol 1807—1812, p. 212.

²⁰ Holger Lund: Selskabet for Borgerdyd. Kbh. 1885, Bilag, p. III.

²¹ Det kgl. kjøbenhavnske Skydeselskab. 1334—1934, II, Kbh. 1934, p. 308. Skydeskive afbildet p. 48.

²² Oberst J. C. Gandils Søn Dommer i Saxkjøbing Valdemar Gandil († 1921) har indsamlet adskillige Oplysninger om Slægten. Dommer V. Gandils Broder Oberstløjtnant Louis Gandil († 1930) har sammenstillet disse Oplysninger til en haandskrevet Slægtshistorie.

SLÆGTEN WILSBECH

Ved *C. Klitgaard.*

I A. Hellemanns »Genealogiske og personalhistoriske Meddelelser« (Kbh. 1893) findes en Stamtavle over Slægten *Wilsbech*, der i sin Tid særligt var knyttet til Vendsyssel, men denne Stamtavle er for den ældre Tids Vedkommende ret ufuldkommen. For adskillige af nedenstaaende Data takkes Arkivar S. Nygård. Slægtens Hjemstavn er antagelig *Vilbæk* i *Holbøl Sogn*, *Aabenraa Amt*, men den tidligst kendte Mand i Slægten, *Rasmus Wilsbech*, er muligt kommet til *Jylland* fra *Gulland*, thi hans Fædrenearv stod hos en Søster paa denne Ø,¹ hvorfor det kan antages, at hans Fader har beklædt en Fogedstilling eller lignende dér ligesom saa mange andre *Jyder*.

Rasmus Wilsbech var født ca. 1597 og døde i *Sæby* 27. Jan. 1645 i sin Alders 49. Aar, begravet i muret Grav mellem Kirkens Nordvæg og Alteret, og over Graven blev 1652 hængt et Epitafium med hans og Hustrus, 9 Børns* og Hustruens anden Mands Portrætter og biografiske Data, hvilken Mindetavle endnu findes i Kirken, men det murede Gravsted under *Korgulvet* blev 1728 købt af *Købmand Peder Nielsen Kragelund*, som lod det rydde.² *Rasmus Wilsbech* var 1635 Ridefoged til *Asdal*, hvilken Stilling han vist beklædte til sin Død.³ 19. December 1638 tog han *Borgerskab* i *Sæby* og gav til *Borgerskabspenge* 24 *Sletdaler*, men skulde saa ogsaa for Livstid være forskaanet for *Sandemands*, *Kæmners*, *Kirkeværger* og *Skatteopkrævers Bestilling*.⁴ Han var en i økonomisk Henseende velstillet Mand og ejede en stor *Gaard* i *Sæby*, til hvilken hørte en *Have* kaldet »*Paradis*« nord for *Aaen*,⁵ og han hørte til *Borgerskabets Spidser*.

¹ *Sæby Kirkes Regnskabsbog* 1642 ff. Bl. 252.

* Der er Billede af 5 levende Børn (3 Dreng og 2 Piger) samt 4 døde Pigebørn, hvoraf 2 spæde i *Svøb*, medens de 2 andre døde har et lille rødt Kors over Hovederne.

² *Kirkens Regnskabsbog*.

³ *Jerslev H. Tgb.* 1635, *Børglum H. Tgb.* 4. Septbr. 1638, *Jerslev H. Tgb.* 13. Jan. 1642

⁴ *Sæby Raadstuepr.*

⁵ *Sæby Tgb.* 1662, Bl. 89.

Til Kirken gav han 1642 en stor, læderindbundet Regnskabsbog, der blev benyttet til 1764, og som nu findes i Landsarkivet i Viborg. Han tituleres i denne Bog »gudfrygtig, ærlig, vis og fornemme velagtede Mand«. 1646 gav han henved 100 Sldr. til Kirken, 50 til Hospitalet og 50 til fattige Skolebørn i Sæby Latinskole.⁶ Hans Sønner fik hver 1000 Sldr. i Fædrearv.⁷

Var gift med Anne Jørgensdatter, f. o. 1604, død Sæby 2. Juli 1682 i sin Alders 79. Aar. Hendes Familieforhold kendes ikke, men da en Broder til hende, Henrik Jørgensen, 1645 blev beskikket til hendes Børns Værge, maa han vel have boet i eller i Nærheden af Sæby.⁸ Hun ægtede 2. Gang o. 1652 Claus Nielsen, f. o. 1616, død i Kbh. o. 1687, begravet i en Kirke der.⁹ Han, der vist var født i Sæby, blev 1636 Student fra Slangstrup, og 1643 var han Rektor ved Sæby Latinskole, men blev 1655 afskediget paa Grund af Efterladenhed. 1. Decbr. 1652 afsagdes ved Bytinget Dom i en Sag mellem ham og hans Stedbørns Værge Henrik Jørgensen angaaende Børnenes Fædrearv, og 23. Febr. 1653 tilbød han at betale Arven til Magistraten.¹⁰ Da Kapellaniet i Sæby var ledigt 1653, lod han sig forlyde med, at han vilde være Kapellan, hvad han dog ikke blev. 1653 havde han Proces med Magistraten, fordi han ikke vilde skatte af sin Hustrus og sine Stedbørns Formue og Gods.¹¹ Efter at være afskediget som Rektor var han i en Aarrække Provstiskriver for Regnskabsprovsten over Vendelbo Provsti, Dr. med. Poul Moth, men da han omsider kom i økonomiske Vanskeligheder, begik han Underslæb mod en hel Del Kirker, og 1671 brast det sammen for ham. Torslev Kirke fik Udlæg i hans faste Ejendom og fik 20. Decbr. 1682 Indvisningsdom i Ejendomme,¹² og de andre Kirker (Aaby, Biersted m. fl.) fik intet. Senere drog han — efter Hustruens Død — til Kbh., hvor han døde.

Rasmus Wilsbech havde 5 Børn, der overlevede ham, men hvis Rækkefølge er noget uvis, nemlig: A—E.

A. Margrete Rasmusdatter Wilsbech, f. o. 1635, d. før 1691, antagelig ogsaa før 1686, gift o. 1653 med Søren Andreasen Gjedsmand, f. Sæby o. 1630, begr. Sæby 25. Aug. 1691, der 28. Septbr. 1653 gav Afkald for hendes

⁶ Borgm. Chr. Rhuus Manusk. om Sæby Kirke m. v. 1694. I Sæby Præstearkiv.

⁷ Sæby Tgb. 12. Marts, 16. og 23. April 1662.

⁸ a St. 23. Febr. 1653. Rhuus Manusk.

⁹ Hans Broder Hans Nielsen, født i Sæby, der havde levet i Skagen, tog 14. Septbr. 1650 Borgerskab som Skræder i Sæby.

¹⁰ Sæby Tgb.

¹¹ a St. 23. Marts 1653.

¹² Sæby Raadstuepr. 1. Okt. 1684.

Fædrearv.¹³ Han var Søn af Felbereder og Raadmand i Sæby, Andreas Jakobsen Gjedsmand (af den kendte Aalborg-Felbereder-Slægt), og var 1652 Felbereder i Fladstrand, hvor han 1660 ejede Bangsbo Stampemølle, og han tog 22. Decbr. 1652 Borgerskab i Sæby, under hvis Købstadsdistrikt Fladstrand hørte. 1660 flyttede han til Sæby, hvor han købte Faderens Stampemølle.¹⁴ Søren Gjedsmand var ogsaa Bartsvær.¹⁵ Ægteparret havde 2 Sønner og 2 Døtre, af hvilke her kun skal nævnes Sønnen Rasmus Wilsbech Sørensen Gjedsmand, f. i 1650erne, der antagelig har været kaldt Rasmus Wilsbech. Han var 1684 Felberedersvend hos Faderen i Sæby, men boede 1692 i Melsomvig i Norge.¹⁶

B. J o k u m R a s m u s s e n W i l s b e c h, f. i 1630erne, d. 16...; var myndig 1657 og boede 1662 i Sæby¹⁷ men er antagelig død snart efter. Hans Hustru kendes ikke, men følgende Børn kendes: 1—2.

1. R a s m u s J o k u m s e n W i l s b e c h, født i Sæby 16..., der 13. Juni 1688 tog Skudsmaalsvidne af Sæby Raadstue. Han var Ungkarl og er vel da bortrejst.

2. J a k o b J o k u m s e n W i l s b e c h, født i Sæby 16..., der 1. April 1696 tog Skudsmaalsvidne af Sæby Raadstue og da var Ungkarl. Lærte Felberederprofessionen hos sin Fasters Mand Søren Gjedsmand i Sæby og var 1713 Felbereder i Kbh.¹⁸

C. K a t r i n e R a s m u s d t r. W i l s b e c h, f. o. 1635, d. Hjørring St. Hans 22. Jan. 1698, 63 Aar ÷ 3 Mdr. 4 D. Gift I med Christen Poulsen (Børialsen), f. o. 1620, d. før 1688, »Kældersvend« og Ridefoged til Bangsbo 1650¹⁹ og 1661, Borger i Sæby, Søn af Ridefoged til Aalborghus Poul Andersen Børialsen til Lund i Rinds Herred,²⁰ der før 1612 og til 1631 boede i Ø. Hebelstrup i Hallund S. og senere i Hvilshøjgaard i Ø. Brønderslev Sogn til sin Død 1641. Poul Andersen var gift 2 Gange i ufri Stand, og begge hans Hustruer hed Ane Jensdatter; Christen Poulsen var af 1. Ægteskab. Han ses ikke død i Sæby, men hans Enke var 1688 gift II med Christen Nielsen i Store Lundergaard i St. Hans Sogn²¹ ved Hjørring.

¹³ Sæby Tgb.

¹⁴ a St. 23. April 1662.

¹⁵ a St. 29. Maj 1678, 11. Juni 1679.

¹⁶ a St. 21. Maj 1684, 21. Septbr. 1692.

¹⁷ a St. 23. April 1662.

¹⁸ Sæby Tgb. 25. Jan. 1713.

¹⁹ Vennebj. H. Tgb. 1650, Bl. 61.

²⁰ Danm. Adels Aarvog 1890 m. fl.

²¹ Skifte efter Fred. Wilsbech i Torslev og Sæby Tgb. 11. Sep. 1695.

- D. **Frederik Rasmussen Wilsbech**, f. i Sæby o. 1640, d. Torslev 1. Decbr. 1688. Blev 1661 Student fra Helsingør, krævede 1662 sin Fædrearv udbetalt,²² cand. theol. 16..., Præst i Torslev og Lendum 1667. Gift I 1668 med **Anne Thomasdatter Jetsmark**, f. 16..., d. 1682, Datter af Præsten i Skæve **Thomas Andersen Jetsmark** og **Maren Ottesdatter**.²³ Gift II med **Else Lauridsdatter Bjørn**, f. 16..., d., Datter af Præsten i Jerslev **Laurids Jensen Bjørn** og **Anne Pedersdatter Hemmed**. I første Ægteskab havde Wilsbech 4 Sønner og 2 Døtre, andet Ægteskab var barnløst. 1671 overfaldt han og hans Broder **Otto Wilsbech** ved en selskabelig Sammenkomst i Torslev Præstegaard **Niels Mortensen Kjærulf** til Hejselt og gennempryglede ham, hvorfor de senere maatte bøde 100 Sletdaler til **Kjærulf**, der skænkede Beløbet til sit Fødesogns Kirke, Ørum.²⁴ Børn 1—6.
1. **Rasmus Frederiksen Wilsbech**, f. Torslev o. 1668, d. Ingstrup 28. Marts 1714, 44 Aar, og da Forpagter paa Søsterens Gaard **Kjettrupgaard**. Boede 1702 i **Kornumgaard**, hvor han vel var Forpagter.
Gift med? Børn: a—b.
 - a. **Frederik Rasmussen Wilsbech**, f. o. 1702, d. Ingstrup 24. Marts 1771, 69 Aar. Forvalter eller Forpagter paa **Kjettrupgaard**. Gift 12. Novbr. 1739 paa **Kjettrupgaard** med »Demoiselle« **Anne Marie Christiansdatter Høyer**, f. o. 1716, d. Ingstrup 29. Decbr. 1776, 60 Aar. Børn 1)—2).
 - 1) **Aggeneto Frederiksdatter Wilsbech**, f. Ingstrup 13. Maj 1742, d. Ingstrup 1. Marts 1831, gift med **Husmand Søren Andersen i Grønhøj i Ingstrup S.**
 - 2) **Christian Frederiksen Wilsbech**, f. Ingstrup 13. Juni 1744, d.
 - b. **Katrine Rasmusdtr. Wilsbech**, hjd. **Hjørring St. Hans** 24. April 1711, døde straks.
 2. **Thomas Frederiksen Wilsbech**, f. Torslev 1670, d. Kbh. 10. April 1694²⁵ som Student.
 3. **Ide Frederiksdtr. Wilsbech**, f. Torslev 1672, død **Kjettrupgaard**, begr. Ingstrup 18. Marts 1741, gift paa **Fuglsig i Hjørring St. Olai** (i Huset efter kgl. Bevill.) 27. Okt. 1707 med **Ridefoged til Fuglsig Jordan Hen-**

²² Sæby Tgb. 16. April 1662.

²³ Hun døde paa **Kjettrupgaard** i Ingstrup S. 1716, 98 Aar gl.

²⁴ Jyske Saml. 3. III. 489 ff. Skifte efter W. findes i Aalb. Bispearkiv.

²⁵ Skiftebrev i Aalborg Bispearkiv.

- riksen, f. o. 1661, begr. Ingstrup 4. Aug. 1712, Ejer af Sdr. Kjettrup m. m. Gods i Ingstrup S.²⁶ Ingen Børn.
4. Anne Marie Frederiksdtr. Wilsbech, f. Torslev 1673, var 1694 Arving efter Broderen Thomas.
 5. Frederik Frederiksen Wilsbech, f. Torslev 9. Nov. 1674, d. 23. April, begr. Sæby 1. Maj 1714; Student Aalborg 1696, cand. theol. 1703, Kapellan i Sæby 1707. Gift med Susanne Nielsdatter Borum, antagelig Datter af Pastor Niels Jørgensen Skinkel i Borum og Lyngby.
Barn:
a. Frederik Frederiksen Wilsbech, f. Sæby 18. Okt. 1709, d. 7. Juni, begr. 13. Juni 1760 i Thise, Forvalter paa Kjettrupgaard 1726—39, død paa Hammelse. Boet ganske ubetydeligt, og Arvinger nævnes ikke.²⁷
 6. Otto Frederiksen Wilsbech, f. Torslev 1677, begr. Aalb. Bud 20. Aug. 1690, 13½ Aar, antagelig Discipel i Latinskolen.²⁸
- E. Otto Rasmussen Wilsbech, f. Sæby 1643, d. 1689, Skifte 13. Maj.²⁹ I Følge Wiberg døde han meget hastigt, da han drog hjem til Mosbjerg fra Skiftet efter sin Broder Frederik i Torslev. Bønderne fortalte efter hans Kusks Beretning, at der i Lengsholms Skov kom en Mand i Præstedragt, hvorpaa Hr. Otto stod af Vognen, gav ham Haanden og talte sagte med ham. Saa snart Hr. Otto atter kom paa Vognen, blev han syg og døde straks efter. Ligesom Broderen blev han Student fra Helsingør (1665) og blev 1669 cand. theol., hvorefter han 1673 blev Kapellan og 1675 kaldet til Medhjælper og Efterfølger hos Præsten Hans Eriksen Horne i Mosbjerg og Hørmested, hvem han dog ikke overlevede. Gift I med Ingeborg »Bjørnsdtr.« Hansdtr. Horne, f. 16..., d. Mosbjerg 8. Maj 1686, Datter af nævnte Præst Hans Eriksen Horne; gift II med Anne Christensdtr. Elling, f. o. 1661, begr. Mosbjerg 7. Nov. 1735, Datter af Præsten Chr. Jensen Snedsted i Elling og Tolne og gift II med Wilsbechs Eftermand Laurids Nim. Hr. Otto deltog 1671 i Broderen Frederiks Overfald paa Morten Kjærulf, se foran. I Skiftet efter Hr. Otto siges, at han havde en Broder Christen Frederiksen i Aalborg, der døde »ynkelig og uformodentlig« og efterlod en Søn Frederik, hvis Arv 50 Rdl. stod hos Hr. Otto. Af

²⁶ C. Klitgaard: Hvetbo Herred II. 45 f.

²⁷ Skifte i Aalborghus m. fl. A. Nr. 290 — 1760.

²⁸ Skiftebrev i Aalborg Bispearkiv.

²⁹ Aalborg Bispearkiv.

Skiftet i Aalborg 18. Febr. 1673 ses, at nævnte Chr. Frederiksen var Borger i Byen og for kort Tid siden var omkommet paa Søen paa sin Hjemrejse fra København. Han efterlod sig Enke Mette Christensdr.³⁰ (gift I med Hans Christensen) og nævnte Søn Frederik, men det har ikke kunnet oplyses, hvorledes hans Slægtskab med Hr. Otto var; han var næppe Præstens Halvbroder.

Otto Wilsbech havde 3 Børn i første Ægteskab og 1 i andet. Børn 1—4.

1. Hans Ottosen Wilsbech, f. Mosbjerg 1679, bisat 9. Septb. 1760 i Vrejlev Kirke, 81 Aar.³¹ Var 1707 Ridefoged til Høgholt i Hørmested S. og i mange Aar 1716 og 1726 tillige Forpagter paa Nibstrup i V. Brønderslev Sogn, 1730 Forpagter paa Lundergaard i Jetsmark S., 1745—1756 Prokurator i Hjørring og boede sidst paa Rønnovs-holm i Vrejlev S. Gift med Inger Katrine Kruse, f. o. 1690, begr. Hjørring 30. Sep. 1756, Datter af Købmand i Arendal Kay Ammundsen Kruse og Kirstine Elisabeth Jakobsdr. af Ingstrup Præstegaard. Børn a—i.³²

a. Otto Hansen Wilsbech, døbt V. Brønderslev 27. Septb. 1716, begr. Vrejlev 27. April 1778, Degn til Vrejlev og Hæstrup 1766, da P. Nors afstod Kaldet til ham. Gift med Anne Nielsdr. Friis, f. o. 1737, død i V. Vidstrup, begr. Maarup 20. Jan. 1791, 53 Aar. Børn 1)—7).

1) Hans Ottosen Wilsbech, f. o. 1765, d. Taars 27. Juli 1828, Indsieder hos Gaardmand Poul Christensen paa Østerheden.

2) Ingeborg Katrine Wilsbech, f. o. 1765, begr. Vrejlev 30. Nov. 1766, 1 Aar.

3) Ingeborg Katrine Wilsbech, døbt Vrejlev 11. Nov. 1767, d. Harreslev 6. Sep. 1790, gift med Gutzon Nielsen Børglum, døbt Ø. Brønderslev 17. Febr. 1754, begr. S. Harreslev 5. Juli 1808, Degn til Harreslev og Rakkeby.³³

³⁰ Hendes Broder var Jens Christensen Pallesen i Aalborg, og hun var 12. Jan. 1670 blevet viet i Aalborg Bud. til Chr. Frederiksen.

³¹ Skifte Aalborghus m. fl. A. Nr. 295 — 1760.

³² I Hellemanns Stamtavle er opført 2 Døtre, Anne og Christiane, begge gift Biering, men de synes ikke at have eksisteret og nævnes ikke i Skiftet efter Wilsbech.

³³ Han var Søn af Niels Knudsen B., Degn i Ø. Brønderslev, og Kirstine Gutzonsdr. Kolding. Blandt Gutzon Børglums Efterkommere er den dansk-amerikanske Billedhugget Solon Børglum, men denne Slægt har intet at gøre med Præsteslægten Børglum fra Ø. Brønderslev og følgelig heller intet med den første reformerte Præst i Børglum Poul Sørensen Moth.

- 4) Otto Nicolaj Ottosen Wilsbech, døbt Vrejlev 5. Aug. 1770, begr. Vrejlev 7. Marts 1773.
 - 5) Helvig (Hedevig) Wilsbech, døbt Vrejlev 4. Onsd. i Fasten, 1/4, 1772, d. Vrejlev 15. April 1846 hos Skolelærer Lars Bjørnbak i Gulager, begr. Vrejlev. Gift I Sejlstrup 1. Aug. 1794 med Clemen Abraham Jessen, f. Kjettrup 6. Juli 1765, begr. Harreslev 18. Feb. 1796, Præst i Harreslev og Rakkeby. Gift II Harreslev 29. April 1803 med Laurids Mathiesen Rimmén, f. o. 1775, d. Vrejlev 5. Nov. 1844, Degn til Vrejlev-Hæstrup.
 - 6) Anne Katrine Wilsbech, døbt Vrejlev 11. p. Tr. 1774, d. Aalb. Bud. 21. Feb. 1792, ugift.
 - 7) Otto Ottosen Wilsbech, hjd. Vrejlev 9. Juli 1778, d. V. Vidstrup, begr. Maarup 19. Maj 1786.
- b. Key Hansen Wilsbech, døbt V. Brøndersl. 23. Feb. 1718, antagelig død ung, død før Faderen.
 - c. Laurits Hansen Wilsbech,³⁴ døbt V. Brøndersl. 16. April 1719, boede 1760 i Kbh.
 - d. Anders Hansen Wilsbech, døbt V. Brøndersl. 26. Marts 1720, død Christianshavn 26. Jan. 1781, Brygger og Stadskaptajn. Gift I 16. Jan. 1744 med Margrete Bjørner, f. o. 1727, d. 10. Feb. 1746, gift II 19. Marts 1756 med Mette Katrine Cramer, f. o. 1730, d. 14. Juli 1791. 6 Børn. Om Efterkommerne henvises til Hellemanns Stamtavle.
 - e. Karen Holm Wilsbech, døbt V. Brøndersl. 22. Aug. 1721, død før Faderen.
 - f. Vist dødfødt Barn, begr. V. Brøndersl. 13. Sept. 1722.
 - g. Jakob Hansen Wilsbech, døbt V. Brøndersl. 24. Sept. 1724, skal som Sømand være rejst til England o. 1745, nærmere ubekendt.
 - h. Erik Jens Hansen Wilsbech, døbt V. Brøndersl. 11. Sep. 1726, begr. 30. Marts 1727.
 - i. Erik »Jensen« Hansen Wilsbech, døbt Jetsmark 16. Maj 1730, d. Hæstrup 5. Maj 1810, Justitsraad. Var Ridefoged til Vrejlev Kloster og 1769—1810 Ejer af Hæstrupgaard og 1768—1798 af Sejlstrupgaard samt 1777—1801 af Rønnovsholm. Var meget rig og var tillige meget driftig, men var dertil en haard Hus-

³⁴ Indført i Kirkebogen uden Navn.

bond for Fæsterne og en stor Kværulant, der stadig laa i Ufred med andre; formodentlig var han nærmest sindssyg. Gift Sejlstrup 16. Dec. 1763 med Maren Biering, f. Hjørring 174*, d. Hæstrupgaard 11. Maj 1812, Datter af den rige Købmand Peder Biering³⁵ og Else Nielsdr. Erik Wilsbech og Hustru ligger begravet paa Sejlstrup Kirkegaard under en nu forvitret Gravsten. Børn 1)—4).

- 1) Peder Biering Wilsbech, døbt Sejlstrup 14. Nov. 1764, d. Hæstrupgaard 7. Juli 1837, Ejer af Villerup i Skallerup S. 1816—1821 og af Hæstrupgaard 1821—1830. Boede 1809 i Søholm i Jelstrup S. Var sindssyg og umyndiggjort. Gift Rubjerg 9. Juli 1797 med Anne Kristoffersdatter, f. o. 1773, død Hæstrupgaard 11. Sep. 1836, en Bondepige fra Lyngby S., der i Kirkebogen ved hendes Begravelse roses af Præsten som »et sjældent Menneske«. I Ægteskabet var der antagelig kun Datteren Helmi che Margre te Wilsbech, f. o. 1808, d. Hæstrupgaard 11. Jan. 1830, gift Hæstrup 30. Okt. 1829 med Nicolaj Toft Kabell, f. Thisted 1. Juli 1801, d. Hæstrup 14. Juli 1849, Ejer af Hæstrupgaard og Søn af Pastor Søren Kabell i Hjørring. N. T. Kabell blev gift II i Thisted 27. Sep. 1833 med Agate Kristine Marie Toft, f. Aarupgaard i Vindblæs S. 2. Sep. 1808, d. Hæstrupgaard 7. Juni 1839.
- 2) Ingeborg Katrine Wilsbech, f. Sejlstrup 15. Feb., døbt 26. Feb. 1766, d. 24. April 1840, gift 1785 med Justitsraad, Generalkrigskommissær Ole Tønder Lange, f. Rødkilde 18. Juli 1749, d. Kbh. 10. Maj 1814, Ejer af Bratskov, Oksholm, Kastrup Glasværk m. v.³⁶ Paa Bratskov foretog han store Afvandingsarbejder, inddæmmede Sønder Økse Vejle og udtørrede delvis Nørre Økse Sø, anlagde Teglværk m. v. og oprettede paa Bratskov Enge de store Afbyggergaarde Wilsbechsminde og Langeslund, ligesom han i Hals Sogn, hvor han ejede Hals Ladegaard, anlagde Gaarden Langesminde. Ingen Børn.
- 3) Hans Wilsbech, døbt Sejlstrup 1. Juni 1768, d. Sejlstrup 5. April 1842, ugift. Var sindssyg, klæd-

³⁵ Ejer af Sejlstrupgaard og Tidemandsholm, død 1784.

³⁶ Brickas Biogr. Lexicon X. 40.

te sig i Kvindeklæder og var frygtet af Kvinderne paa Sejlstrupgaard, hvor han mest havde Tilhold. I Aarene 1823—26 var han Ejer af Bratskov, som han havde maattet overtage som Prioritetshaver.

- 4) **Helmiche Margrete Wilsbech**, døbt Sejlstrup 22. Sep. 1769, begr. Sejlstrup 31. Marts 1770.
2. **Anne Ottosdtr. Wilsbech**, f. Mosbjerg o. 1680, begr. Aaby 21. Feb. 1770, 91 Aar, gift Ingstrup 9. Juli 1715 med **Frans Nielsen Heinsvig**, f. o. 1677, begr. Aaby 18. Feb. 1744, 67 Aar, Degn til Aaby og Biersted 1706, gift I Storvorde 25. Okt. 1708 med **Mette Marie Arentsdatter**, f. 16... , d. Maj 1714,³⁷ Datter af **Arent Arentsen**, Præst i Storvorde. Anne Wilsbech havde ingen Børn.
3. **Laurids Ottosen Wilsbech**, f. Mosbjerg o. 1680, levede 1689, nærmere ubekendt.
4. **Otto Ottosen Wilsbech**, f. Mosbjerg 10. Aug. 1689 (efter Faderens Død), d. Bregninge 12. Maj 1777; Student Aalborg 1707, Præst i Bregninge og Bjergsted 1724, Provst 1754—64, ugift, Legatstifter. Gravsten Bregninge Kirkegaard.³⁸

³⁷ Skifte 30. Dagen 11. Juni, i Aalborg Bispearkiv.

³⁸ Ny kirkeh. Saml. VI. 414.

FORTEGNELSE OVER
DEN DANSKE STAMTAVLE-LITTERATUR
I AARENE 1933 OG 1934.

Slægtsforeningernes Medlemsblade er kun medtaget, forsaavidt der i Aargangen 1933 eller 1934 indeholdes genealogisk Stof. — For de øvrige Tidsskrifters Vedkommende henvises til Th. Døssing og Robert L. Hansen: Dansk Tidsskrift-Index 19. Aarg. 1933. Kbh. 1934, S. 341—376 og 20. Aarg. 1934. Kbh. 1935, S. 319—350.

1933.

Slægtstavlesamlingen 1933 omfattende kortfattede Slægtsbio-
grafier over nulevende kendte Personers Fædreneslægt i ret Linie.
Udgivet af Dansk personalhistorisk Bureau. Kbh. 1933. 8vo. 90
Sider.

Danmarks Adels Aarbog. Udgivet af en Forening. Redigeret
af J. V. Teisen og Louis Bobé. 1933. 50. Aargang. Jubilæums-
udgaven I. Kbh. (1933.) 8vo. XXVIII + 89 + 452 Sider. —
1934. Jubilæumsudgaven II. Kbh. (1933) 8vo. 282 + 43 Sider.
Indeholder fuldstændige Stamtavler, med Vaabenafbildninger og
Portrætter, over Slægterne Berner, Bernstorff, Lerche, Plessen,
Schimmelmann, Trampe, Tuxen, Wurmb.

Skovbogaard og dens Beboere gennem 300 Aar, af Ane Birthe
Pedersen, stud. merc., og Svend W. Carlsen, stud. jur. Kbh. 1933.
8vo. 117 dupligerede Sider. Heri Oversigter over Gaardens Ejere
og deres Slægter.

Th. O. Achelis: Haderslev Hjorte-Apoteks Historie 1557—1583
—1933. Udgivet ved Apoteker Schack Køster Obel, Haderslev.
Haderslev 1933. 8vo. 80 Sider. Heri Stamtavler over Familierne
Albinus, Schultze, Sass, Langheim.

L. J. Baagøe: Et dansk Firmas Udvikling fra dets Grundlæg-
gelse for hundrede Aar siden til 1933. Svendborg 1933. 8vo. Side
5—6: Slægten Baagøe.

Meddelelser fra Slægtsforeningen Barfoed—Barfod. Redak-
tion: Knud V. Barfoed, Helga Barfod og L. F. la Cour. Nr. 10.
Februar 1933. 8vo. Side 170—177: Lidt om nogle af den yngre
Linje.

Stamtavle over kjøbmann i Larvik Carl Wilhelm Barfoeds efterkommere. (Tillegg til Fr. Birkedal Barfod: Stamtavle over Slægten Barfod, Kbh. 1925, s. 60.) Ved Aage Barfoed, stud. jur. Oslo 1933. 4to. 16 dupligerede Sider.

Anders Andersen Borch's Descendenter. Udarbejdet paa Foranledning af Bestyrelsen for Købmand Anders Borch's Familielegat. Af Albert Fabritius. Kbh. 1933. 8vo. 70 Sider.

Kgl. Over-Parforcejæger Heinrich Bruhns Efterkommene. (Af Sten-Orla Bruhn. Kbh. 1933.) 8vo. 38 Sider. Med Omslagstitel: Slægten Bruhn.

Paul Christiansen & Søn (1833—1933). Af en Murer-slægts Historie. (Udarbejdet af Chr. Petersen.) Haderslev 1933. 8vo. 28 Sider.

Opgørelse i Dødsboet efter Fisker Anders Corneliussen af Tisvildeleje, død den 3. Oktober 1930. (Hillerød 1933.) 8vo. Side 4—8: (Fortegnelse over Afdødes og hans Hustrus Slægt).

Stamtavle over Slægten Espersen og Lind. Samlet og skrevet 1931—32 af K. Thorsen. (Rønne 1933.) 8vo. 22 Sider.

Danske Slægter Fabricius. Udarbejdet af F. B. Fabricius, Læge, og L. P. Fabricius, Sognepræst. I. Slægten Fabricius fra Faaborg. 1. Hæfte. Kbh. 1933. 8vo. 48 Sider. 2. Hæfte 1934 se nedenfor.

Gedalia og hans Forfædre. Livs- og Tidsskildringer af Johannes Werner. Kbh. 1933. 4to. 224 Sider.

Stamtavle over Familien Glud gennem 400 Aar. Udgivet af Kristian Glud Konradsen, Sognepræst i Ebeltoft. Randers 1933. 8vo. 109 Sider.

En Sømands-Slægt. Fortryk til Ludvig Thomsen, Kolding Sejlskibe. I Anledning af Peter Gottlobs 80-aarige Fødselsdag Søndag den 26. November 1933. Kolding 1933. 8vo. 4 Sider. — Senere trykt i Ludvig Thomsen: Kolding Sejlskibe. Kolding 1933, Side 68—69.

Kjøbmann i Bergen Edvard Isach Hambro og hans efterslekt. Av Th. Bull. (Trykt i 100 eksemplarer.) Oslo 1933. 8vo. 136 Sider.

(Stamtavle over Efterkommere af) Lars Hansen af Grumløse. Samlet af Th. Kauslund. [Odense 1933.] Tvær-8vo. 3 Tavler.

Louis Bobé: Moritz Hartmann, 1656—1695, dansk og venetiansk Orlogskaptajn, Ridder af San Marco og Gouverneur i Trankebar. Danmarks Forbindelser med Republikken Venedig. Kbh. 1933. 4to. S. 11—16: Afstamning.

Hartwich. Anetavle udarbejdet ved Personalhistorisk Institut. Kbh. [1933.] 8vo. 12 Sider. (Familierne Hartwich, Bruun, Morsing, Weber, Vedel, Lorentzen, Luffe, von Koplau.)

Adslev-Slægten. Slægts-Aarvog 1933. 1. Tillæg til Slægtsbog for Efterkommere af Gaardejer Peder Jensen og Hustru Mar-

grethe Rasmusdatter af Adsløv. Redigeret af Thøger Jensen og N. P. Østergaard. Skanderborg 1933. 8vo. 48 Sider. 2. Tillæg 1934 se nedenfor.

Slægten J e n s e n i u s. Af Th. Hauch-Fausbøll, »Dansk genealogisk Institut«. Kbh. 1933. 8vo. 32 Sider. Efterskrift 1934 se nedenfor.

Stamtavle over Efterkommere af Christian K r a r u p til Dejbjerglund. Udgivet af Christian Krarup, Sognepræst. 5. Udgave. Sorø 1933. 8vo. 157 Sider.

Meddelelser om Familien K r a r u p. Udgivet af Sognepræst Chr. Krarup i Tjustrup pr. Fuglebjerg. Nr. 9. Marts 1933. (Ringkjøbing.) Tvær-4to. Side 93—108 (med Fællestitel til Nr. 1—9, 1915—33).

Kræ Kraarup og An' Gaaskjær, Øster Gaaskjær i Vandborg. Slægtshistorie samlet af Kr. K r a r u p. Kbh. 1933. 8vo. 20 Sider.

Chr. N. Krogh: Slægten K r o g h. Skive 1933. 8vo. 53 Sider.

En nordslesvigsk Bondeslægts Historie. Slægten K r o g h 1653—1933. Af A. Krogh, Lektor ved Viborg Katedralskole. Viborg 1933. 8vo. 210 Sider.

J. S. Møller: Købmand Ole Lund. Særtryk af Historisk Samfunds Aarbog 1933. Holbæk 1933. 8vo. Side 3—6 om Familien L u n d.

Chr. Merrild Lundby: M e r r i l d - Slægtens Grene (M. S. G.) I. Del. Roskilde 1933. 8vo. 99 Sider.

Præsten Otto F. M o e. Ved hans ældste Søn [Axel Fr. Moe]. Kbh. 1933. 8vo. S. 7—11: Forældrene [og Slægten].

Af en Slægts Historie (M y l l e r u p - Slægten). Samlet af Gaardejer H. Chr. Pedersen, Dreslette, m. fl. Assens 1933. 8vo. 41 Sider.

Universitets-Gaardmand Hemming Nielsen, Abildhøjgaard, Hellested, og Hustru Lisbeth Pedersdatters Slægt i to Hundrede Aar. (Udarbejdet af L. Pedersen-Vindsebæk, Valløby.) Køge 1933. 8vo. 70 Sider.

Familien N y e g a a r d på Frederikskilde (1811—1862). Af S. Nygård. Trykt som Manuskript i 100 Eksemplarer. Odense 1933. 8vo. 385 Sider.

Mænd af Slægten, ved Søren B. N y h o l m. Kbh. 1933. 8vo. 115 Sider.

Min Slægtsbog. Fred. Kr. R a s m u s s e n, Skyttehave. Middelfart 1933. 8vo. 71 Sider.

Slægten R a v n til »Nørgaard«, Vonsild Sogn, Kolding Herred. Ved J. P. J. Ravn. Trykt som Manuskript. Kbh. 1933. 4to. 58 Sider.

Slægten R i e g e l s gennem tre Hundrede Aar. 10 Generationer. Udarbejdet af C. W. O. Riegels. Trykt som Manuskript. Kbh. 1933. 8vo. 64 Sider.

Slægten Ring fra Aabosyssel. Ved Alfred Elmquist og Niels P. Bjerregaard. (Træsnit paa Omslaget af Asta Ring Schultz.) Skive 1933. 8vo. 96 Sider.

Slægten Schaffalitzky de Muckadell, oprindelig Pšovický z Mukoděl. Fra 12' til 19' Aarhundrede. (Udgivet af C. A. Schaffalitzky d. Muckadell, Ingeniør, cand. polyt.) Uden Sted 1933. 4to. 90 duplikerede Blade.

Familien L. Schiøttz-Christensens Slægtetog, Christensen fra Sorø, Schram, Schiøttz, Krabbe. Ved Niels Hedin. Udgivet for Slægten af Thora Schiøttz-Christensen. (Udgivet i Hundredeaaret 1833—1933 for Farmoderens, Fru Hanne Christensen, født Schiøttz's Fødsel i Allerslev Skole.) Aalborg 1933. 4to. 220 Sider. Oplag: 200 Eksemplarer.

Fra Slægten Schous Bolig, Gl. Antvorskov ved Slagelse. I. Trykt som Manuskript for Familiens Medlemmer. (Udgivet af H. J. Schou, Dianalund. Slagelse 1933.) 8vo. 34 Sider.

Familien Spangsberg af 12. Juni 1781. Udarbejdet af Laust Spangsberg, cand. polyt. Fabrikinspektør, Roskilde. Trykt som Manuskript. Roskilde 1933—34. 8vo. 142 Sider + 1 Mappe med Tavler.

Stenoniana. Udgivet af Vald. Meisen og Knud Larsen. Bind I. Kbh. 1933. 4to. Side 38—49: Oplysninger om Niels Stensen (hans fædrene Slægt og hans Opvækst i København). Ved M. K. Zahrtmann.

Stamtavle over Familien Tryde. 2den reviderede og forøgede Udgave ved Frederik Vilhelm Tryde. Kbh. 1933. 8vo. 44 Sider.

Rigshofmester Kristoffer Valkendorff til Glorup (1525—1601). En Biografi ved Arthur G. Hassø. Kbh. 1933. 4to. Side 1—7: Slægt.

Niels August Wolff (9/8 1833—21/12 1886). Et Mindeblad af F[rits] N[ial] W[olff]. Trykt som Manuskript. Kbh. 1933. 8vo. Side 39—40: Henvisninger (med Slægtsoplysninger).

1934.

Stamtavler over danske Adelslægter, ved Louis Bobé. XI—XIII. Særtryk af Danmarks Adels Aarbog. Kbh. 1934. 8vo.

Danmarks Adels Aarbog. Udgivet af en Forening. Redigeret af J. V. Teisen og Louis Bobé. 1935. 52. Aargang. Kbh. 1934. 8vo. XXV + 450 + 150 + 48 Sider. Indeholder fuldstændige Stamtavler, med Vaabenafbildninger og Portrætter, over de uddøde Slægter Bering, von Berns, Hielskiold, Lodehat, Vendelbo, Viereck og over de nulevende Slægter Blome, Gyldenkrone (Marselis), Hielmcrone, von Thienen.

Minder om gamle Hjem og Slægter i Ods Herred. Udgivet af Lars Andersen. III. Bind. Kolding 1934. 8vo. 37 Sider. (Slægten

Kynemundt samt følgende Personers Slægter: Mads Eriksen i Hørve, Gaardmand Rasmus Olsen i Højby, Gaardmand Peder Poulsen i Høve, Søren Pedersen i Faarevejle, Gaardmand Hans Johansen i Høve, Gaardmand Peder Sørensen i Sneglerup.)

Stamtavle over Tre Familier i Nr. Broby fra »Krogsgaard«, »Aagaard« og »Ærtebjerggaard«. Samlet og skrevet af Dorthea Kirstine Krestensen, født Hansen, født i Krogsgaard i Nr. Broby 30/11 1856. Skrevet 1932. (Glamsbjerg) [1934]. 8vo. 89 Sider.

Stamtavle over Familien Karen Jørgensdatter og hendes 2 Mænd, der begge hed Jens Andersen. Samlet og udgivet af P. Espersen, Lille Hallegaard, Aaker. Aakirkeby 1934. 8vo. 64 Sider.

Stamtavle over Slægten Berner. Udarbejdet af Lehnsbaron H. Berner Schilden Holsten og Genealog Albert Fabritius. Særtryk af Danmarks Adels Aarbog 1934. Kbh. 1934. 8vo. 14 Sider + Billedtillæg.

Børnevennen Peter Blomberg. 50 Aar i Indre Missions Tjeneste. Af Emil Steenvinkel, Sognepræst i Søborg. Kbh. 1934. 8vo. Side 9—11: Af Blombergs Slægtbog.

Justitsraad, Bibliotekar Jørgen Andresen Bøllings Efterkommere. Udgivet af F. A. Bølling. Januar 1934. Plan 1—3. [Kbh. 1934.] Tvær-Fol. 3 Blade.

Slægten Dinesen gennem 300 Aar, ved Th. Hauch-Fausbøll. Kbh. 1934. 8vo. 107 Sider.

Henric Envoldsen (1705—1772), Skovfoged i Rondenom i Terslev Sogn, og hans Efterkommere. Samlet af Karen Kirstine Henriksen, Nyelandsvej 6, København. Kbh., Hillerød (1934). 8vo. 271 Sider.

Danske Slægter Fabricius. Udarbejdet af F. B. Fabricius, Læge, og L. P. Fabricius, Sognepræst. I. Slægten Fabricius fra Faaborg. 2. Hæfte. Kbh. 1934. 8vo. Side 49—72.

Stamtavle over Slægten Fischer fra Bryrup. Ved Otto Fr. Arends. Kbh. 1934. 8vo. 72 Sider.

Fanny Fang: Handelsmand og Slagter. Udgivet af de historiske Samfund for Holbæk Amt og Københavns Amt. Roskilde (Holbæk) 1934. 8vo. Side 19—25: Lidt Familiehistorie (Familien Frederiksen).

Slægtstavle. Af Sognepræst N. Granild, Viby. Kongsvang 1934. Fol. 1 Blad.

H. F. Grandjean: Stamtavle over Familien Grandjean. 3. Udgave, udgivet af Grandjean-Samfundet ved Albert Fabritius. Kbh. 1934. 8vo. 71 Sider.

Iver Heide og Rebekka Højberg, deres Forslægt og Liv samt en kort Beskrivelse af Herregaarden Søgaard. Af Thorv. Lodberg. Ringkøbing 1934. 8vo. 48 Sider.

Slægten Helweg i Danmark. Samlet af Mimi Helweg. Frederiksberg 1934. 8vo. 88 Sider.

William Kierkegaard: Slægterne Henckel og Kierkegaard. (Trykt som Manuskript i 6 Eksemplarer.) Kbh. 1934. 8vo. 66 Sider. Særtryk af William Kierkegaard: Træk af min Slægts og mit Livs Historie. Se nedenfor.

Oberst H. C. Hertel og hans Slægt. Ved H. C. Hertel, Artillerikaptajn. Kbh. 1934. 8vo. 70 Sider.

Supplement pr. 1ste April 1934 til Jens Hjorths Stamtavle over Slægten Hjorth. Udarbejdet af: Niels Hjorth, Birkelse, og Carl Gustav Hjorth, Svendborg. [Svendborg 1934.] 4to. 6 Sider.

Slægten Hjorth. Med Biografier og Billeder. Udarbejdet paa Foranledning af Robert Hjorth ved Johs. K. Gyrstinger. (Trykt som Manuskript i 100 Eksemplarer.) Kbh. 1934. 8vo. 22 Sider.

Selvejergaardmand Peder Jensen Holtets Slægt. Af Ths. Holt. Hjøring 1934. 8vo. 158 Sider.

Adslev-Slægten. Slægts-Aarbog 1934. 2. Tillæg til Slægtsbog for Efterkommere af Gaardejer Peder Jensen og Hustru Margrethe Rasmusdatter af Adslev. Redigeret af Thøger Jensen og N. P. Østergaard. (Trykt som Manuskript.) Skanderborg 1934. 8vo. 48 Sider.

Efterskrift til Bogen om Slægten Jensenius (af Chr. Jensenius og Herluf Jensenius). [Kbh. 1934.] 8vo. 4 Sider, indeholdende Rettelser og Tilføjelser til den i 1933 udgivne Stamtavle.

E. Juel Hansen: Billedhuggeren Jens Adolf Jerichau's Slægt. (Særtryk af »Personhistorisk Tidsskrift« 9. Række, 6. Bind, 3.—4. Hæfte.) Kbh. 1934. 8vo. 6 Sider.

Anders Nielsen Kaae: Barndoms minder fra Midten af forrige Aarhundrede 1847—1934. Hans Sønner lod denne Bog trykke i Aaret 1934. (Vejle.) 8vo. Side 40: Om Slægten fra Toustrup.

Till släkten Kierkegaards historia. Några anteckningar om dess svenska förbindelser. Av Bengt Hildebrand. Särtryck ur Personhistorisk Tidsskrift 1933. Stockholm 1934. 8vo. Side 91—111.

William Kierkegaard. Træk af min Slægts og mit Livs Historie. (Trykt som Manuskript i 6 Eksemplarer.) Kbh. 1934. 8vo. Side 7—45: Slægten Henckel. Side 46—66: Slægten Kierkegaard.

Typograf Jens Christian Lunds Erindringer. (Udgivet af Georg Nørregaard.) Kbh. 1934. 8vo. Side 116—117: Familieoversigt over de i Bogen omtalte Personer.

Ahmentafel (für Peter Matthiesen, 1821—81, Kaufmann in Hadersleben). [Haderslev 1934.] 8vo. 4 Sider uden Titelblad.

Provst Thomas Christian Møller: Slægtsminder og egne

Oplevelser. Struer 1934. 8vo. Side 7—12: Træk af Slægtens Historie i det 18. og Begyndelsen af det 19. Aarhundrede.

Andet Tillæg til Stamtavler over Slægterne *Olivarius* og de *Fine*. (Udgivet af »Slægten *Olivarius'* Familielegat«.) Nykøbing F. 1934. 4to. 34 Sider.

Fru Augusta Frederikke *Payngk's* Legat. Slægtsregister over Descendenter af Fru Augusta Frederikke *Payngk*, f. *Petersens* 3 Søstre: 1) Johanne Marie *Seidelin* i hendes Ægteskab med Distriktslæge *Seidelin* i Roskilde. 2) Caroline Augusta *Koch* i hendes Ægteskab med Gartner *Koch* af Frederiksberg, og 3) Frederikke Emilie *Freuchen* i Ægteskab med Provst *Freuchen* i Faxe ... Helsingør [1934]. 4to. 8 Sider.

Til mine Børn. (Udgiver: Mette Hansen.) Jyderup 1934. 8vo. Side 5—7: Hvad jeg ved om min Slægt. Side 7—9: Hvad jeg ved om Jer Far's Slægt. Side 46—47: [Stamtavle: Efterkommere af *Niels Pedersen* (1734—1824).].

Victorinus *Pingel*. En Livsskildring. Med Noter om hans Fader, Geologen *Christian Pingel* og hans Familie. Af Victor Madsen. (= Danmarks geologiske Undersøgelse. IV. Række. Bd. 2. Nr. 1.) Kbh. 1934. 8vo. Side 73—79: Noter om Dr. Victorinus *Pingel's* Fader, Geologen *Christian Pingel* og hans Familie.

Poul Carit Andersen: Henrik Pontoppidan. En Biografi og en Bibliografi. Kbh. 1934. 8vo. Side 9—14: [Om Slægten *Pontoppidan*].

Mine Børns Forfædre. I. Deres Moders Slægt (Slægten *Quedens*). En Slægtstavle udarbejdet af A. H. Winge. Aarhus 1934. 8vo. 41 Sider.

Stamtavle over Familien *Riber* fra Svendborg. Samlet af Raadmand, Postmester A. Magius. Kbh. 1934. Fol. 1 Blad.

Peter Hertz: Maleren L. A. *Ring*. Kbh. 1934. 4to. Side 11—17: Afstamning.

Familien *Schiøtz*. (Tilegnet mine Forældre Adolph Johan Frederik *Brasch* og Elisabeth *Brasch*, f. *Berthelsen*, paa deres Guldbryllupsdag, 1. Januar 1935, af Gudrun *Jacobsen*, f. *Brasch*.) (Kbh. 1934.) 8vo. 23 Sider.

Slægten *Schwensen* fra Aabenraa. Paa Foranledning af Direktør Kai S. *Schwensen* udarbejdet af Albert *Fabritius*. Kbh. 1934. 4to. 241 Sider.

Slægten *Stadel* paa Morsø. (Af Ellen-Maria Møller. Trykt som Manuskript i 85 Eksemplarer.) Kbh. 1934. 8vo. 88 Sider.

Den Suhrske Stiftelse 1909—1934. Udgivet af Den Suhrske Stiftelse i Anledning af dens 75 Aars Bestaaen. (Kbh.) 1934. 4to. Hertil hører to Stamtavler over den *Suhrske* Families ældre og yngre Linie.

E. Juell Hansen: Kontorchef Victor *Sørensen's* Slægt 1864

20. Oktober 1934. (Trykningen bekostet af Købmand Oscar Foght-Sørensen, Frederikssund.) Odense 1934. 4to. 8 Sider.

Slægtregister vedrørende Familien Bendix Th o s t r u p fra Viborg. Et Forarbejde før Anetavlen. Udarbejdet af Chr. Bendix Thostrup. Udgivet af Børnene ved Carlo Bendix Thostrup. Trykt som Manuskript for Familien. Viborg 1934. 8vo. 58 Sider.

Stamtavle over Slægten T u x e n. Udarbejdet af Lehnsbaron H. Berner Schilden Holsten og Genealog Albert Fabritius. Særtryk af Danmarks Adels Aarbog 1934. Kbh. 1934. 8vo. 9 Sider + Billedtillæg.

Licent. med. Johann Valentin Wille (Johannes Valentinus Willius), Læge hos Abrahamstrups (Jægerspris) Ejer Over-Jægermester Vincentz Joachim Hahn i Aarene 1674—1676 samt kgl. dansk Feltmedikus. Af Eiler Høeg. Kbh. 1934. 8vo. Side 13—16: Hans Slægt.

Familien Will u m s e n i Christiania. Med et tillæg om dens danske forbindelser. Ved Wilh. Willumsen. Oslo 1934. 4to. 36 Sider.

Præsten i Ørbæk Rasmus Pedersen W i n t h e r s Beretning om sin Slægt og sit Liv. Udgivet og forsynet med Oplysninger om hans Efterslægt af Axel Kofod. (Omslagstitel: Den Wintherske Slægtbog fra 1755.) Kbh. 1934. 4to. 175 Sider.

Supplement til Stamtavle-Fortegnelsen for 1932.

Se 9. Række, 6. Bind (54. Aargang) 1933, Side 260.

P. Lassen, Strukstrup: Angelbominder før og efter Verdenskrigen. Kbh. Flensborg 1932. 8vo. Side 7—8: Familien L a s s e n, især denne i Forbindelse med Strukstrup.

Supplement til Stamtavle-Fortegnelsen for 1931.

Se 9. Række, 6. Bind (54. Aargang) 1933, Side 258.

De sidste syv Led (200 Aar) af Præsteslægten Sommer fra Præstholm, Gosmer Sogn. Samlede i de sidste fem Aar af Otto Sommer, Sognepræst. Bekostet udgivet af Slægtsmedlemmer. (Slagelse) [1931]. 8vo. 24 Sider.

N. M. Kromann: Sønderho-Slægten Th ø g e r s e n s ældste Led. [Esbjerg ca. 1931.] Fol. 1 Blad.

N. M. Kromann: Fanø-Slægten W a r r e r s ældste Led. Særtryk af Fanø Ugeblad 1930—31 med nogle Tilføjelser. Esbjerg (trykt i Nordby) 1931. 4to. 1 Blad + 8 Sider.

Supplement til Stamtavle-Fortegnelsen for 1930.

Se 9. Række, 4. Bind (52. Aargang) 1931, Side 267.

Slægten L e m m i n g 1792—1930. (Af E. Dahlberg, cand. jur.) Kbh. (trykt i Kallundborg) 1930. 8vo. 15 Sider.

Supplement til Stamtable-Fortegnelsen for 1929.

Se 9. Række, 4. Bind (52. Aargang) 1931, Side 264.

J. P. Aaboe Kristensen: Erindringer fra mit Liv. Horsens (1929). 8vo. Side 9 ff.: Min Slægt og min Barndomstid.

Slægten Fasting i Danmark. Ved S. O. Fasting. Kbh. 1929. 8vo. 96 Sider.

Supplement til Stamtable-Fortegnelsen for 1917.

Se 7. Række, 3. Bind (39. Aargang) 1918, Side 272.

Das Geschlecht Schwave (S w a v e). Von M. Grube, Stadtbauinspektor in Stettin. Sonderdruck aus der Vierteljahrsschrift für Wappen-, Siegel- und Familienkunde des Vereins »Herold«, Berlin, Heft 4, 1917. 8vo. Side 185—193.

SMAA MEDDELELSER.

ET VIDNESBYRD OM FREDERIK DEN STORE 1780.

Blandt de tyske Statsmænd, der i det 18. Aarhundrede stod i den dansk-norske Helstats Tjeneste, er Grev Rochus Friedrich Lynar (1708—1781) en af de mere fremtrædende. Uagtet hans Personlighed og Indsats ikke stod Maal med Bernstorffs, ydede han Landet vigtige diplomatiske Tjenester, bl. a. i Sendelser til Sverige og Rusland; men især er hans Navn knyttet til Syvaarskrigen, da han som Statholder i Oldenborg og Delmenhorst blev tilkaldt for at mægle Fred mellem Frankrig og Hertugen af Cumberland, Kongen af Englands Søn. Resultatet blev den stærkt omtvistede Traktat i Kloster-Zeven (Hannover) i Septbr. 1757, der berøvede Frederik den Store hans eneste Allierede, Hannover. Dog snart efter kom Sejren ved Rossbach og efter den Englands Indtræden som Preussens Forbundsfølge, og dermed var Kloster-Zeven Traktatens Rolle udspillet. Frederik den Store beholdt Grev Lynars Mægling i bitter Erindring og skrev efter hans Død¹: — — »Paa denne Tid [1757] opsnappede man i den preussiske Arme Breve fra Grev Lynar til Grev Reuss; begge disse Mænd tilhørte den Sekt, som man kalder Pietisterne. Grev Lynar skrev til sin Ven om disse Forhandlinger: »Tanken om at afslutte Konventionen var en Himlens Indskydelse. Helligaanden gav mig Kraft til at standse de franske Vaabens Fremskridt, som Josva engang standsede Solen. Den hellige Aand, som holder Verdensaltet i sine Hænder, har betjent sig af mig som sit uværdige Værktøj for at skaane dette lutherske Blod, dette kostbare Menneskeblod, som skulde udgydes.« Frederik den Store slutter med at fastslaa, at Ulykken vilde, at Grev Lynar blev ene om at tildele sig selv Bifald; »vi lader ham blive staaende mellem Josva og Solen for at gaa over til mere interessante Genstande«. —

Kort før Frederik den Femtes Død tog Lynar sin Afsked som Statholder og flyttede til Nederlausitz, hvor han tilbragte de sidste femten Aar af sit Liv paa Stamgaarden Lübbenau, naar han da ikke besøgte Dresden eller Berlin. Det sidste Sted opholdt han sig navnlig i Vintermaanederne; en gift Dat-

¹ Oeuvres de Frederich le Grand IV. Berlin 1847, pag. 143 f. ter boede i Berlin, og en Svoger var Overhofmarskal hos den preussiske Konge.² Hvem det nedenfor meddelte Brev, der findes i Privateje, er rettet til, er umuligt at afgøre med Sikkerhed; maaske stammer det fra hans Korrespondance med Vennen, Kancelliraad Zachariessen i Oldenburg, en Brevveksling, der fortsattes til Lynars Død.

Brevet viser, at Lynar nærede en lignende Skepsis overfor Frederik den Stores Livsanskuelser som Kongen i sine Erindringer overfor Grevens:

Monsieur,

Vous avez eu la bonté de me procurer il y a quelques années une piece de drap rouge des Gobelins. Je ne sais si Vous avez encore quelque commissionnaire à Paris. En ce cas là je Vous prie très humblement de me

faire avoir encore une piece de ce même drap, et de me la faire adresser par la voye de Strasbourg et de Leipzig directement à Lübbenau. Je Vous en aurai une obligation infinie, et en payerai incessamment le prix et les fraix, ou Vous l'ordonerez. Je suis depuis quelques jours ici, pour visiter mes parents. J'ai trouvé, qu'on y mène une vie assez tranquile et unie. Le Roi est à Potsdam, entouré de quelques personnes, qui l'amusement. Son humeur n'est pas toujours des meilleures. Les infirmités inséparables de l'age, les approches de l'écroulement d'un vieux édifice, l'incertitude d'un avenir problématique, et les secours impuissants d'une philosophie peu sure, ne sont qu'éres propres à égayer l'esprit et à tranquiliser l'âme. Si Vous m'honorez d'une réponse, je Vous prie de l'adresser a Lübbenau, et de me croire au reste avec les Sentiments de la plus parfaite consideration,

Monsieur,

Votre très humble et très obéissant Serviteur

à Berlin le 5 de Mars 1780.

Le C.te. de Lynar

Jan Neiiendam.

SPØRGSMÅAL.

DEMUTH.

Hvem var Forældrene til Kristian Frederik Demuth og hans Hustru Kirstine Holm? Han var Godsforvalter paa Fusingø og senere Ejer af Agentoftgaard ved Randers. Ifølge mundtlig Tradition skal han være indvandret fra Holsten omkring 1800. Hvor og hvornaar er han født? En Datter af ham er født paa Agentoftgaard 6/1 1823. Der haves ingen yderligere Oplysninger om ham. Hans Hustrus Far skal have været Sognefoged, men der vides ikke hvor.

Sorø Akademis Bibliotek.

² G. Jansen: R. F. Graf zu Lynar, Oldenburg 1873, pag. 105 f.

DR. K. CARØE:

DEN DANSKE LÆGESTAND I—V.

- I. Doktorer og Licentiater 1479—1788.
- II. Kirurger 1738—1785.
- III. Den danske Lægestand 1786—1838.
- IV. Den danske Lægestand.
Supplementsbind til 7 Udg. (Læger, der har taget Eksamen efter 30. Januar 1838 og er døde inden 1. Januar 1901).
- V. Supplementsbind til I—IV.
I—V Kr. 8,—. Enkelte Bind Kr. 2,—.

HENRY BRUUN:

DANMARKS AMTSFORVALTERE 1660—1848

Kr. 3,25.

FRITZ JÜRGENSEN WEST:

DE KONGELIGE AMTMÆND I HERTUGDØMMET

SLESVIG 1660—1864

Kr. 2,—.

samt

INDHOLDSFORTEGNELSE

TIL PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFTS

FØRSTE 50 BIND

1.—9. Række II (1880—1929)

Kr. 2,—.

Henvendelse sker til Levin & Munksgaard, Ejnar Munksgaard, Nørre-
gade 6, København K., Tlf. Central 6970.

• N Y E B Ø G E R •

C. O. Bøggild Andersen:
Statsomvæltningen i 1660.

456 Sider Kr. 10,—

H. C. Andersens Brevveksling med Edvard og Henriette Collin.

Bind III og V/3 Kr. 11,50

Bind I, II og V¹/₃ à Kr. 11,50. Enkelte Bind sælges ikke. Bind IV og V/4 udkommer Efteraaret 1936 (hvormed Værket er komplet).

Aristoteles:

Ethica Nicomachea.

Ved *Niels Møller.*

292 Sider Kr. 7,50

Povl Bagge:

Studier over Monrads Statstanker.

228 Sider Kr. 7,50

H. A. Ø. Bistrup:

Knud Rasmussen og Grønlandsmonopolet.

Forord af Statsminister *Th. Stauning.*

56 Sider Kr. 1,50

Franz Blatt:

Humanistisk Dannelse, dens Væsen og Værdi.

72 Sider Kr. 2,25

Aage Friis:

**Statsraadets Forhandlinger om Danmarks Udenrigspolitik 1863-1879.
 Uddrag af Statsprotokollerne.**

448 Sider Kr. 14,—

Henning Hamilton:

**Anteckningar rörande förhållandet mellan Sverige och Danmark
 1863-1864.**

Utg. av *Aage Friis* och *Einar Hedin.*

338 Sider Kr. 8,—

Titus Maccius Plantus:

Det forheksede Hus (Mostellaria).

oversat af *A. Bricka.*

116 Sider Kr. 3,50

**Om den nye Udgave af SAXO'S DANMARKS HISTORIE. Svar til
 Professor Lauritz Weibull fra Bestyrelsen for Det danske Sprog-
 og Litteraturselskab.**

88 Sider Kr. 2,25

Faaes i alle Boglader.

LEVIN & MUNKSGAARD
EJNAR MUNKSGAARD - KØBENHAVN